

kovara hunerî, çandî û lêkolînî ya kurdên anatoliya navîn

bîrnebûn

Payîz 1998

Kırşehir Kürtleri
Vahit Duran

Şair Ö. Faruk
Hatipoğlu ile söyleşi
M. Şirin Dağ

Devletin gizli belgelerine
göre Binboğalar'da
Kürt aşiretleri
Mehmet Bayrak

Ateş Kültü
Ferîdûn

Tabura-II
Bekir Darı

End kilamên dîla û govendê li der hêla
Eyserefî, Maraş û Edenê
Temelî

Bîranînên derheqa
Kurdên Kırşehîrê de
Bayram Ayaz

Yarenî/Henek
Curukî / Mem û Hem

6

bîrnebûn

Sê mehan carê derdikeve.
Uç ayda bir çikar.
Tidskriften utkommer 4 nummer per år.

Utges av Apec-Förlag
Ans. utgivare: Ali Ciftçi

Adress / Navnîşan, Yazışma adresi:
Box: 3318, SE 163 03 Spånga / Sverige
Telefaks: 08-76 1 24 90
E-Mail: apec@swipnet.se

Redaksiyon:
Nuh Ateş, Dr. Mikailî, Muzaffer Özgür,
Ali Ciftçi, Hacı Erdoğan, Vahit Duran,
Bekir Darî, Mahmut Duran, Sefoyê
Asê, Mehmet Bayrak, Hüseyin Kalaycı

Navnîşana li Almanyayê
Karl str. 2, 35576, WZ-Almanya
Telefaks: 06441-52 615
E-Mail: Birnebnun@hotmail.com

Fiyatı:
Europa: 7 DM
Türkiye: 500 bin TL

Abone 2 yıllık bedeli:
İsveç: 400 SEK • Almanya: 60 DM

Türkiye banka hesap numarası:
F.Yıldız Vakıf Bank Polatlı Şubesi
Hesap No: 00158001445398272.

İsveç hesap numarası:
(Birnebnun) postgiro: 468 65 12-7

Almanya hesap numarası:
F.Yıldız Stichwort Birnebnun
COMMERZBANK Hamborn - Duisburg
Konto: 5341110-01
BLZ: 35040038 - Almanya

Belavkîrin / Dağıtım:
Ankara:

Toplum Kitabevi / Remzi İnanc
Bayındır sokak 22/1, 0642 Yenışehir
Tel: 0312/434 25 43

İstanbul:
Medya Kitapevi
Selahattin Bulut
İstiklal Cad., Aznavur Pasajı
No: 212/3 Galatasaray • Tel: 0212-245 66 02

Kırşehir:
Gül Kitapevi
Lise cad. Zafer çarşısı No 23/a

Danmark:
Dansk-Kurdiska Kulturhuset
Nansensgade 32 ST
TN 1366 Kopenhagen K, Danmark

Çap / Baskı: Apec-Tryck & Förlag

ISSN 1402-7488

Her nivîskar berpirsiyarê nivîsa xwe ye.
Mafê redaksiyonê heye ku nivîsên ji Birnebnunê
re tîn, serrast û kurt bike. Nivîsarên ku ji
Birnebnunê re tîn, ger çap nebin ji li xwedî
nayên vegeandin.

Naverok/ İçindekiler

Wênê berg: Bekir Darî
Nav: Mem û Zîn

3 JI BİRNEBÜNÊ

• *Ali Çiftçi*

6 NAMEYÊN JI XWENDEVANAN/OKUYUCU MEKTUPLARI

10 DENGÊ MIN TÊ TE KÛRT REMZI ?

• *Bekir Darî*

11 KİRŞEHİR'İN BAŞKA BİR YÜZÜ: KÛRTLER

• *Vahit Duran*

25 KOKOŞKA, MAGDIALINI VE KİRŞEHİR KÛRTLERİ!

• *Röşen Baran*

26 Çend kîlamên dîla û govendê li derhêla QEYSERÎ, MARAŞ û EDENÊ

• *Fenelî*

30 ÇEND GOTIN Î ÇEND HESRET

• *Fenelî*

31 Devletin gizli belgelerine göre Binboğalar' da KÛRT AŞİRETLERİ

• *Mehmet Bayrak*

39 ATEŞ KÛLTÛ

• *Feridûn*

41 ŞAİR ÖMER FARUK HATİPOĞLU İLE SOYLEŞİ

• *H. Sîrin Dağ*

49 BİRANİNEN DIDERHEQA KURDÊN KİRŞEHİRÊ DE

• *Şagran, Güz*

54 QUNCIKÊ ZAROKAN

• *Saniye Rêşîd*

55 YARENÎ / HENEK

• *Mem û Zîn*

56 MANGA SOR

• *Sîfûn Baysal*

58 Kırşehir de bir ağalar köyü TABURA (2)

• *Bekir Darî*

64 DENGÊ KURDÊN ANATOLIYA NAVİN MIR !

• *Dr. Mikailî*

65 KURDÊN HAYMANAYÊ -1-

• *George Perrot*

68 100 SALIYA ROJNAMEGERIYA KURDI

• *Mahmûd Rêwendî*

76 ABUZER

• *Feridûn*

78 GURÎ

• *Gardi*

Ji Bîrnebûnê

-I-

Kürt Remzî, Orhan Kotan û Sebrî Botanî; sê kurdên hêja, îsal ji nav me barkirin.

Kürt Remzî: hemû kurdên Anadolîya Navîn bi deng û tembûra wî ya xweş û rind dizanin. Gelek ji me bi deng û awazê wî re mezin bûne. Lê ji vê dunyayê bar kir û çû.

Orhan Kotan: şaîr, nivîskar û siyasatmedar. Bi têkoşîn û xebata çil salan, "bi gurûr û serbilindî" li vê dunyayê mêzekir û çû.

Sebrî Botanî: şaîr û têkoşerê kurd ji Kurdistanê Başûr. Bi hesreta welêt li sirgûniyê ji nav me bar kir û çû.

Lê her sê jî bira serbilind û bextiyar bin ku wan li dû xwe ji bo milletê kurd tiştêk hîştin. Berhemek hîştin.

-II-

Berê tim dihat gotin "*Rojhilata Navîn dikele*" û qesta ji vê "*kelê*" pirsê Filistinîyan bû. Pirsê Filistinîyan bi awayekî berbi çareserbûnê ve diçe. Û "*kela*" Rojhilata Navînê jî berê xwe daye herçar perçeyên Kurdistanê. Bêguman ji wan jî yên ku herî di rojevê de ne Kurdistanê Bakur û Başûr e. Yek berbi dewletbûnê ve diçe (ger bihêlin). Yek jî berbi aktuelbûnê ve diçe.

Pirsê Kurdistanê Bakur ji berê de ye ku di nav dewletên Ewrûpî de tê munaqe-

şekirin û di wî warî de li dijî Tirkîyê hin biryar jî hatin girtin. Piştî ku serokê PKKê Abdullah Öcalan hat Îtalyayê, pirsê kurdên Kurdistanê Bakur bêtir aktuel bû. Û ev aktuelî li Ewrûpayê bi kêrî Kurdan hat. Lê tiştên ku li Tirkîyê rû didin; her roj di televîzyonên tirkîyan de: dijminatîya kurdan, lêdan, protestoyên nijadperestî û plana qetlîama kurdan. û ev yek ji alî berdevkên resmî yên dewletê ve tên plankirin.

Radyo, televîzyon û rojnameyên mezin hemûyan dengê xwe kirine yek, bi yek dengî dîtînen eskeran û yên nijadperestan bi dengê bilind dibêjin û dinivîsin. Heta piraniya nivîskar û "ronakbîr"ên wan jî mîna nijadperestên xwe difikirin. Kesên ku dewleta tirkî îdare dikin li gel masmedya, burokrat û ronakbîrên xwe bi yek dengî li hember mesela kurdî disekin.

Ev yek pir taluke ye. Ji ber ku ev tê wê maneyê ku di nav tirkîyan de di warê çareserkirina pirsê kurdî de tu nermîyek tune ye. Û ji bo wan kurdê herî baş yê mirî ye.

Ev dîtîna berdewam be, zarar û talûkeyên gelek mezin li pêş herdu milletan e. Loma ji bo ku hê pir dayik negrîn, bêtir xwîn nerije, divê ku çareseriyek ji teref dewleta tirkî ve were dîtîna. Kurd tiştêkî pir mezin naxwazin. Tenê di îdarekirina Tirkîyê de di her warî de para xwe dixwazin.

-III-

Di Payiza 1997an de hejmara pêşî ya **Bîrnebûnê** derket. Nuha jî waye gehîşt hejmara şeşan û bi vê hejmarê re me her weha du salên xwe jî tijî kirin.

Du salên bi şeş hejmar, li ser hev 552 rûpel, tenê li ser Kurdên Anadolîya Navîn. Ji lêkolîn û hevpeyvîn û çirokan bigrin heta bi berhemên folklorîk: stran, kilam, gotinên pêşyan, orf û adetên me, xanî û avahîyên me û heta bi wêneyên jinepîr û kalepîrên me.

Em hêvîdar in, ne 552 lê em bikaribin **Bîrnebûnê** bigihînin 55 552 rûpelan da ku ji bo neslên pêşî **Bîrnebûn** bibe ansîklopedîyek -li ser û jî bo- kurdên Anadolîya Navîn.

-IV-

Di hejmara me ya vê carê de dîsa nivîsên cihê cihê yên li ser Kurdên Anadolîya Navîn hene.

Vahit Duran bi nivîsa "*Kırşehirin Başka Yüzü: Kürtler*" jî alî cografîk, tarîxî û etnografîk li ser Kurdên derdora Kırşehirê radiweste. Her weha ew di nivîsa xwe de behsa kurdên navdar ên Kırşehirê jî dîke.

Kevsar Baran bi "*Koşkoşka, Magdialini ve Kırşehir Kürtleri*" yê wek deneme li ser kurdên Kırşehirê nivîsiye.

Dengbêj û ozan **Temelî** bi navê "*Kilamên Dila û Govendê li Der Hêla Qeyserî, Meraş û Edenê*" nivîsek li gel hin stranên wan derdoran pêşkêşî xwendevanan dîke.

Nivîskar û lêkolîner **Mehmet Bayrak** dîsa hin belgeyên nû yên veşartî jî nav arşîvên dewleta Tirk û Osmanîyan derdixe ronahîyê. Ew di vê nivîsa xwe "*Devletin Gizli Belgelerine Göre Binboğalarda Kürt Aşiretleri*" de dîsa ruyekî qirêj ya dewletê radixe ber çavan.

Bi nivîsa xwe "*Ateş Kültü*" nivîskar

Ferîdun hin aliyên Zerduştî û Magîfîyê dide hember adetên kurdan yên îro. Bi taybetî pîrozbahîya agir û ciyê wê di nav kurdên Anadolîya Navîn de.

Ömer Faruk Hatiboğlu şafreki kurd e lê bi tirkî dinivîse. **M. Şîrîn Dağ** bi vê hevpeyvînê hin aliyên wî yên din derdixe holê û pêşkêşî dîke.

Bayram Ayaz demekê li Kırşehirê maye û bi kurdên wan deran re gelek daye û stendiye. Ew bi vê nivîsa xwe: "*Bîranînên di derheqa Kurdên Kırşehirê de*" me dibe heta salên 70 û 80 yî.

Bekîr Darî dîsa bi "*Tabura-2*" nivîsa xwe ya berdewam dîke.

Simoyê Xerşîd vê carê jî "*Quncikê Zarokan*" bi çirokên xweş û rind xemilandiye.

Fewaz Husên nivîseke gerokekî fransî, **George Perrot** ya li ser Kurdên Haymanayê jî fransî wergerandiye kurdî. George Perrot bi xwe di salên 1840î de û piştê di 1859ê de hatiye li derdorên Ankara û Haymanayê di nav kurdan de geryaye. Di vê hejmara Bîrnebûnê de, me beşê 1. belavkir, di hejmarên bîn de emê peydeyê belav bikin.

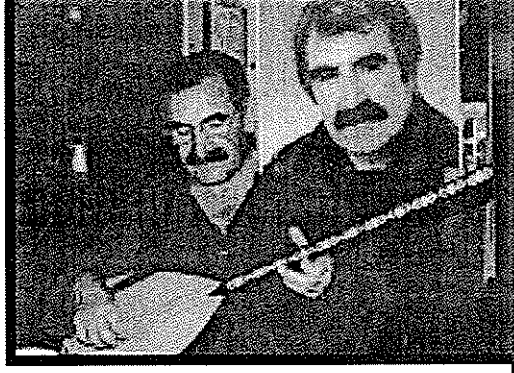
Wekî tê zanîn yekem rojnameya kurdî "*Kurdistan*" di 1898an de ji alî **Mîqdat Mîdhet Bedîrxan** ve li Qahîreyê derket. Îsal 100 salîya derketina rojnameya Kurdistanê ye. Lêkolîner **Mahmûd Lewendî** jî bo 100 salîya rojnamegerîya kurdî nivîsek li ser 127 rojname û kovarên kurdan ku li Swêdê derketine, nivîsiye.

Em hêvîdar in ev hejmara me jî wekî hejmarên berê feydeyekê bigihîne xwendevanan.

Heta hejmareke din bimînin di xweşîyê de.

Li ser navê Bîrnebûnê
Alî Çiftê

KÜRT REMZİ

*Bê te nebim
bê te nebim
ezê rawim rûnim
şina te bikim
ez bê te nebim*

Yukarıdaki dizelerin yaratıcısı Kürt Remzi, artık aramızda yok. Her ölüm için, erken ölüm deyişi kullanılır. Fakat bu deyim, Kürt Remzi için gerçekten doğrudur. Remzi gençti ve Kürt kültürüne kalkısı olacak söylenmemiş türküleri vardı. Remzi, Kürt kültürünün bir parçası olan yöre türkülerini, köy sınırlarının içerisine hapsolmuşluktan kurtardı ve Kürtlerin yaşadığı coğrafyaya taşıyarak ortak bir kültür değerlerinin oluşmasında büyük bir kalkısı oldu. O ulusal bilincin yükselmesine ve türkülerimizin heder olmaması için mücadele etti ve bu sebepten dolayı hapis yattı. Remzi'nin türküleri, nesiller arasında kültür bağlarının kopmaması için bir köprü görevi yapmış ve yeni nesiller için, esin kaynağı olmuştur.

Yukarıdaki duygu yüklü satırlar, Remzi'nin ayrılıklarla arasının pek iyi olmadığını gösteriyor. Bakalım sevdiklerinin hasretine nasıl dayanacak?

Teselin türkülerin olsun...

Kürt Remziye Huda'dan Rahmet, ailesine başsağlığı diliyoruz.

Şeni çok sevdik ve seviyoruz.

Şeni dinliyoruz haberin olsun....

Birnebûn Redaksiyonu

Nameyên ji xwendevanan/Okuyucu mektupları

Değerli Bîrnebûn çalışanları,

Bîrnebûn'u büyük bir ilgiyle izliyorum. İlk önce dergiye bulduğunuz ismi çok beğendiğimi söylemek istiyorum. Bana ülkeden gelen bir ses, bir çağrı, vatana çağrı gibi geldi. Ancak okuduktan sonra bazı yetersizlikleri olduğu kanaatine vardım. Birazdan belirteceğim bu yetersizliklerin aşılmasıyla Bîrnebûn'un ülkeye çağrı ve sürgündekilerle ülke arasında bir tarihi köprü olma niteliğine kavuşacağına inanıyorum. Bu durum biz sürgün kürtlerini daha da sevindirecek, beklentilerimize yanıt olacaktır.

Ben İç Anadolu Kürtlerindenim. Kırşehirli'yim, Mifkiyim ve Reşvan aşiretindenim. Ninem uzun yıllar önce 'Welatê jêri"den geldiğimizi söylerdi. Araştırdığım kadarıyla İrandan Musula, Musuldan Şama, Şamdan Amede oradan da Çukurovaya sürgün edilen bir aşiretmişiz. En büyük dedelerimiz Osmanlı tarafından Amed'de ipe çekilmiş, başsız kalan aşiret darmadağın olmuş, sürüleri hep telef olmuş, son kalanlarında 'Ava Cehnê"den (Ceyhan) geçerken suda boğulmuş. Çukurovada aşiret ikiye ayrılmış bir kısmı Urfa, Adıyaman dolaylarına gitmiş. Bizde bir kaç devemizle Kırşehir'in bozkırlarına yerleşmişiz." Tırnak içine aldığım tamamen ninemin anlattığıdır. Kısaca sürgünlüğümüzün özeti bu kadar (Aşiretimizin ismini Bîrnebûn'dan öğrendim).

Bîrnebûn'un şimdiye kadar üç sayısı elime geçti. Özellikle sürgün tarihine ilişkin inceleme-araştırmalarını ilgiyle takip ediyorum. Zaten genel olarak Kürtlere, Kürdistan'a ait yazılı belgelere rastlamak pek olası değil. Gerek biz Kürtlerin yazımda ihmalkar davranmamız, yazım kültürümüzün fazla gelişkin

olmaması, gereksede Kürdistan'da yapılan talanlarda var olan yazılı belgeleri kullanım dışı bırakılması bazı tarihsel olayların günümüzde karanlıkta kalmasına neden olmuştur. Ve ne yazık ki bugün tarihimizi öğrenmek için sömürgecilerin gizli arşivlerine muhtacız. Ama katliamların, sürgünlerin bizler üzerinde yarattığı tahribatı görmek ve değerlendirmek zor olmazsa gerektir. Bu nedenle ben Bîrnebûn'un ilk ve yeni olmasında göz önünde bulundurarak; İç Anadolu Kürtlerinin daha özgün sorunlarına siyasal, ulusal, toplumsal boyutlarıyla daha geniş değinmesi gerektiğini düşünüyorum. Ve böylelikle edebiyat-sanat alanındada işlevini yerine getirecektir. Bildiğiniz gibi değerli edebi eserler toplumların sorunlarına ışık tutan yapıtlatdır. Yine sanatta aynı şekilde toplumsal sorunlardan kopuk olduğunda aydınlatma yeteneğini yitirir. Yine bizim Kürt dengbejlerine acısıyla, tathısıyla kahramanlıklarıyla söyletende toplumsal sorunlarımızdır. Bu temelde Bîrnebûn'un edebiyat-sanat olarak geniş bir perspektifle günceli yakalaması gerektiğini düşünüyorum. Yani klasik Kürt edebiyatından çağdaşlığa geçiş olmalıdır. Aynı zamanda toplumsal yaşamın özüne inme onları açığa çıkarma, bilinçlendirme, kültürel birlikteliği yakalama gibi bir görevi olmalıdır. Örneğin, bir direniş kültürü, başkaldırı kültürü, isyan kültürü derince işlemelidir. Yine ülkede yaşanan savaşın etkileri bölge insanımızın bunun karşısında alacağı tutum. Kendi kimliğini bulma gibi sorunların acil işlenmesi gerektiğini düşünüyorum.

Son bir eleştirim daha olacak, bunu büyük bir acı duyarak yazıyorum. Kültürümüze, tarihimize ışık tutan Bîrnebûn,

ne yazık ki bu uğurda kanlarını döken, canlarını seve seve veren ülkeye dönüşün sembolü olan kahramanlarımızdan söz edilmemektedir. Bir şehit yakını olarak bunu üzülererek belirtiyorum. Neden halkımızın bu değerli kahramanlarını halkımıza tanıtmayalım?

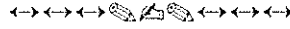
Bir Hüseyin Karayol'lar, bir Murat Demirbaş'lar, bir Kadir Salman'lar, Kırşehir Türkmenlerinden enternasyonalist Timur Can'lara ve adını bilmediğim daha bir çoklarına Bîrnebûn bir sayfa ayıra-

maz mıydı diye düşünmekten kendimi alamıyorum. Beklentilerim fazla olduğundan, eleştirilerimde biraz fazla oldu. Eleştirilerimle birlikte dergiyi olumlu buldum.

İleriki çalışmalarımızda başarılar diliyorum.

Gülşay Ersoy

Not: Önümüzdeki süreçte Bîrnebûn'u okudukça yazmaya çalışırım. Mektuplarıma yanıt verirseniz sevinirim. İhtiyacımız olan konularda elimden geldiğince katkı sunmaya çalışırım 11.6.1998

Değerli Bîrnebûn çalışanları,

Büyük bir özveriyle çıkardığımız Bîrnebûn dergisinin 1, 3 ve 4. sayılarını okudum ve oldukça anlamlı buldum. Ulusal Kurtuluş mücadelemiz açısından bir kazanım ve zenginlik olarak değerlendiriyorum. Aynı zamanda Bîrnebûn'un Orta Anadolu Kürtleri açısından kendi ulusal kültürlerine sahip çıkma, yok edilme istenen ulusal değerleri yaşatma gibi konularda önemli rol oynayacağını düşünüyorum. Özellikle derginin Orta Anadolu Kürtleri için ulusal özüne dönüş, kültürünü, sanatını, edebiyatını, dilini, tarihini açığa çıkarıp, vatana özlemin, yüreği ve beyni olacağına inanıyorum. Fakat şunu da belirtmek istiyorum. Derginin halkımızın istemlerine, beklentilerine tam anlamıyla cevap olma, sorunların köklerini irdeleme yönünün eksik olduğunu düşünüyorum. Ancak derginin yeni olması, ilk defa böyle özgün bir çalışmanın gerçekleşmesi yeterli deneyimlerin olmaması göz önünde bulundurduğumda diğer eksikliklerin olmasında dağal karşıyorum. Ve özverili çalışmanızla derginin daha da gelişeceğine inanıyorum. Bu nedenle şimdilik diğer eleştirilerimi saklı tutmakla beraber, kısa bir değerlendirmeye yetineceğim. Şimdilik

daha çok sizlerle ilişki kurmayı esas alıyorum. Bu arada Bîrnebûn'un 3. ve 4. sayılarını oldukça zengin ve eğitici bulduğumda belirtmeden geçemeyeceğim.

Ben bir Kürt kızı olarak Polatlı'ya bağlı bir köyde doğdum ve belli bir yaşa kadar orada kaldım. Fakat köyden ayrıldıktan sonra ailem hiç bir zaman ilişkilerini koparmadı. Her yaz mevsiminde köye gidip belli bir süre kalırlar. İlk defa Orta Anadolu Kürtleri ve doğup büyüdüğüm köyüm hakkındaki detaylı bilgileri Bîrnebûn'dan edindim. Hatta belki çok acı bir durumdur ama bir gerçekliktir, kendi aşiretimin ismini bile Dr. Mikailinin değerlendirmesinden öğrendim. Buda asimilasyonun ne derece etkili olduğunu ve kendi tarihi bilincimizin ne düzeyde yitirilip unutulduğunu gösteriyor. Bu konuda araştırmalar yapmaya çalıştıysamda materyal yetersizliğinden dolayı bir sonuç alamadım. Sık sık aile büyüklerimize *kim* olduğumuzu, *nereden* ve *nasıl* Anadoluya geldiğimizi sorsam da hiç bir zaman tam cevap alamadım. Çünkü onlarda bilmiyordu, sadece bildikleri, Urfa'dan geldiğimiz ve *Gawestfya* olduğumuzdu. Bunun dışında fazla bilgileri yoktu. Daha

çok bu tür sorgulamaların ulusal kurtuluş mücadelesi ile tanışmam sonucu gerçekleşti.

Bîrnebûn'daki çirokları, henekleri, destanları okudukça küçükken ninemin bize Kürtçe anlattıkları aklıma geliyor. Diğer yandan da ninemin hiç bıkmadan ve büyük bir istekle anlattıklarını unuttuğum için üzülüyorum. O yüzden de Bîrnebûn bu halk değerlerimizi açığa çıkarıp, Kürdistan edebiyatına maletme gibi büyük bir görevle karşı karşıya.

Diğer başka bir konu da, Kürt kadınına değinmek istiyorum. Kürdistan'da herşeyin kadınla başlayıp, kadınla bittiğini belirtmek sanırım fazla abartılı olmaz. Kadın her zaman bir ulusu temsil eden ve o ulusun bütün değerlerini nesilden nesile taşıyan bir olgudur. Bugün bile sömürgeciler, bir halkın özgürlük istemlerini bastırmak için kadına yöneliyorlar. Kadının şahsında bir halkı, bir ulusu yok etmek istiyorlar. Aynı durum Orta Anadolu'daki Kürtler içinde geçerlidir. Eğer bugüne kadar uzun bir asimilasyon sürecine rağmen Orta Anadolu Kürtleri halen ulusal özelliklerini koruyabilmişlerse bir nevi bunu Kürt kadınına borçludur. O nedenle Bîrnebûn Orta Anadolu'daki kadınları daha fazla yazmalı, yaşlı kadınlarımızla söyleşiler geliştirip yayınlamalıdır. Bu hem kadının durumunu, hemde ulusal değerlerin nasıl korunduğunu açığa çıkaracaktır.

Dergide yayınladığımız halk destan-

Değerli Bîrnebûn çalışanları,

Med TV'de Orta Anadolu Kürtleri üzerine hazırlanmış olan programı ilgi ile izledim. Çok duygulandım. Hislerimi ifade edecek kelime bulamıyorum şu an. Sizlerin aracılığı ile bu programı düşünen, hazırlayan ve katkısı olan herkese

teşekkürlerimi iletmek istiyorum. Sizde çok iyi biliyorsunuz sömürgeciler bizleri her zaman Kürdistan'dan ayrı göstererek bütün bağlarımızı kesmek istemiştir. Bu emellerini çeşitli asimilasyon kurumlarıyla, biz Kürtlerin beynine ve yüreğine kazıyarak sonuç almak istemiştir. Elbette bu konular bir mektupla dile getirilemez, oldukça kapsamlı konulardır. Bîrnebûn uygun görürse ileride bu konularda, Orta Anadolu'daki halkımızın yaşamı üzerine ve daha değişik konulara ilişkin bazı değerlendirme yazıları sunmak istiyorum. Bu ne kadar değerlendireceğiniz sizlere bağlıdır.

Yazdıklarına cevap gönderirseniz çok memnun olurum. Derginin değer sayılarında biz zindandakilere gönderirseniz sevinirim.

Bu temelde tüm Bîrnebûn çalışanlarına üstün başarılar diliyorum.

Saygı ve selamlarımla.

Ayhan Öztürk

Sağmalcılar Cezaevi
C/Blok-Siyasi Bayanlar Koğuşu
Bayrampaşa/İstanbul

teşekkürlerimi iletmek istiyorum.

Redaksiyon üyeniz Nuh Ateş ve Hacı Erdoğan'ın konuşmacı olarak davet edilmesini gayet yerinde buldum. (...) Bu mektubumla dostça iki eleştiri yapmak istiyorum.

Birincisi: Konuşmaları anlamakta zorluk çektim. Kendi kendime acaba yöre kürçesi ile konuşulsaydı daha iyi olmaz mıydı diye sordum. Şundan dolayı bunları söylüyorum: Kalabalık tanıdık ve akraba çevresi ile beraber programı seyr ediyorduk, çoğu konuşulanları benim gibi anlamadı. Belki bir dahakinde dikkat edilir diye söylüyorum bunları.

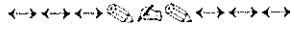
İkincisi ise: Gerek konuşmacılar gerekse davetli sanatçılar geçtiğimiz gün-

lerde kaybettiğimiz Kürt Remzi konusunda bir kelime dahi etmediler. Tarihten gelen türkü, ağıtları bu güne kadar aktaran ve yetmişli yıllarda bölgemizde tek sanatçı olan Kürt Remzi'ye haksızlık yapıldığı inancımı taşıyorum (...).

Saygılarımla

Milêxmed Kîya

Ankara

Bîrnebûn redaksiyonuna

(...) Mektubuma Cumhuriyetin 75. yıl kutlamaları konusunda bir iki şey eklemek istiyorum.

Birinci Dünya Savaşında Kırşehir ve ilçelerine bağlı köylerde toplam ikiyüz ellinin üzerinde insan öldü. Ölenlerin içerisinde iokia kürt vardır. Hangi kürt köyüne giderseniz gidin Anne ismi ile anılan, çağrılan yaşlı erkek ve kadınların babalarının çoğu savaşta ölmüştür.

Esir düşüp ta Salzburg, Bağdat'ta, Yemen'de çalışma kamplarında çalışan köylülerimiz olmuştur. Bu gerçek herkes tarafından bilinmesine rağmen savaşta yalnızca Türkler vermiş gibi kaç gündür

televizyonlarda, basında resmen terör estirilmektedir.

Peki: bu soruyu sormak da bizim hakkımız değil mi? Dilleri, ulusal kimlikleri velhasıl bir halka ait olan herşeyi yasaklanmış baskı altına alınmış olan biz Kürtler bütün bu rezillikleri yapan sistemin pratik ifadesi olan Cumhuriyetin 75. yıldönümünü neden kutlayalım ki? Bizleri 75 yıldır yok sayan baskı altına alan bu Cumhuriyet değil mi?

Rûtik Janrwerdi

Ankara

HELBEST

*Derya dilan diherike
Xem û derdan ji dil derke
Dihatûya'm hûye reşwar
Wer nûn bibîn ey çav xezal*

*Deşt û çeman xweş bîn daye
Kekê min li vir jîyan dayê
Xeber hat min got dil şa ye
Jiyan bo min hû goristan*

*Dinya li min hû reş tarî
Ser min rakin vê reşbarî
Bim evîna çûk bulbulan
Li ezmanan bim siwarî*

*Ezê firdim wek ferîştan
Bim dermanê derd û kulan
Bipirsîn min gul-sosinan
Ê bêjin we çî ye jîyan,
Ê bêjin we çî ye jîyan*

Mustafa Demirarslan

Biz Kürtler, yasaktan, sansürden çok çektik. Tabii ki sansürcü olmamız beklenebilir.

Kürt Remzi`yi en yakından tanıyan yazarımız, Bekir Dari`ya da sansür uygulamadık.

Yazdıklarına, katılmasak da, (*Yazdıklarından dolayı Bekir`i Cenabı Hak, uslandırıp ya sansür etsin ya da sustursun dileği ile*) iki arkadaşın, ayrılığını(!) yayımlıyoruz. Günahları kendi boyunlarına...

Saygılarımızla.
Bîrnebûn redaksiyonu

Dengê min tê te Kürt Remzi ?

Li cehennemê agir tuneve. Herkes agirê xwe bi xwe ra tîne. Tu jî dê bi tembûr û awazê xwe wê derê tam şên bikî.

Bi min, ez dibêjim tu nuha di quncikekî cehennemê de rûniştîyî û temaşe dikî û dikenî. Çimkî henekê herî baş te dikir. De dev ji qerfan berde lo, tu li ku yî? Ya nameyekê binivîse yan jî kilamekê çêke û bişîne. Bî soz, em ê wê di quncikê herî xweşik yê Bîrnebûnê de biweşînin. Ez heneka nakim Kürt Remzî, dengê min tê te.

Li dû yê mirî her dibêjin "meriyekî baş bû". Çi gotineke tamsarkî ye, hema bira ji bo min û te nebêjin!

Ez êdî ji durûtîyê hewqas bêzar bûme ku... Di cehennemê de quncikê herî rind ê ku te xemilandîye de, ji min re jî ciyekî çêke.

Dema ku zebanî li ber awazê muzîka te (însellah te tembûra xwe ji bîr nekirîye!) govendê bigerînin, bira melek jî ji Xwedê daxwaz bikin û bibêjin "Ya Rebbî tayîna me derxe cehennemê, me bişîne vî quncikî!"

Bişîne da ku em hesreta dilê xwe -ku te ji me ra nebexşandîye- bi cih bînin û hema carekê be jî em jî li gor dilê xwe bijîn. Hem jî bi Kürt Remzî re û bi kurdî (Heqet li wir jî kurdî yasax e yan na?)

Ez bawer im li wir jî nuha tu bi cil û bergên xwe yê herî xweşik, dîsa Kürt Remzîyê xort û mêrxas î.

Tiştê hat bîra min, welleh ezê bipirsim:

Tu li dû meleanan digêrî?

Yan...

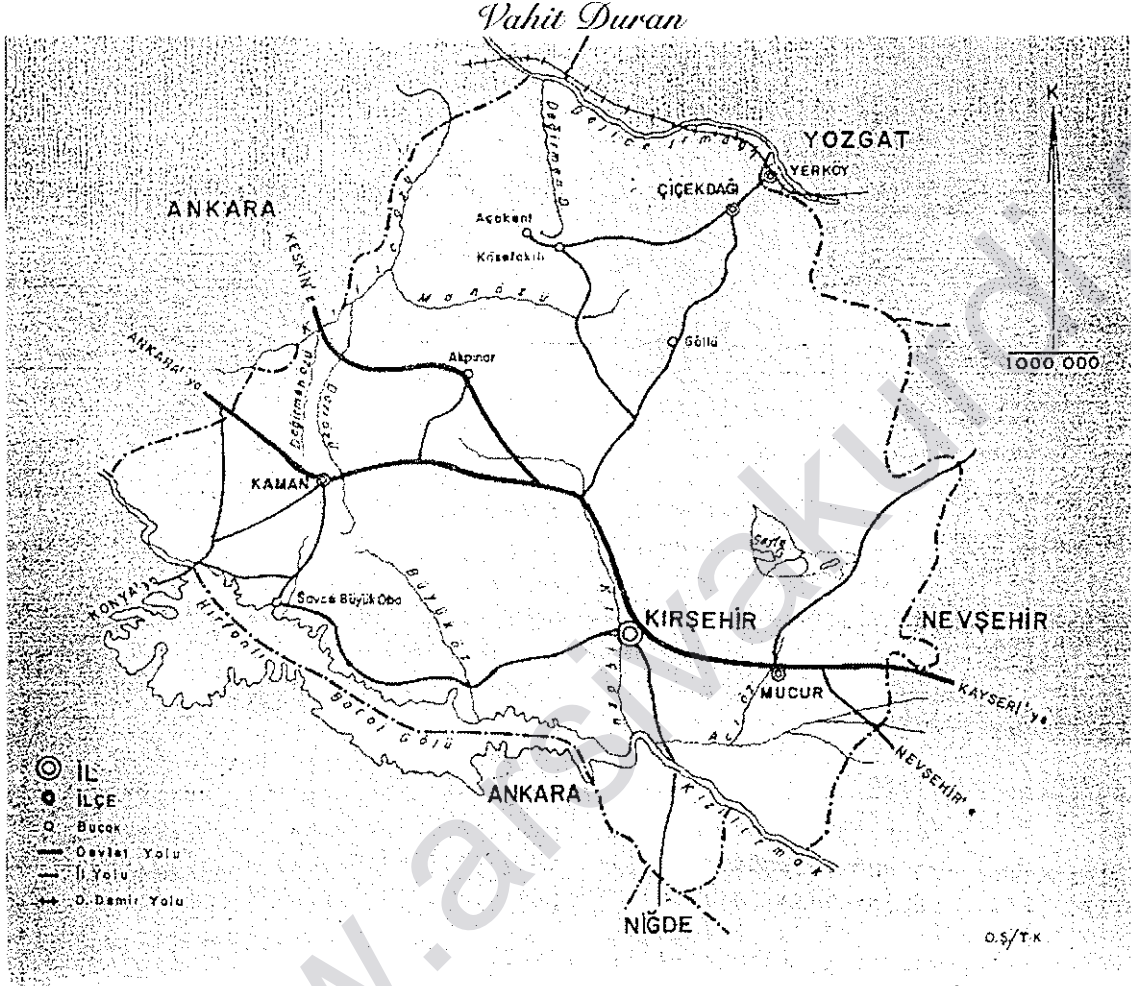
Tu berra zebanîyan didî?

De bi xatirê te!

Emê hevdu bibînin!

Bekir Dari

Kırşehir'in başka bir yüzü: Kürtler

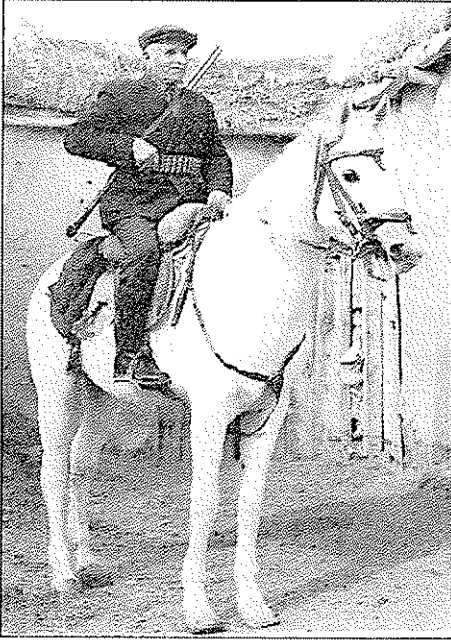
Kırşehir İli

Nüfus yoğunluğu açısından bölge Kürtleri içerisinde "hatırı sayılır" bir yeri olan Kırşehir Kürtlerini yazmanın farklı iki duygusal boyutu oldu. Bir yanda; bu gerçeği "öznel" adıyla ilk defa yazıya dökmenin verdiği heyecan, diğer yanda eksik ve hata yapma kaygısı, bir arada oldu. Bu satırlar birbirine zıt bu iki duygunun yarattığı gerilim altında yazıldı.

Konuya girmeden sırası gelmişken bir-

iki hatırlatmada bulunalım. Bu çalışma bilimsel metodlar ışığında yapılmadı. Kesin ve belirlenmiş önermelerde bulunmuyor. Kendi zemininde fazlası ile bir iddiaya da sahip değildir. **Bilinenlerin derlenip toparlanması ve yazıya dökülmesi** olarak görülmelidir.

Kırşehir Kürtlerinin farklı özelliklerini çeşitli başlıklar altında vermeye çalıştık. Her özellik nesnel zemininden ko-

Çiğdeli köyünden Miçî İbê

partılmadan yeniden ele alınabilir. Okuyucunun yüksek anlayışına sığınarak görüşümü tespit ve yorumlarda bulduk. Daha açıkçası "sesli düşündük". Bazı ek-senlerde yanılıyor veya eksik algılamış olabiliriz, hatta unuttuğumuz yerler, yöreler de olabilir. Bu konuda eleştiri ve düzeltmelere açık olduğumuzu belirtmeden geçmeyelim. Ne kadar başarılı olabildik bilemiyoruz. Taktiri okuyucuya bırakırken bu mütevazî çalışmanın boş çıkarmaması ve mevcut beklentilere karınca kararınca yanıt vermesi umudunu taşıdığımızı belirtelim.

Orta Anadoluyu yurt edinmiş Kürt topluluğu içerisinde Kırşehir Kürtlerinin önemli bir yer tuttuğunu söylemiştik. Toplam nüfusun ne kadar olduğu konusunda elimizde kesin bir veri yok. Ancak tahminler Kürt nüfusun % 20-30 arasında olduğu yönündedir. Çiçekdağ (ilçe merkezi dahil), Kaman(köyler), Boztepe (Merkez ve Karacaören kasabası hariç bütün

köyler) ilçelerine ve Kırşehir il merkezine bağlı ellinin üzerinde köy ilk yerleşim birimlerini oluşturmuştur. Son 30-40 yılda bölge içerisine ve dışına doğru yaşanan kitlesel göçün kalkış noktalarını bu köyler oluşturmuştur. Yerköye (Yozgat) bağlanmış bazı köyleri de saymak gerekir. Köyler gelişi güzel serpilmişlikten öte belirli alanlarda yoğunlaşmışlardır. Haritada da görüleceği gibi, il merkezine ve Kaman ilçesine bağlı olan bazı köylerin dışında kalanlar 400 kilometrekarelik bir alanı kapsayan "Malya Ovası"nda bulunurlar. İl merkezinin kuzeyinde yer alan bu ova; Çiçekdağ ilçesinin güneyine düşen Salep Boğazı ve Taburoğlu köyü doğrultusundan, Buzluk dağı eteklerine ve de Mucur ilçe sınırlarına kadar olan alanı kapsar. Halk bu bölgeyi "Axzê Çolê" yani "Çöl tarafı" kavramları ile tanımlar. Geçmişte bu ovanın göl yatağı olduğu, çekilen suların Seyfe çukuruna dolduğu bilinmektedir. Yüzeysel olarak çözü andırması ve yakın zamana kadar bataklıkların bulunması bu ismi almada önemli bir etken olmuştur.

Kürt ahali aidiyetini Reşvan (Reşf, Reşfyan) ve Millî aşiret federasyonlarına bağlı Şêxbilan, Mîfikan, Pisiyan, Oxçıyan, Bêrketi ve Molikan aşiretleri bağlamında ifade ederken, Tabura (Taburoğlu) - çiftlik dahil ve Xelâdino (Hatunoğlu)-Malâ Bire dahil- isimlerinde iki ayrı aşiret köyde bulunmaktadır. Xelâdino köyünün Millî olduğu ve süreç içerisinde Reşilerle entegrasyon yaşadığı tahmin edilmektedir. Nitekim Halkın çoğu Kars yöresinden geldiklerini söylemektedirler. Mîfikan aşiretine bağlı olduğunu söyleyenler de vardır. Bu arada merkeze ve Kaman ilçesine bağlı Pisiyan aşiretine bağlı köylerin Millî olduğu ve Urfa-Maraş yöresinden geldikleride belirtilmektedir.

Hêciyê Şetirê ji gundê Ramko (Çiçekdağı)

Geliş tarihi Reşilere oranla daha yakın bir döneme rastlar.

Diğer yanda sakinleri tarafından dile getirilen Mucura ve merkeze bağlı 20'nin üzerinde köyün "Karaca Kürtü" olduğu yönünde görüşler vardır. Bu köyler kültürel ve yaşam biçimleri açısından Kürt köyleri ile bir çok ortak özellik taşımakla birlikte, Kürtçeyi bilmezler veya tamamen unutmuşlardır. Kendilerine has kültürel ve sosyal bir yapıya sahiptirler. Türk siyasi alanının ilginç siması **Osman Bölükbaşı** Karaca Kürtlerindedir. Bahsedilen aşiretlere bağlı Kürt köyleri içerisinde birkaç köyde etnik doku farklılıklar gösterir. Yaşam değişik gruplarla birlikte paylaşılmaktadır. Safalı, Bozlarevci gibi köylerde nüfus karışıktır. Çimeli'de Türkler, Üçkuyu'da Tatar ve Bulgaristan göçmenleri, Seyrek'de Abdallar bu ortak yaşam gruplarını oluşturur veya oluşturmuştur. Tatarlarla, Abdalların yerleşimi yüzyılın başlarına dayanır. Bulgaristan

göçmenleri ellili yılların ortalarında köylere taksim edildiler. En fazla pay Üçkuyu'ya düşmüştür. Hemen hemen hepsi zaman içerisinde Bursa'daki akrabaların yanına göçmüşlerdir. Eski Ankara belediye başkanı ve **CHP** milletvekili Ali Dinçer Üçkuyu köyündendir. Tatar ve Abdallar ise "ilginç" bir değişim yaşayarak Kürtlerle ortak bir noktada halen yaşamlarını idame ettirmektedirler. Köyler birkaç kabileden (sülale) oluşan aileler tarafından kurulmuştur. Hane sayısı 50-150 arasında değişir. İlk kuruluş aşamasındaki durumu veri aldığımızı belirtirken bu sayının altında veya üstünde köylerinde olduğunu söylemeden geçmeyelim. Köylerin kurucu aileleri olmakla birlikte sonradan katılan ailelerde mevcuttur.

Kürt nüfusun hemen hepsi Sünni inancın Hanefî yorumuna bağlıdır. Kürtçenin Kurmancî lehçesini konuşurlar. Yerele özgü telaffuz biçimleri olmakla

*Terziya (kışla) köyünden Oskî Eşê
"li gundê me pir xort li herbê mirin..."*

beraber Kurmanciyî mükkemel bir şekil-
de konuşurlar(dı). Dilde ve kültürel ya-
şam konusunda aşiretler arasında
göreceli farklılıklar vardır ama genel bir
bütünlükten bahsedilebilir.

Coğrafik yapı ova olmasından dolayı
yüksek bir düzlüktür. Ormanlık alan
hemen hiç yok gibidir. Toprak tarıma ve
hayvancılığa son derece elverişlidir.
İklim bütün bölgeyi içerisine alan karasal
iklimdir. Kışları soğuk ve sert, yazları
sıcak ve kurak ilkbahar ise yağışlı geçer.

Kürtlerin nesnel konumuna, kültürel
duruşlarına ve toplumsal alanda yaşadıkları
evrime yeniden döneceğiz. Bu nok-
tada durup bir parantez açmak istiyoruz.
Kırşehir/Merkez üzerine bazı bilgiler
vermemiz gerekiyor. Okuyucunun bu
gerçeği daha iyi kavrayabilmesi için bu
bilgiler gerekli. Kollektif kimliğimizi
tanımlarken Kırşehir kavramını sürekli
kullanıyoruz. Bir parçasını oluşturdu-
ğumuz bu birimin ve diğer sakinlerinin
geçirdiği tarihsel evrime göz atmamak
olmazdı.

Kırşehir / Merkez

Tarihi süreç içerisinde Mekkissos,
Suşehri, Gülşehri ve Kırşehri isimleri ile
anılan merkez çok eski bir yerleşim
alanıdır. Şehre verilen isimler bir
anlamda yaşanan tarihsel dönemleri
anlatır. Hitit, Roma, Bizans, Selçuk ve
Osmanlı egemenliği altında kalmıştır.
Hititler döneminde kurulan "Kızılırmak
kıvrımındaki şehirler" dizisinde yer alır.
Coğrafik olarak Kervansaray ve Baran
dağları arasındaki vadiye kuruludur.
Kılıçözü (Kırşehir çayı) suyu şehri, bir
baştan bir başa böler. Bu suya Ökse,
İkizarası, Üçgöz, Büngüldek ve Dinek su
kaynaklarının eklenmesi şehrin kır,
gül, su eklerini almasına yol açsa gerek.
Merkezin yerleşim alanı olarak seçilme-
sinde başka etkenlerde vardır. Bu
etkenlerin başında; sıcak su çıkan Terme
kaynağı ve güvenlik açısından iç kale
yapmaya elverişli bir Semiramis tepe-
sinin (30-35 metre) bulunması gelir.

Şehrin etnik ve inançsal yapısı tarihi
süreç içerisinde sürekli değişime uğra-
mıştır. Rum, Ermeni ve Türk etnik grup-
larının şehre yerleşmesi eskiye dayan-
makla birlikte karmaşık özellikler taşır.
Rum ve Ermeni sakinler yüzyılın baş-
larına kadar şehirde yaşadılar. Osman-
lının son Başbakanlarından Talat Paşanın
deyimi ile "Haledildiler" operasyonun-
dan bu halklarda nasibini aldı. 1923 yılı-
na kadar Kırşehir'de Ermeni Mektebi
bulunuyordu. 1930'lu yıllarda şehre yeni
bir imar veriliyor adı altında Gayrı-
Müslümlerden kalan bütün binalar ya
tasfiye edildi ya da yeniden şekillen-
dirildi. Amaç geriye kalan izleri silmekti.
Dönemin valileri olan Nazım Bey ve Mit-
hat Saylam bu işi hakkınca(!) yerine
getirmişlerdir.

Türklerin şehre gelişi Bizans dönemine rastlar. Moğol saldırılarından kurtulmak için Anadolu'ya gelen Orta Asya kökenli Uz, Peçenek ve Kuman Türk boyları Bizans yöneticileri tarafından şehre yerleştirildiler. Sınırlarını koruma ve güvence altında tutma ihtiyacı içerisinde olan Bizans yönetimi, Türk göçmenleri kendi koruması altına aldı. Hıristiyanlığı ilk benimseyen Türkler içerisinde Kırşehir Türklerini sayabiliriz. Zamanla (1071den sonra) Müslümanlığa döndüler.

Tarihi süreç içerisinde Orta Asya kökenli Türk göçlerinden sürekli nasibini alan Kırşehir, özellikle Selçuklular döneminde hareketli bir dönem yaşadı. Bugün hala ibadete ve kullanıma açık camiler, köprüler, hanlar bu dönemde yapıldı. Geçmişini unutmak veya unutturmak güdüsüylemidir nedir(?). Selçuklular döneminde Kırşehir adeta dini yoğunlaşmanın yaşandığı bir merkezdir.

Hacı Bektaş Veli'nin binlerce müridi ile Horasan'dan gelip yerleştiği ilk yerde Kırşehir'dir. Tarihin bir cilvesi olsa gerek, ilk konaklanılan ve nefes alınan yerde Malya ovasıdır. İnsanın "Ah!... Malya ovası... ah! Çöl olmana rağmen kimlere kucak açmamışsın?" diye sorası geliyor. Bu geliş yeni değişimlerinde beraberinde getirdi. Sünni inancın aksine Heteredoks bir inanç biçimi olan Aleviliğin bir dolayımı Bektaşilik sosyal, kültürel ve ekonomik yapıyı derinliğine etkiledi. Bektaşî felsefesi ve inanç biçimi halk arasında yoğun bir taraftar buldu. Bunu yerele özgü kurumlaşmalar takip etti. "Ahi"lik en önemli örneği oluşturur. Diğer yanda Bektaşîliğin ekonomik alt yapısını oluşturan Ahi'liğin Osmanlı'nın devlet yapısını önemli oranda etkilediğini biliyoruz. Esnaf, zenaatçı ve çift-

"Akraba içi evlilikler hala revaçtadır."

çilerin bütün emekçi kollarını içerisinde alan sosyal ve ekonomik örgütün kurucusu Ahi Evren'in türbesi ziyaret edilen yerlerin başında gelir. Ahilik zamanla etkisini kaybetti ve ortadan kalktı veya kaldırıldı. Bu inanç biçimine ait insanların bu gün şehirde yok denecek kadar az olması ilginçtir. Alevi nüfusun az olmasının nedenleri aslında bilinmiyorda değil. Tarihi bir anekdot söylemek istediğimizi açıklayabilir belki. Hacı Bektaş Veli'nin torunlarından Kalender Çelebinin 1527'de başkaldırısı sonucu bölge yakılıp yıkıldı ve binlerce kişi katledildi.

Şehir Osmanlı'nın son dönemlerinde eski önemini yitirdi. Doğudan-Batıya geçişlerin uğrak merkezi olmaktan öte bir özelliği olmadı. Tamda bu döneme rastlayan bizzat merkezi Osmanlı devletinin insiyatifi ile yeni iskanlar (mecburi) yaşandı. Gelenlerin içerisinde Reşvan ve Millî aşiret federasyonlarına bağlı Kürt aşiretlerinde vardı.

Bugün ismi unutulmuş bir aşiret, Reşvanlar(Reşîya)

Kürtlerin toplumsal dokusunda aşiret hiyerarşisinin etkin olduğu bilinir. Aşireti olmayan Kürt yok gibidir. Hemen her birey, aile ve sülalenin bağlı olduğu bir aşiret olmuştur. Aşireti olmayan halk arasında garipsenir hatta yer yer aşağılanır. Orta Anadolu Kürtlerinde durum farklı değildir. Kürt toplulukları bilinen bazı aşiretlerin bağlaşıklarıdır. Yozgat, Çorum ve Kayseri’de olanların dışında kalanları ağırlıkla üç aşiret federasyonu içerisinde görmek gerekir. Bunlar Reşvan, Canbeg, Şêxbizin aşiret konfederasyonlarıdır. Kırşehir Kürtleri yarısı Haymana, Kulu ve Cihanbeyli’de olan Reşvan aşiret federasyonuna bağlı aşiretlere bağlıdır. Dilde, kültürel ve sosyal yaşamda var olan ortak özellikler ve akrabalıklar bu tespiti doğrular niteliktedir.

Reşvanlar üzerine çeşitli bilgiler mevcut. Kürdistan’da hangi bölgeyi yurt edindikleri, hangi yolları katederek buralara geldikleri üç aşağı beş yukarı bilinmektedir. Bu konuda bazı yazılı kaynaklarda sahibiz. Göçün tarihi henüz yakın olduğu için kuşaktan kuşağa anlatılan sözlü verilerde söz konusu. Biz; mevcut kaynak ve belgeleri derleyerek bir kitap halinde yayınlamış olan Nuh Ateş’e başvuracağız. Orta Anadolu Kürtleri üzerine ilk "Özgün" çalışma olan bu kitapta Nuh Ateş İngiliz subayı E.M Noel’in tuttuğu günlükten Reşvanlarla ilgili olan bölüme yer verir. Kısaca bir göz atmak gerekirse;

"Büyük bir aşiret federasyonu olan Reşvanların anayurdu, geçmişte Malatya sancı sınırları içerisinde bulunan Adıyaman, Kâhta, Suvarili, Nizip ve Kilis yöreleridir. Osmanlı döneminde Voyvodalık ve Haslık ünvanları taşıyan Reşvanlar merkezi yönetimle ihtilaf halinde olan savaşçı bir aşiretti

ve gerektiğinde bin ile ikibin kişiyi silah altına alabiliyorlardı" (Bkz. Nuh Ateş. İç Anadolu Kürtleri Konya-Ankara-Kırşehir. Komkar yayınları 1992, s.40. Almanya).

E.M. Noel’in verdiği bu bilgileri halk arasındaki genel eğilim ve söylemler doğrular niteliktedir. Bizzat görüştüğümüz bazı yaşlı kişiler bu yönde çeşitli bilgileri bize sundular.

Örneğin; Pizbênika (Tosunburnu) köyünden Mala Ütê sülalesinden Hüssî Elê Îbe dedeleri olan Üto’nun 250 sene önce Antep’in Nizip ilçesine bağlı Mihmadê yaylasından buralara geldiğini söylemiştir. Kürtçe yaptığımız sohbette ailesinin künyesini duraksamadan sayarken aynen şunları söylemiştir: "Ez jî gûndî Pizbenîka Hüssî Elê Îbe me. Kal û pîr ê me nêskî 250 salî ber ve jî Antobê-Nizîpê hatina vira. Malbatê me ra dibên Mala Ütê. Ji Üte se lawikê bûnê. Îbişê Ütê, Vakasê Ütê û Hêsê Ütê. Îbiş jî du lawikê xwe hebîyê. Xano yî Îbişî Ütê û Haydoyî Îbişî Ütê. Heyd bavkê min bû. 82 salî ber ve li harbê da cemê Baxdadê şehîd bîyê. Em nûha 50-60 Mal hênî." Babasının 1916 yılında Bağdat’ta İngilizlere karşı savaşta öldüğünü belirten Hüssî Elê Îbe Nizip’teki akrabaları ile yakın zamana kadar düzenli bir biçimde görüştiklerini de sözlerine ekledi. Yine Kışlê (Terziyanlı) köyünden yaşı 83 olan Oskî Eysê dedesinin kışı Antep’de geçirmek için geriye dönerlerken yolda öldüğünü ve mezarının orda kaldığını belirtti. Bu tip örnekleri çoğaltmak mümkün. Biz yine söz konusu kitaba dönerek E. M Noel’in günlüğünde yazdıklarına bakalım:

"Reşvanlar 1850’lerde kışı Besni (Adıyaman)’de geçiriyor, yazın ise sürüleri ile birlikte Haymana yaylalarına çıkıyorlar. Bu dönemde Türklerin (Osmanlı’nın) müdahalesi sonucu aşiret bölün-

Kırşehir Kürtlerinden

Bekir Darı

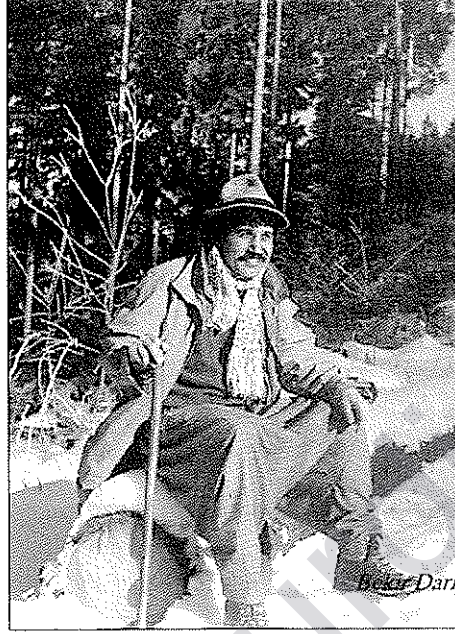
Almanya'da yaşayan üç Kürt ressamdan birisi olan Bekir Darı 1956 yılında Tabura (Taburoğlu) köyünde doğdu. Köy köy Kırşehir-Ankara çizgisinde dolaşarak eğitime devam etti.

70'li yılların "Devrimci dalgasından" bir birey olarak o da etkilendi. Payına düşen de; sürgün, hapis, dayak ve yoksulluk oldu. Kırşehir Lisesinden ilk sürgün edilen "kafîle" içerisinde o da vardı. Bir dönem Ankara Gazi Eğitim Enstitüsüne devam etti. Şu an yaşamını politik sürgün olarak Almanya'da idame ettiriyor.

Güzel sanatlara olan ilgisi salt resimle sınırlı değil. Anı-deneme türü hikayeler de kaleme alıyor. Bunlardan üç tanesi Bîrnebûn'da yayımlandı. Kırşehir Kürtleri içerisinde derin tarihsel kökleri olan ve "zor"yaşamı "basit ve eğlenceli" kılan alaycı gelenek, hikayelerinde ana eksenini oluşturuyor. Bu geleneğin "Çöl'deki temsilcilerini konuşurarak onlara çeşitli roller vererek adeta yazılı bir belge haline getiriyor.

Çizdiği resimlerden oluşan otuz yakın kişisel sergisi oldu. Canlı ve çarpıcı renkler bütün resimlerine hakim. Güneşin kızılığını çağrıştıran renk karışımlarındaki uyum dikkat çeken özelliklerin başında geliyor. Memlekete ve özgürlüğe olan özlem her fırsatta fırçasını etkileyen öğelerin başında geliyor.

Kürt resim sanatında tartışmasız bir yeri olan Bekir Darı'nın. *Çizerken nelerden etkileniyorsun?* İçerikli sorumuza verdiği yanıt resmin evrensel boyutlarına dikkatleri çekmesi açısından oldukça ilginç. *"Bir Goya'nın*

İspanyol olması, çizdiği vahşetin tüyle-rimi diken diken etmesini. Bir Kathe Kollwitz'in Alman olması savaşta çocuklarını kaybetmiş bir ana olarak çizdiği dramın beni etkilememesinin imkanı var mı? Yada George Grosz'in humorundan etkilenmemek olası mı?"

Kürtlerin görsel sanatlara olan ilgisi ve Kürt sanatçılarına dair çeşitli yorumları olan Bekir Darı'ya sözü tekrar vererek yazımızı bitirelim.

-Kendi kendimizle övünmeyi bırakıp gücümüzü sanata verelim. Kendini tekrarlayan kişilere Taburoğlu'nda "Ê te jî tim bilûr û pezê nêr e" derlerdi. Kendimizi anlatalım, gerek fırçayla, gerek kalemle gerekse türküyle, halayla, yada ninniyle ağıtla... Ama olduğu gibi. Herkesten önce bizim bize inanmamız gerekiyor. Gerisi kendiliğinden gelir. Sözü Kurt Tucholsky'nin bir deyimini ile bitirelim. *"Hapishane havlusu da aynı diğer havlular gibidir. Tek eksiği halı tokacının olmamasıdır."*

Çiftlikler ilk baştaki beklentilere cevap vermedi, ama geriye Biçerdöver ustaları bıraktı.

müş, bir kısmı Haymana`da kalmıştır."

Yine E.M. Noel Reşvanlara ait 21 adet aşiret boyunu içeren listeye yer veriyor. Bu bilgileri okurken bir iki noktaya dikkat etmek gerekir. Bugünkü Haymana ile bahsedilen Haymana arasında önemli farklar vardır. Haymana eskiden gerek nüfus yoğunluğu gerekse sahip olduğu etki açısından potansiyel yüklü bir merkezdi. Daha açık söylemek gerekirse, Orta Anadolu Kürtlerinin Diyarbakır'ı konumundaydı. Bugün neden küçük bir İlçe haline geldiği tartışmaya değer özellikler taşımaktadır.

Kürdistan'dan bu günkü merkezle

gelişin muhtemelen iki güzergâh üzerinden olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu güzergâhları anlatılanlardan çıkarmak mümkündür. Merkez Antep ve Adıyaman dolayları olmakla birlikte Adana-Ceyhan ve Sivas-Kayseri (Uzunyayla) üzeri yollarıdır. Kürtlerin bu günkü yerleşim alanlarını yaylak olarak yalnız yaz aylarında kullandıklarını göz önünde bulundurmamız gerekiyor. Ana çıkış merkezlerini sohbetlerde, anlattıkları masalarda **Welatê Jêri** yani **Fırat'ın berisi** diye nitelemişlerdir. Bu tanımlama Kürdistan da da çeşitli bölgelere ait masalarda çokça geçmek-

Navên Me

Îro li Tirkîyê bi destî dewletê û asîmîlekaran ve, li ser navên Kurda jî gelek çîn û listikên xeraw tîn çêkirin. Di navbêra navên kevn (berê) û nû da ferqîyeke mezin hatiye mêdarê. Navê kal û pîrên me yên kû jî hezar salan wê da mane, hendi li zarokan nayên kirin û pir kes jî, jî van navana fedî dikin. Vê eybdîwînin. Me xwest ku em bi va lista jêrin a biçûk, a navên orijînal ên berê va vê yekê jî we ra hîn jî eşkere bikin û hêvidarin ku li hêla navên Tirkî û Kurdî yên modern, navên kal û pîrên me jî li kurikan bê kirin.

Navên Mêra

Aço, Apo, Avo, Ato, Biro, Bektês, Çolo, Çilo, Celo, Dolo, Dalû, Elî, Hecî, Miho, Mêmîk, Mîsto, Sêwîk, Hemo, Omo, Giro, Îdo, Recik, Tamo, Vaqqas, Hafo, Tecdin, Mehmûd, İwo, Xêllo, Kazo, Meço, Meçik, Ximo, Silo, Umo, Uso, Hawsîn, Kûtik, Kimo, Havşar, Mîlehed, Uto, Valo, Sêfêlî, Milos, Mûse, Mesto, Hopo, Samo, Reşo, Hemîreş.

Navên Jina

Êşê, Elê, Êşot, Evik, Besê, Bêsot, Çexê, Döniş, Sevik, Fatê, Nazê, Zezê, Zewê, Zexê, Gewrê, Kêvser, Kemox, Şevê, Şerê, Ümmê, Zetê, Kinê, Kezê, Nurê, Gûlê, Ravê, Pemê, Memê.

tedir. Bu veri Kürtlerin bölgeyi çok iyi tanıdıkları ve geliş gidişlerin tarihinin eskiye dayandığı gerçeğini ortaya çıkarıyor. İklim şartlarına göre Adana-Osmaniye'ye, Sivas'a gidip bir dönem kaldıkları biliniyor. Yol üzeri ve geride bırakılan akrabalar, mezarlar yakın zamana kadar ziyaret ediliyordu. Bu arada halk arasında çokça bahsi geçen ve Mifikan aşireti ile Şêxbilan aşireti arasında yaşanmış olan bir olayı anlatmadan geçemeyeceğiz. Söz konusu iki aşiretin arasını açan ve soğukluk yaratan bu olayın çeşitli anlatımlarının özeti şöyledir:

İsmi Êşê olan bir kadına (geline) sarkıntılık yapılmıştır. İki aşiretin erkekleri bu olaydan dolayı birbirlerine girerler. Çıkan kavgada 26 kişi ölür. Bir kadının eşarbını araya atmasıyla kavga durur ve son bulur. Çıkan olayların ve ölümlerin ceremesi zavallı Êşê'ye yıkılarak Êşkoçêk ismi türetilir. Bu olayın göç sırasında olduğu söylenmekle beraber 120 yıl önce olduğunu söyleyende vardır. Ölenlerin mezarlarının Sivas' tan öte Uzunyayla'da kaldığı belirtilmektedir.

Kürt aşiretlerine bağlı Kon'ların 18.

Kırşehirden bazı şahsiyetler

Asaf Koçak:

Qışlê-Mahmudlu. Tanınmış bir karikatüristti. Pir Sultan Abdal derneğinin Sivasta düzenlediği Festivale davetliydi. Yakılarak katledilen 37 kişinin arasında oda vardı.

Hüseyin Kangal:

Körpınar (Kanikûrik) Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde okurken gerillaya katıldı. Yaşı henüz 19'du. 16 Ağustos 1990 yılında Bestler'de girdiği çatışmada altı arkadaşı ile birlikte yaşamını yitirdi.

Celal Canpolat:

Çevirme 70'li yılların "iç savaş" ortamında sessiz kalmadı. Bursa'da öğretmenlik yaparken MHP'liler tarafından pusuya düşürülerek katledildi.

Kadir Salman:

Terziyanlı (Qışlê). Üniversitede okurken gerillaya katıldı. Kısa bir dönem sonra ailesine ölüm haberi geldi.

Mehmet Bayram:

1974 yılında Halklara Özgürlük mitingine giderken yolda MHP'li faşistler tarafından öldürüldü.

Yüzyılın hemen başlarında yerleşik hale gelmeye başladıkları muhtemeldir. 16. Yüzyılın sonlarına doğru başlayan "mecburi iskan" politikalarının sonuçlarıydı bu aynı zamanda.

Besicilik ve çobanlıktan-Biçerdöver ustalığına

Konar-göçer ve yerleşikliğe henüz yeni geçmiş topluluklarda geçim kaynakları genelde bellidir. Besicilik, çobanlık bunların başında gelir. Kırşehir Kürtleri, atalarından devr aldıkları bu meslekleri yakın zamana kadar sürdürdüler. Konya'ya, Haymana'ya çobanlık yapmaya gidenlerin sayısı oldukça kabarıktır. Eskinin, Almanyası, Hollandası, Avusturyası; Haymana ve Konya idi. Kalanlarda besicilikle uğraşırlardı. Besicilik derken, koyun, keçi, deve, inek bakımı anlaşılmalıdır. Tarımla ve ticaretle tanışıklıklarının tarihi henüz yenidir.

Tarıma geçişleri besiciliğin bir yan gerekliliği olarak ortaya çıkmıştır. Bazı aileler sürülerini otlattıkları ve barındırdıkları alanları zamanla ekmeye başladılar. İskanı mecburi kılan Osmanlı mer-

kezi devleti bu eğilimi destekleyen bir politika izledi. Sultan Mecit 1839'da Tanzimat Fermanı'nı yayınlayarak bu konuda yasal destekler sunarken 1858'de arazi yasaları çıkarılarak yerleşime zemin hazırlanmış oldu. İlk zamanlar tecrübesiz ve acemi oluşları bazı sorunları beraberinde getirdiyse de bu zamanla aşıldı. Toprağın tarıma son derece elverişli oluşu önemli bir avantajdı. Türk komşularının aksine tahıl (buğday, arpa, çavdar, yulaf vs.) ekimine yönelmelerinde yaşam biçimleri, kültürel dünyaları önemli bir etken oluşturdu. Fazlası ile emek ve günü birlik bakım gerektiren Zerzevat (meyve-sebze) ekimine rağbet etmediler. 1874'de bütün Kırşehir'i saran ve yedi yıl sürdüğü tahmin edilen kıtlık felaketini nasıl atlattıkları ise araştırmayı bekliyor.

Tarihi süreç içerisinde ekilip biçilen toprakların doğal sahipleri oldular. 1940 yılından sonra devlet bu doğal sahipliğe resmi bir çerçeve sunma gereği duydu. Tarım ürünlerine olan yoğun ihtiyacın devleti böylesi bir karara adeta zorladığını söyleyebiliriz. Toprağı olmayanlara toprak verilerek tapu dağıtılmaya başlandı. Bunu resmi ağızlar reform kavramıyla telafuz ettiler. Toprak dağıtımında tek birey (erkek) esas alındı. Bazı kalabalık ve nüfus sahibi aileler ilişkilerini kullanarak fazla pay aldılarsada hemen hemen herkes az-çok toprak sahibi olabildi.

Kuşkusuz bu olayın tarihsel açıdan büyük bir anlamı vardı. **Konar-göçer Kürt aşiretleri geçmişlerinde belkide ilk kez, taşınmaz bir mülke sahip oldular. Bu bir anlamda geriye dönmenin, yani anavatandan kopuşun tescili oldu.**

Kırşehir Kürtlerinin en çok karşılaştığı sorulardan biriside biçercilik mesleğine olan ilgilerinin nereden geldiği yö-

nündedir. Bu sorunun yanıtı aslında ilginçtir. Devlet bir yandan toprak reformu ile uğraşırken, diğer yandan Malya ovasına 1942 yılında çiftlikler kurdu. Sovyetler Birliği'ndeki büyük Kolhoz çiftlik teşekkülleri örnek alınarak kurulan bu çiftliklere dönemin Başbakanı İsmet İnönü ciddi anlamlar yüklemişti. Memleketin ve ordunun özellikle 2. Dünya Şavaşı koşullarında daha belirgin hale gelen et ve tahıl ihtiyacını karşılamaktı amaç. Çiftliklere yöreden insanlarda istihdam edildi ama Kürt köylerinden zorla toprak gasp edilmesi çokça yaşanan olayların başında geldi. Bu arada saldırganlığı ve acımasızlığı ile halk arasında nefret uyandırmış olan Malya Devlet Üretim Çiftliği müdürlerinden Cemil Bey'e(!) değinmeden geçmeyelim.

Çalışanların içerisinde bu işlere yatkın Kürtlerde oldu. Zor koşullarda çalışarak hem para kazandılar hemde teknolojinin iki harika buluşu olan Traktör ve Biçerdöver ile tanışma fırsatı buldular. Çiftlikler ilk kuruluş aşamasındaki beklentilere yanıt veremedi (zarar) ama geriye bu iki aleti kullanabilen ustalar bıraktı.

Küçük küçük birikimler bir araya getirilerek bu aletlerin edinilmesi uğraşısı verildi. Ellili ve altmışlı yıllara damgasını vuran bu uğraşı toplumu önemli oranda etkilemiş ve ciddi bir pazar oluşturmuştur. Bu gün yüzlerce biçerdöver Kırşehir'den yola çıkarak Kürdistan'da, Adana'da, Konya'da, onbinlerce dönümlük araziye biçerek geriye döner. Biçerdöver piyasasında Kırşehir Kürtlerinin önemli bir payı ellerinde bulundurdularında bilinmektedir.

Tek uğraşları biçerdövercilik değildir kuşkusuz. Nüfusun sürekli çoğalması ve çalışma olanaklarının kıt oluşu, istihdam zorlukları göçü (yine) zorunlu kıldı. Bu seferki yön sanayi merkezleri oldu. İç ve

Kırşehirden bazı şahsiyetler

Mustafa Aksof -1930 yılında Çiçekdağı'nda doğmuştur. Liseyi Çorum'da bitirdikten sonra Hukuk Fakültesinde okuyan Mustafa Aksoy, hemşehrilerinin ısrarı üzerine Fakülteyi yarıda bırakarak Çiçekdağı Belediye Başkanlığı yaptıktan sonra 1969 yılında Kırşehir Milletvekili olan Mustafa Aksoy, halen bekârdır.

dış göç aynı zaman dilimleri içerisinde paralel bir biçimde yaşandı halende yaşamıyor. Özellikle altmışlı yılların sonu yetmişli yılların başında köyler adeta boşaldı. İl merkezine, Yerköy'e (Yozgat), Ankara'ya, İstanbul'a, Mersin'e ve de Avrupa metropollerine binlerce kişi göç etti.

Bu göç kuşkusuz salt Kürt kitleleri ile sınırlı değildi. Orta Anadolu'yu özellikle Kırşehir sakinlerini içerisinde alan göç

Türkçe adı	Kürtçe adı	İl İlçe	Aşireti
Yenidoğanlı	Araplı	Boztepe	Mifikan
Eskidoğanlı	Horla	Boztepe	Mifikan
Öksüz kale	Xallêdîna (Hatunoğlu)	Boztepe	Mifikan
Körpınar	Kanikûrik	Merkez	Mifikan
Büyükkışla (Terziyanlı, Taşlıtepe)	Qışlê	Boztepe	Mifikan
Çimeli		Boztepe	Mifikan
Hüseyinli	Üssinli	Boztepe	Mifikan
Külhüyük	Kulik	Boztepe	Mifikan
Üçkuyu	Üçki	Boztepe	Mifikan
Uzunpınar	Sıra	Boztepe	Mifikan
Tosunburnu	Pizbenika, Merkez (Mala Bennê)		Mifikan
Taburoğlu (Çiftlik dahil)	Tabura	Merkez	Mifikan
Yeşiloba	Gûrîo	Merkez	Mifikan
Harmanaltı	Şuayipli	Boztepe	Mifikan
Seyrek	Sêrek, Hurmik	Merkez	Mifikan
Göllü	Golli	Merkez	Mifikan
Çamalak		Boztepe	Şêxbîlan
Çevirme		Boztepe	Şêxbîlan
Yalnızagaç	Zêkerê	Boztepe	Şêxbîlan
Mahmudlu	Qışlê	Çiçekdağ	Şêxbîlan
Pöhrenk	Gêder	Çiçekdağ	Şêxbîlan
Bahçepınar	Torîna	Çiçekdağ	Şêxbîlan
Doğankaş	Ramko	Çiçekdağ	Şêxbîlan
Çanakpınar	Okço	Çiçekdağ	Şêxbîlan
Hacıoğlu		Çiçekdağ	Bêrketî
Baraklı		Çiçekdağ	Bêrketî
Şahinoğlu	Şahana	Çiçekdağ	Bêrketî
Harmanpınar	Kunguş	Çiçekdağ	Bêrketî
Büyük Teflek		Çiçekdağ	Bêrketî
Küçük Teflek		Çiçekdağ	Bêrketî
Tatbekir		Çiçekdağ	Bêrketî
Alahacılı (karışık)		Çiçekdağ	Molikan
Devreceli			
Armutlu			
Safalı (karışık)			
Alan		Çiçekdağ	Oxçıyan
Acıköy	Şorik	Çiçekdağ	Oxçıyan
Bozlarveci		Çiçekdağ	Oxçıyan
Gölcük		Çiçekdağ	Oxçıyan
Konurkale	Konir	Çiçekdağ	Oxçıyan
Avanoğlu		Çiçekdağ	Oxçıyan
Çökelik		Çiçekdağ	Oxçıyan
Çadırılıkörmehmet		Kaman	Pisiyan
Çadırılıhacıbayram		Merkez	Pisiyan
Kekilliali		Kaman	Pisiyan
İkizler		Kaman	Pisiyan
Ağapınar		Kaman	Pisiyan
Tatık		Kaman	Pisiyan
Afraköyü		Yerköy	
Tuzköyü		Yerköy	
Acılı		Yerköy	
Çiğdeli	Şêxbîlan	Çiçekdağ	

dalgasının etkileriydi aslında yaşanan. Resmî istatistikler 1960 ila 65 yılları arasında Kırşehir'den 1.500 ailenin il sınır-

ları dışına göç ettiğini belirtiyor.

Göçle birlikte yeni çalışma ve yaşam alanları oluştu. Ticaret ve esnaflık yöne-

linen işlerin başında geldi. Her köyün yoğunlaştığı bir iş sektöründen bahsedebiliriz. Bir iki örnek vermek gerekirse; Tosunburun ve Taburoğlular kasaplık ve hayvan borsası, Terziyanlılar, Çamalaklılar biçerdövercilik ve taşıma sektörü, Bahçepınarlılar ticarete vs. yoğunlaştılar. Mevcut sermaye birikimine ve para dolaşımına Almancılar önemli katkılarda bulundular. İlk zenginlerin Almancıların markalarını işleterek veya çevirerek ortaya çıkıtlarını söyleyebiliriz. Üretim sektörüne henüz yeni yeni girmektedirler. Özellikle son 20 yılda denenmeyen iş alanı yok gibidir. Bugün hemen hemen her meslek dalına el atılmıştır. Kuaförden uçak teknisyenliğine kadar çalışan kişilere rastlamak mümkündür.

Mille'siyle alay eden müslümanlar!

Kırşehir Kürtlerinin Sünni inancın Hanefi yorumuna bağlı olduklarını söylemiştik. Müslümanlığın şartları ile araları eskiden beri iyi değildir. İnanç sistemi önemli bir rol oynar ama bir yere kadar. Camiler özellikle ellili yıllarda devlet yardımı ile sağlam yapılara kavuştu. Her köyde bu işleri yerine getiren Millé'ler vardı. Bunların eğitimlerini nerede aldıkları ve bağlı oldukları bir merkezin olup olmadığını şimdilik bilmiyoruz. Millé'ler halk arasında sürekli alay ve şaka konusu olmuşlardır. Halkta dine karşı olan gevşeklik Millé'ler ile garip olayların yaşanmasına yol açmıştır. Bu olayların yüzlerce versiyonu kuşaktan kuşağa anlatılmaktadır. Özellikle Devlet tarafından tayin edilen İmam Hatip kökenli genç imamların yaşlı ve kurnaz "müminlerin" elinden çok çektikleri de anlatılanların arasında gelir.

Tarikatlarla ilişkilerin olduğu ve bu

ilişkilerin özellikle Cumhuriyet döneminde bir kopukluk yaşadığını belirtmek gerekiyor. Özellikle ellili yıllarda (Menderes dönemi) bu kopukluk aşılmaya çalışılmıştır. Çorum, Sivas ve Erzurum taraflarından Şixların gelip bu kopukluğu gidermek amacıyla dini seremoniler, zikir partileri düzenledikleri bilinmektedir. Gelen Şixların ilk uğrak merkezi Şuayıplı (Harmanaltı) ve Xaladına (Hatunoğlu) köyleri olmuştur.

Kadiri, Nakşibendi ve Rufai tarikatlarına mensub bu şixların tarihi devamlılık ve ilişkiler bütünlüğü içerisinde gelip gittikleri anlaşılmaktadır. Her iki tarikatın kurucularının Kürt olması ve tarikat şeyhlerinin Adıyaman-Bitlis-Maraş yörelerinde etkin olmaları bizi bu yoruma götürmektedir. Çorum Sungurlu'dan gelen Şixların bazılarının **Rufai** tarikatı mensubu oldukları ve ünlü şiş geçirme seansları düzenlediklerini de bu arada ekleyelim.

Mille'lik zamanla ortadan kalktı ve devletin dışarıdan tayin ettiği imamlar bu rölü üstlenmiş oldu. Kendi imamını yetiştiren köy yok gibidir. Birkaç köyde yatılı Kuran-kursu denemesi olduysa da halkın ilgisini çekmemiştir. Psikolojik ve biyolojik hastalıkları tedavi etmek için Muska, Hocaya gitme, Korku alma v.s. gibi batıl inançlar etkisini hala devam ettirir. Kendilerine ait *yatur*, *türbe* gibi mağbet yerleri yoktur. Bu ihtiyaçlarını gerektiğinde Türk komşularından karşılamışlardır. Çocukları olmayanlar veya olupta ölenler, iflah olmaz hastalığa tutulanlar Çiçekdağ ilçesine bağlı **Mahzen** köyündeki türbeye veya Hacı Bektaş'a giderek kurban kesenler olmuştur. Burada ilginç bir olayı belirtmeden geçmeyelim. Kırşehir Kürtleri içerisinde *Kûtik* ismine sıkça rastlanılır. Başka bölgelerde bu ismin olmadığını duyduğumuzda bizi

bir merak sardı. Yerele özgü bu ismin hikayesini şöyle tahmin ediyoruz. Çocukları olmayan veya erken ölen aileler Mahzen köyündeki yatıra giderek kurban keserlerdi. Orada bulunan bir kütüğe de çivi çakarlardı. Çiviye çakabilenlerin çocukları olacak veya ölmeyecekti. Bu merasimden sonra çocukları olanlar bu kütüğün adını çocuklarına verdiklerini tahmin ediyoruz. Sonraki yıllarda yakılan bu kütüğün birçok çocuğa isim babası olduğu yönünde kuvvetli ihtimaller vardır. Diğer yanda halkın batıl inançlarını ve bundan kaynaklanan ihtiyaçlarını karşılayan *ocax*'lar olmuştur. Çiğdeli'de Malâ Homê, Göllü'de Malâ Etê v.s. gibi evleri sayabiliriz.

Dinden baskın gelen gelenekler

Dinin göreceli etkisine karşın geleneklere sıkı sıkıya bir bağlılığın olduğunu söyleyebiliriz. Dışa açılma çeşitli kırılmalar yarattı isede gelenekler etkinliğini halen korumaktadır.

Aşiret ve akraba ilişkileri hala canlılığını korur. Düğün ve cenazeler eskisi gibi istisnasız kalabalık ve törenseldir. Akraba içi evlilikler revaçtadır. Kadının toplumdaki yeri farklı özellikler gösterir. Diğer Müslüman topluluklarla karşılaştırıldığında göreceli bir rahatlardan bahsedebiliriz. Fakat bu Kadının toplumdaki rolünün gerilerde olduğu tespitini değiştirmez. Kadının yeri genelde ikinci planda gelir. Çok eşlilik yakın zamana kadar etkisini sürdürdü. Boşanmış kadın hemen hemen hiç yok gibidir. Bunun yolu geleneksel değerler tarafından neredeyse kapatılmıştır. Kadının boşandıktan sonra yaşamını yeniden düzenleyecek bir anlayış, bir kurumlaşma yoktur. İş böyle olunca kadınlarada kaderine küsüp en zor şartlarda bile evliliğine katlanmak düşmüştür.

Çocukları erken yaşta evlendirmek yoğun ilgi görür. Erkek çocuklara verilen önemin kızlara verilene oranla daha büyük olduğunu belirtmeye gerek yok. Şimdi neredeyse ortadan kalkmış olan **biskbirî** (Beşik kertmesi) eskiden yaygın bir gelenektir. Misafiri en iyi bir biçimde ağırlama göze çarpan geleneklerin başında gelir. Toplum ve birey ilişkileri son derece barışçıl ve karşılıklı saygı zemininde olmuştur. Şiddet, toplum olarak ret edilen davranış biçimidir. Burada bir örnek anlatarak isteğimizi izah edebilir. Türkiye sıralamasında en az cinayet işlenen şehirler içerisinde Kırşehir; Tunceliden sonra ikinci sırada gelir. Kırşehir'in ikinci sırada gelmesinde Kürt toplumunun önemli bir payının olduğunu düşünüyoruz. Türk komşuları ile iyi geçinmek için özen gösterilmiştir. Eskiden hemem hemen her köyde bir ailenin tanıdığı bir çerçi vardı. *Nasê me* dedikleri bu çerçiler köye geldiklerinde o evde konaklar ve ihtiyaçlarını giderirdi. Bu ilişkilerin Türk komşuları tarafından özenle beslendiğininide belirtmeden geçmeyelim.

Siyasal eğilimleri ve Kürt kimliği konusunda tavırları

Cumhuriyetin ilk yıllarında bölgedeki gelişmelere paralel bir biçimde "politikaya atılanlar" oldu. Bu imtiyazı varlıklı aileler ilk elde kullandılar. Kalabalık ve varlıklı aile olarak tanınan Alishiroğulları siyasete ilk adım atanların başında gelir. Belirli dönemlerde parlamentoya milletvekili gönderen Alishiroğlu ailesi (Osman Alishiroğlu) devletle-toplum arasında ilişkileri kuran ve düzenleyen bir işlevde görmüştür. Çiçekdağ adliyesi bir dönem bu ailenin etkisi altında olmuştur. Bu dönemde siyasetle olan ilişki saf-laşma ve bilinçli bir tercihten öte dayatılanı görecelide olsa kabul etme yönünde

olmuştur. Çıkarlar neyi gerektiriyorsa ona göre davranılmıştır.

Türkiyedeki genel siyasi hava yer yer Kürt köylülerinin etkisi altına almıştır. Burada verilecek bir örnek söylemek istediğimizi açıklayabilir belki. Eskiden bıyıklar burun altında küçük bir parça bırakılarak uzatılırdı. Bunun 2. Dünya Savaşında Hitler Almanyasının verdiği etkiye bağlamak mümkündür.

Kapalı ve köy kökenli topluluklarda gözlemlenen ruh hali bu döneme damgasını vuran öge olmuştur. Barınma ve geçim sorunları çözümlenmeyene kadar siyasete ilgileri oldukça sınırlı olmuştur. Bu konuları ve toplumsal gelişimleri açısından doğal bir davranıştır aslında. Radikal bir tavır içerisinde olmamışlardır. İşin hep oluruna gitmeyi yeğlemişlerdir. "Ben yandım bari oğlum-kızım yansın" felsefesi en az iki kuşağı etkisi altına almıştır. Bu anlamda da çocuklarının eğitimine büyük anlamlar atf etmişlerdir. İlk siyasallaşma da okullara giden bu "çocuklar" sayesinde olmuştur.

Kırşehir Kürtlerinin siyasi tercihleri açısından hep sol'dan yana olduklarını rahatlıkla söyleyebiliriz. Sağ parti ve ideolojinin toplumdan dışlanmış ve yüz bulamayan kırıntılarla yetindiklerini belirtelim. Özellikle altmışlı yılların ortalarında yaşanan siyasallaşma, etkisini Kürtler üzerinde de gösterdi. Türkiye İşçi Partisinin yerel kurucu ve taşıyıcılarının bu "okuyan" gençlerden oluştuğu bilinmektedir. Siyasallaşmanın ilk evresi diyebileceğimiz bu dönemde mürekkep yalamışların çoğu tavırsız kalmamışlardır. Bu dönemde etnik kimliğe vurgu yapılmışsada kalkış noktasını Türkiye'deki siyasal saflaşmanın koordinatları belirlemiştir. CHP TIP, TÖB-DER yönetici ve üyeleri içerisinde Kürtlerin sayısı az değildir artık.

Yeltmişli yılların ortalarında Türkiye'yi saran "iç savaş" ortamı, Kırşehir Kürtlerine tarihlerinde en büyük siyasallaşma

zeminini sunmuştur. Orta ve genç kuşağın siyasal tavır takındığı bu dönemde etkin olan motif Kürt kimliği olmuştur. Yüzlerce genç Kürt siyasal hareketlerine desteklerini sunmaktan geri durmamışlardır.

Bu ulusal ekseninde siyasallaşma bir anlamda önceki kuşaklarla hesaplaşma anlamını taşıyordu. Yaşlı kuşak ulusal kimliği konusunda hiç düşünmemişti. Hatta Kürtlüğünü saklama eğilimi olağan sayılırdı. Binlerce yıllık deneyim ve tecrübeler sonucu bugüne taşınan Kürtçeyi yeni kuşaklara aktarmakta üzerlerine düşen görevleri bile yerine getirmemişlerdi. Dilde ve kültürel yapıda yaşanan kırılmaların bu kuşaklar döneminde olması gençleri kamçılayan bir unsur oldu.

Bugün sahip oldukları siyasal saiklere ilişkin bir iki şey söylemek yerinde olur. Kürt Kimliği ve Demokrasi ekseninde yaşanan çatışmalara karşı duyarlıdır. Söyleyecek sözlerinin olduğu mesajını vermişlerdir. HADEP'i iki ilçede (Çiçekdağ ve Boztepe) birinci parti yaparak bunu pratikte kanıtlamışlardır. Kırşehir toplumu içerisinde yadsınmayacak bir taban bulmuş olan ırkçı ve gerici harekete karşı demokratik bir dinamik oldukları yönünde açılımlarını yapmışlardır.

Bu dinamiğin kendi nesnellığı içerisinde "rönesansını" nasıl yaşayacağı ise mevcut gelişmelerin seyrine bağlı olacaktır. Eğer toplumsal dönüşümü dört yılda bir sandık başına giderek oy vermek veya lafı açıldığında Kürtlüğünü hatırlamak olarak değilse, hayatın her alanında bütün ilişkileri ve davranışları devrimci bir değişime uğratmak olarak görebilsek bu Rönesansın ilk koşulunu yerine getirmiş oluruz.

Kokoşka, Magdialini ve Kırşehir Kürtleri !

Revsar Baran

Fransız toplum ve siyaset bilimcisi Ernst Gellner'in bir benzetmesi dikkatimi çekmiştir hep. Bu benzetme ile bizim oralar arasında ortaklıklar kurar. *Yoksa bizlerimi anlatıyor?* diye sorarım kendime. Kırşehir'in etnik, kültürel ve toplumsal yapısını yakından bilenler bu soruyu yalnızca benim sormadığımı tahmin edebilirler.

Ernst Gellner Ulusal devletler öncesi Avrupa haritasını ünlü ressam **Kokoscha**'nın bir tablosu ile karşılaştırır. Oldukça anlamlı bulduğum şu betimlemelere gider. Resimde motif ve çizgiler iç içe girmiştir. Renkler arasında bir ahenk vardır. Tonlar o kadar uyumludur ki aralarındaki açığı kapatıyor zannedersiniz. Resim seyredini yormaktan öte adeta ferahlatır. Her renk tonu diğerini basturmamak kaydı ile özgürce ifade olanağı bulmuştur. Bu karışımdan ortaya çıkan tablo ise son derece etkileyicidir.

Buna karşın yine Ernst Gellner ulusal devletler sonrası Avrupa haritasını ise, ünlü ressam Magdiali'nin bir tablosu ile karşılaştırır. Resimde birbirlerinden kalın çizgilerle ayrılmış renk ve motiflerde uyum yoktur. Tonlar bir birine zıttır. Ortak yaratıkları hava insanı yorar, adeta gözleri tırmalar. Kısacası etrafa itici gelen bir görünüm verir.

Bu benzetmeyle anlatılmak istenen şeyi tahmin etmek mümkün. Farklı etnik, kültürel ve inancaşal toplulukların bir arada özgürce yaşamasının yarattığı güzelliğe vurgudur bu.

Kırşehir tarih içerisindeki konumu itibarı ile Kokoschanın tablosu ile ortak ö-

zelliklere hep sahip olmuştur. Şehrin sakinleri farklı toplumsal guruplardan oluşmuştur. Bu tabloya özellikle yüzyılın başlarında büyük bir darbe vuruldu. Etnik, kültürel ve inancaşal doku "**Türk-lük**" ve "Sünnilik" ekseninde yeniden şekillendirilmek istendi. Bu konuda başarılı da olunmadı değil. Yüzyıllardır şehri kendisine iskan edinmiş olan Gayri Müslüm halk tablonun dışına çıkarıldı. Bu dışarıya çıkarılışın tarihi ve sonuçları henüz "Türkçe" yazılmadan ikinci bir evre ile karşı karşıyayız.

Bugün bu iki eksene uymayanların başında Kırşehir özgülünde Kürtler gelir. Yıllarca yok sayılarak asimilasyonla karşı karşıya bırakıldılar. Dillerine, kültürlerine en önemlisi ulusal kimliklerine resmi düzeyde hiç bir hak tanınmadı. Köy isimleri her dönemde yeniden değiştirildi. Okullar Kürtçenin izlerini silmek için birbirleri ile yarışan öğretmenlerle işgal edildi. Etnik kimliğine vurgu yapıp gereğinin yapılmasını isteyenler **terörist, hain, eşkiya, bölücü** kavramları ile karalandılar. Yani farklı metodlarla resmin dışına çıkarılmak istendiler. Bu şimdiye kadar tutmadı. Bundan sonrada tutmayacaktır.

Bütün bunlara karşın Kırşehir Kürtleri çok renkli bir yapıdan yana olacaktırlar. Bunun ilk şartı ise varlıklarının kayıtsız şartsız tanınması olacaktır.

Bütün Anadoluyu Magdialinin tablosuna benzetmek isteyenlerin bu noktada oturup düşünmeleri gerekiyor. Var olan tabloya derin bir çizik atıldıysada halen Kokoschanın motiflerini, tonlarını, çizgilerini taşıyor. □

Çend kilamên dila û govendê li derhêla Qeyserî, Maraş û Edenê

Jemeli

Kilam, dilok, govend, çîrok, destan, listikên zarokan, heykatên ku li şevên zivistanê gotin û hin girîngiyên çandê-kulturî ruh û siruşt û xwezaya netewa a Kurd û Kurdistanîyan e, Min gelek qîmet dane cîranen xwe, lê ez rast bêm; me ji wan hindik qîmet girtin, li vira bi qutî yek nimune bidim.

Em Kurdên ku li Qeyserî, Maraş û Edenê dijîn û li wan dor û deran bi Türkmen û Ewşer û Çerkez û ki Farsag an va yê di nav hev dane, Çerkez, dilanen xwe bi Akordîen-Mizige, lêtexin û di meşînin, disterên. Ewşar bi dol û zirnen gelek ker û bi meqamen ku li hevhatin, ev meqaminav pî siselan jî çarin Turkmen garî civaten din bi folklorî dewlemendin, le em Kurdên van derî doran tu ixtiyace bi folklorî van cîranan nabîhzin û naxwazin, Lewra govend û meqamen çerkezan û Ewşaran bala me pîr nakişîne

Le bi govend û meqamen Turkmenan va yekcarna em baldar dibin, Kurd û Turkmen li ali Edenê û li navçeyî Sevase gelek li hev qelivîye û ketiye nav heve, le disan jî van bernameyan ji sedî heftê heyşe Kurdine çimkî xemilandin-motîf-reha û bi figuran xwe heman aşkera dibin

Dilok û kilamen govende û yen evîni di jîyana nav gelî hêlê mede pîr pîrrin, heta bîst si salî berê her bûk keçik û civanekî ji van kilaman ha di jêra sih û çil tenê kilam û megam disteran.

Temamî hîm û kok û ruha van kilaman gihştikan hezî û dilovanîye, Ji yê dilovanî, evîni hinek nimune bidim;

*Bayî teye guva guva
Bijkoj filtî sing ê gewre
çaven min li navberan ket
Her yek telaqa hingive*

*Dalliqevaxê di kortê da
Malê rindê di orte da
Min îşev xevnek be xevn di
Ez girtime di ber te da*

Disa nimuneyek;

disa;

*Derî ade li min veke
Quraxek ezing bi mihneke
Zalîme Dayikê te ku got; ku ew kîye
Mîya qer za va berxike*

*Ji Helebe virda erde
Seri bişo bîskan berde
Ku merîyek bi dilî xwe nezawcîya
Jêra davîye kul û derde*

disa;

*Va çi îş bû va çi îş bû
Bega yaylan tîj be tîj bû
Gotin rinda te dayîne
Bendê dilî min qotmîj bû*

*Subê rabe male av ke
Pêlê mene ser ra gavke
Eger dîlî te li min e
Têlek porê xwe di navke*

Babetên kilamên dil tim ha dom nakin,
hinek jî li bo mixrikên nav dewlemend û
belengaz anin, weke ku tê zanîn dew-
lemend, yanji yên ku hal û wextê xwe baş
in naxwazin keçikên xwe bi lawên
belangazan re bizewicin,

*Li van deran li wan deran
Peya nagehşe sîyaran
Dî hestîye bavî van axan nim
Keçkê xwe nadin xizmet karan*

*Li ber duwaran kal û pîr
Zar zeç maye bê şakir şîr
Felek me li te çi kir ku
Te em ha hiştine feqîr*

Nakokîyên axa û şivên tu cara naqedin.

*Pezî bavî te beng be benge
Xom berdilan ajot renga
Gotin nazlî a-rinda-te dayîne
Li xwe têxim bi tîfangê*

Balê dikişînin ser fenek û felbazan,

*Merî meran dewin tûnin
Li ser cilê reş dîfînin
yaman qayte devî xwe we
Qencî e şoran digêrnîn*

Weke ku tê zanin di gundan da kesên ku
paşbêjtî dikin zêdetur tên naskirin, le hin
caran mirov nikare giştan naske.

*Malen hana male mene
Qalê min û te dikine
Ku tu nedan li min guneye
Gunê min li sutî teye*

Hin caran, ji ruyen van xebergerênanda
hînek xirabîyên ku nen xwastin jî dibin,
hin nexwaz yekcaran buxtanen pîr xirab
jî dikin,

*Keriyêk pezî min î Qusî
Soyxe î mêrat rengî hev talêsi
Ez hatim ku ez çi werim
Kebanî e heye le por î qusî*

Talî-tujî û xweşîya jiyane jî di kilamên
dilan da bi ziman te,

*Çû li axa kî rawestî
Bî roj û şev qe nevestî
Me car ke têr hevdu nedî
Bî rehetî bî serastî*

*Ber derî me muxurbe ye
Gur digerin bî-be zurbeye
Xelk li kar û îşî xweye
Çave min î li bejnê teye*

Kilamên ku li ser lorikan tên gotin gelek in

*Lawik ji dergûşe xujî-xuşî
Bî şev û roj dadekişî
Xeber hat ku lorik mirîyê
Ji tîrsan şîre berên min kişî*

*Nizanim ku kuda terim
Li berxike xwe digêrim
Min lorika xwe wenda kir
Dîyar be dîyar lê digêrim*

*La ber derî-li ber derî
Dayk runîşt bulxur diherî
ji lorik e xeber tune
Nizanim çi hate sêrî*

Bav pir bi law û keçikên xwe va ru û çav nabe, çi gilî û qazincên xort û qizan hebin giştîk li daykê ye;

*Mûj û guzan biderîne
Alka* Fate min bizewcîne
Lawkî te hên î xurîne
Vî feqîrî bizewcîne,*

Ez bawerim hûn gişt ve dizanin, law berzewac e, dayik jî dibe; lawê min em feqîrîn-belangazîn, em te bi çi bizewcînî? paşe bihevra di fikirin, dibên; kereke me ê heye, dayik dibe; ba bavî te evarê were, ez jê ra bêm ba kere bifiroşe, em bi perê we te bizewcînî, evar dibe bav te, law dipe ku dayik bexs veke, le dayik pir ji wir nabe, law êdî bê sebre, dengî xwe bi bilindî tîne der; Dayê qalê kere bike, qalê kere bike!

*Berê kel e virda xwar bû
Giha bi serda kevir nar bû
Berê dile te î li min bû
Çim henka ja-ji min sar bû*

*Ber derî malê bavî te yoqîşe
Mîne kewan hildikişe
Ez bi qurbane bejnê zirav
Fistan jê ra yaqîşixe
Bi nanî tisî ra dikîşe*

*Jêr va hatin gişt qantirin
Serê barî xwe kundirin
Zalim Bavî te ku tu neda
Ez jî derdî te dimirim*

Yek caran rinda Mirov, bala taybetî dixwaze bo ku hinek naz û cê xwe bi cih wîne, hinek caran jî yar an jî yarê xwe bi tercube bike, li bo ve ji dilovan ewe ku tim baldar be, ba ne ji bîr kirin Mirov di bin dagerî a qontrola yare daye,

*Ji jêr da hat min nas nekir
Çi de dilda mi pirs ne kir
Fikra min bû min nekir
Min bi xwe destî bi xwe kir"*

*Baran barî hûr hûr weşand
Van cotkaran bîder reşand
Kî çi dibê bira bibê
We rinde gurçî a min xweşand*

Evîndar, delalê xwe yek caran wek hinek tiştên qenc dihesibîne, wer bi ziman tine, yek caran dike kevok, pîrr caran li Xezala tîne, car caran, yarê xwe dike zozan, caran jî dike biroşek ku dikelî, yek caran gerdane sipî wek şîr dibîne, pîrr caran jî dike gul, jê hingiv distîne, car caran dike şaxê çîyan, yek caran jî kela havînê,

*Here avê, avê bîne
Li qirare derî me dîne
Tasek avî sar bi minde
Avê yaran çî şîrin e*

*Lê tembûr e lê tembûr e
Tel zirav e perde hûr e
Rabe rindê xwe li bake
Ez meyzekim dûre dûre*

Dilovan, bi xwe pîrr razî û bawervane, hincaran pîrr dera xwe dipesine,

*Hîni çîya ne hîni him jî pan e
Ketîne navbera me û wane
Hele carkê bîfîkirin
Hîne weke sulalê me hene
hin deran kî him lê hene*

*Hatim rinde te bibînim
Xwazgîmyên te bişînim
Dedîne min bira bidin
Eger nedan direvînim*

(* : Li ali me li hinek gundan bo dayke; Alle, Alko, Atê, Daye, Anê jî te gotin.)

Meri meriştan û Îrqrarvanen me jî
Dêrsim pîr dihatin, heykat û kilamên ku
wana digotin kezêb û dilên me dişewitan-
dîn, li vir qalekê bikim û dixwazim di
dûva şor û nivîsê xwe bi çarînekê
biqedînim, Destbiray(Musaîp) bapîrî min
digot; "Em gişt bi zincîran girê daybûn û
kom kiribûn, di navbera koman de çil-
pence metro hebû. Du, xûşk û bira, yek li
seriyekî, yek li seriyekî dîn berdan û gotin
herin hev hemaz kîn (qucax kîn) ev herdu
zarok sê-çar salî bûn, bezîn, bervî hev
dema ku bi gehsin hev û du, leşkeren
xwînwarî har gule (qurşûn) barandin bi
ser her du zarokan da, û her yek bi hêlekê
da ket"

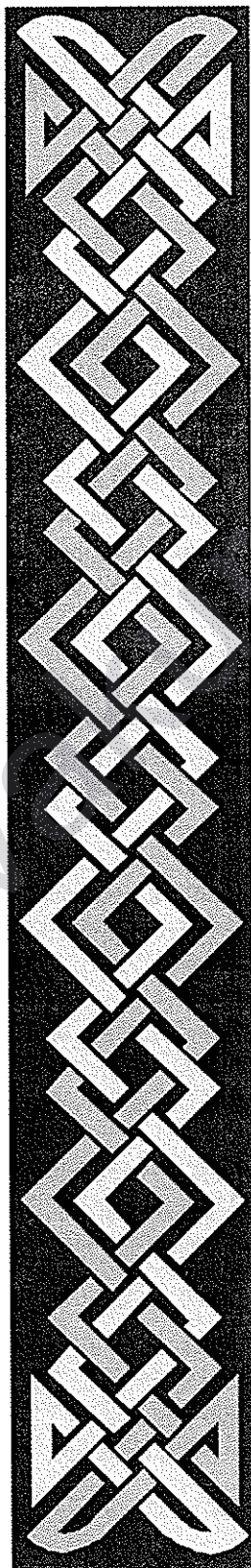
Dema ku ev qala dikir ji çavan da li şuna
hestiran xwîn dihat.

*Dêrsimî ket teslim ne bû
Tirba beton dîsa vebû
Dil biçûko Seyit "Rizko"
Ketî, hate xwe û rabû
Çapaxçur Agirî Zîlan
Xwîn diherike ji gulên
Lê, îro êdî daha nîne
Xeberên xweş tînan ji malan,
Vala ne bûye va axa
Deng ra bû li deşt û şaxa
Pîroz be li Netaweya Kurda
Gel vegeerî derûna xwe*

Herê,şora xwe bigirim û bi çarînekê ve
care nivîsa xwe xelas kîm.

*Dewrimcîno dewrimcîno
Tîm li çîyan tîm birçîno
Fîlore xwe yê dirîno
Valike xwe yê veresîno.*

Têbinî: Çavkanîyen va kilamen dil, ji
Dalliqewaqe Danikê Qiçik'û e penc çarînan jî, ji
Qirkisraxe Süleyman Şahpaze.

Çend Gotin û çend Hesret

Temelî

Dewdu û dewsê salî bûm
Li xwe û li te digêrîm
Yek caran dût û nêzik çum
Li xwe û li te digêrîm

Mirov bi yar serefraz e
Canfeda ye li bo doz e
Bajar bajar, gund gund qeza
Li xwe û li te digêrîm

Li baxistan reş sor tiri
Ku geş bi xwe digîri
Qonya, Haymana û Çanqiri
Li xwe û li te digêrîm

Mî zû dev berda ji dudilî
Guhdarim li gazinc gilî
Ji dema hîşyar bûm pêlî
Li xwe û li te digêrîm

Me bihist, kal pîran çi go
Torin e dom dîkin li bo
Ji Med heta roja îro
Li xwe û li te digêrîm

Sefevî bira nezanî
Avit li bin nigan danî
Sînor parêzen Osmanî
Li xwe û li te digêrîm

Med navekî kûr û fer e
Di nav mejî da digere
Zûva rabûm li gîderê
Li xwe û li te digêrîm

Tu car nerevîm ji pirsê
Her jîyanek tijî ders e
Mirov hîv girt, gêşte Mars e
Li xwe û li te digêrîm

Di Esya û Ewrupe da
Ku bervê min çerx bu kuda
Di reşikî a Afrîqeda
Li xwe û li te digêrîm

Hoste rabûye çêdike
Rêber rêvan bi rê dîke
Ruha me hemûyan yek e
Li xwe û li te digêrîm

Dîsa vegeîm nêzikî
Bî vê xwengê bi vî kekî
Ji derûnda bi ruhekî
Li xwe û li te digêrîm

Dîfikirîm, çîye kemî
Bî vac bê sehî û xemî
Parçe parçe li bo hemî
Li xwe û li te digêrîm

Xorasan ber derî me ye
Tigrîs Fîrat Aras rê ye
Kürdistan Dayîk bi xwe ye
Li xwe û li te digêrîm

Temelî Lawî Kurd Med im
Li bo rastîyan can didim
Netewe rîçike.nadim
Li xwe û li te digêrîm

KÜRT AŞİRETLERİ

Mehmet Bayrak

İttihat ve Terakki Partisi'nin Lideri **Talat Paşa**, Sadrazam (Başbakan) olduğu ilk günlerde; Parti Genel Meclisi'ni toplayarak; Anadolu ve Kürdistan'daki ulusal ve inançsal azınlıklar üzerine araştırma raporları hazırlanmasını ve buna göre politikalar üretilmesi direktifini veriyor.

Bunun üzerine, İttihat ve Terakki Partisi Genel Merkez Hocası (Danışmanı) **Ziya Gökalp**, yeni politikalarını şöyle açıklıyor:

"Biz, siyasi bir inkılap (devrim) yaptık. Yani meşruti bir yönetim oluşturmakla kalıp değiştirdik. Oysa en büyük devrim, toplumsal devrimdir. Sosyal yapımızda, kültür alanında yapabileceğimiz devrimler, en büyüğü ve en verimli olacaktır. Bu da ancak Türk toplumunun morfolojik ve sosyolojik yapısını tanımakla olur. Bunların başında Anadolu'nun çeşitli dinsel inançları, tarikatlar, sekt'ler ve Türkmen aşiretleri gelir. Bu kurumları incelemek üzere bilim gücü tam olan arkadaşları bu kutuyu açmaları için gönderelim" (Bkz. Enver Behnan Şapolyo: Mezhepler ve Tarikatlar Tarih'inden aktararak, N. Birdoğan: age, s.7-8).

Bunun üzerine, Parti Genel Merkezi, Kürtler'i incelemek üzere daha çok Habil Adem olarak bilinen Naci İsmail (Pelister)i; *Kızılbaş ve Bektaşiler*'i incelemek üzere Baha Said'i, *Ahiler*'i incelemek üzere Bursalı Mehmed Tahir (Olgun)'i ve Hasan Fehmi (Tuğral)'yi, *Ermeniler*'i incelemek üzere Esat Uras'ı

görevlendiriyor.

Bunlardan, özellikle Habil Adem'in çalışmaları, büyük bir gizlilik içinde, daha çok Alman bilimadamlarının adıyla yürütülüyor. Kendisi de; 1929 yılında *"Doğu Anadolu Şarkı ve Oyunları"* adıyla bir kitap yayımlayan Prof. Mahmut Ragıp Gazimihal'e yaptığı açıklamada; ileri sürülen tezlerin ciddiye alınması için böyle bir yolun izlendiğini söylüyor. Abidin Nesimi gibi kendisini tanıyan zamanın solcu aydınları bile, bu kitapların gerçekte Batı dillerinden çevrildiğini sanmaktadırlar. Sözgelimi şöyle diyor Abidin Nesimi: *"Osmanlı Devleti'nin Emniyet'i, özellikle Türkmen ve Kürt halklarının o dönemdeki durumlarını saptamak üzere Batı'dan, Almanya'dan uzmanlar getirmişti. Ayrıca Habil Adem'e birçok kitaplarında Türkçeye çevrilmesini vermişti."* (Bkz. A.Nesimi: Yılların içinden; Gözlem yay. İst. 1977, s.111)

Oysa, İttihadçılar'ın bu "Kürt" uzmanı, birçok Batılı takma isim kullanan Arnavut kökenli Naci İsmail (Pelister)'den başkası değildi. Bu aşamada, *Aşair ve Muhacirin Umum Müdürlüğü*'nde yani *Aşiretler ve Göçmenler Genel Müdürlüğü*'nde görev yapanlardan biri de, sonradan sürgün hayatı yaşayacak olan Zekeriya Sertel'dir. Genel Müdür, sonradan Cumhuriyet döneminde birçok önemli görevler yapan Şükrü Kaya'dır: *Şükrü Kaya, bana aşiretler hakkında önce bilimsel bir*

AŞİRETİN (veya kabilesinin)				DEĞERLENER						
Adı	Nüfus	Dili	Merkezi	İkinci ya da Üçüncü kolunda adı ve soyadı, varsa lakabı, gövde ile birlikte olduğu yer	Özellikle bilinen köyler					
Alevi	790 (Toplam) 790	Kürtçe (Kürmanj)	Alevi- Kürboğaz	Öğür Eşoğlu Ehistan İçe Merkezi	Merkez İçe: Yeni köy.	İyazlara katılmamışlardır. Yurdumusa bağlıdır. Yerleşimlidir.				
	Sevdi Erdoğan Ehistan İçe: Kilaylık köyü.			Afın İçe: İnci köyü, Karaman, Hacıoğlu, Öfeliye, Örenli, Tarlacık, Yan- belen köyleri ve Kabaklık, Tepe- baş Oskan.						
Alevi	1529 (Toplam) 1529	-	SARU	Ahmet Dondaz, Pazarlık İçe Merkezi.	Merkez İçe: Alpaslan, Karaman, Tevekkül köyü.	İyazlara katılmamışlardır. Yurdumusa bağlıdır. Yerleşimlidir. Aşiretten kaçmışlar. Bir kısmı asker- lik yapmamak için bulmuş kayıt olma- lar.				
	Sevdi Erdoğan Ehistan İçe: Kilaylık köyü.			Afın İçe: Türkekay, İnci, Çomuşlu, Deveboynu köyleri ile Torunaklı ve Domuzdere köyleri.						
	Yemilba Edizer Türkören köyü.			Ehistan İçe: Köyler, Hasanlı, Toprak- kale, Atmalhasanlı, Derişimli, Gökulu, Tokrak, Türkören, Ka- rakasamış köyleri.	İyazlara katılmamışlardır. Yurdumusa bağlıdır. Yerleşimlidir.					
	Ali Bahri Toprak köyü.			Doğanbey İçe: Değir, Gerdil köyleri.						
	1146			-	-		1 - Yemilba Edizer Türkören köyü.	Pazarlık İçe: Gardış, Göçer, Hasanlı, Karakas, Karaman, Turuncu, Göçerli, Karanuyuk, Akçalar, Kilic, Tilkiler ve Çoçuk köyleri.	İyazlara katılmamışlardır. Yurdumusa bağlıdır. Yerleşimlidir.	
	1841						2 - İbrahim Kapudere Doğanbey İçe: Kapudere köyü.	Türke İçe: Çam, Çakalı, Hasanlı köy- leri.		
	625			-	-		3 - Ahmet Dondaz Pazarlık İçe Merkezi.	Göçer İçe: Göçer, Köçer, Hasanlı, Karakas, Karaman, Turuncu, Göçerli, Karanuyuk, Akçalar, Kilic, Tilkiler ve Çoçuk köyleri.	İyazlara katılmamışlardır. Yurdumusa bağlıdır. Yerleşimlidir.	
	2906						4 - Ahmet Dondaz Pazarlık İçe Merkezi.	Pazarlık İçe: Çam, Çakalı, Hasanlı köy- leri.		
	834			Alevi- Kürboğaz	-		Hasan	Birbirine bir rest yoktur.	Göçer İçe: Göçer, Köçer, Hasanlı, Karakas, Karaman, Turuncu, Göçerli, Karanuyuk, Akçalar, Kilic, Tilkiler ve Çoçuk köyleri.	İyazlara katılmamışlardır. Yurdumusa bağlıdır. Yerleşimlidir.
	412			Alevi- Kürboğaz				Larwan Alevi Gökulu İçe Merkezi.	Göçer İçe: Göçer, Köçer, Hasanlı, Karakas, Karaman, Turuncu, Göçerli, Karanuyuk, Akçalar, Kilic, Tilkiler ve Çoçuk köyleri.	

Maraş İli Bölgesindeki Aşiretler, (Gizli Belgelerde Binboğa Kürt Aşiretleri, s.60)

çalışma yapmak gerektiğini söyledi. Memlekette aşiretlerin sayısı ne idi? Gelenekleri, adetleri nasıldı? Önce, bunları bilmek ve ona göre işe girişmek gerekti. Bu kuruluşta kaldığım iki yıl içerisinde biri aşiretler, biride tarikatlar konusunda iki etraflı dosya hazırladım. Aşiretlerin çoğu Alevi idi. Bu bakımdan Aleviliği ve tarikatları öğrenmek gerekti. Böylece iki koldan araştırmalar yaptım." (Bkz. Z. Sertel: Hatırladıklarım'dan aktararak, N. Birdoğan:age).

İşte, Ziya Gökalp'ın yönlendirmesi ve İttihad yönetiminin görevlendirmesiyle harekete geçerek bir "Alevilik Bektaşilik araştırması" hazırlayan Baha Said; "Milli Mücadele" yıllarında da bizzat Mustafa Kemal tarafından halk desteğini sağlamak üzere İrşad Heyeti'nde görevlendiriliyor; Cumhuriyetin ilanından sonra 1925'te Tayyare Müfettişliğine atanıyor. Baha Said bu kez de Cumhuriyet yönetimi adına "Anadoluyu karış karış dolaşılıyor, Türk kabilelerinin ve özellikle Doğu illerindeki dağlık bölgelerde yaşayan ahali ve aşiretlerin

soy, mezhep ve geleneklerini inceleyen" bir çalışma yapıyor (Bkz. İsmail Görkem: Türk Folklor Araştırmaları Tarihinde Milli Talim ve Terbiye Cumhuriyeti ve Baha Said Bey'in Yerinden aktararak, age.s.11)

Öyle görünüyorki, Ziya Gökalp, İttihadçılar döneminde başlattıkları Aşiretlerin iskan ve asimilasyonu sürecine Kemalist yönetim döneminde kendisi de bizzat katılarak, son görevini yerine getirmek istemiştir. Nitekim oğlu Ali Nüzhet Göksel, bir yazısında konuyla ilgili şu bilgileri vermektedir. "Şark vilayetlerdeki aşiretlerin iskan meselesini, Rıza Nur benimsedi. Ve ilmi bir şekilde resmen işe başlamak üzere Ziya Gökalp'tan bir tetkik eseri istedi. Gökalp da Diyarbakır ve havalisinden başlayarak, aşiretler arasında bulunan ve Türklüklerini muhafaza edenlerle iktisadi sebepler yüzünden Kürtleşen Türkler'in, dillerini, tarihlerini, ırk ve adetlerini göz önüne alarak bunları Türkleştirmek hususunda bazı etnografik tetkiklerle işe başlaması metodlarını yüz sayfalık bir deftere yazıp Rıza Nur'a

AŞİRETİN (veya kabilesinin)						DÜŞÜNCELER
A d i	Nüfus	D i l i	Mesleki	Bedel ya da İhtisatî geleneği olan ve ayrıca, varsa ilâhî, gıvâhîle etmekte olan	Özellikle ya da Anımsatıldığı yerler	
Osmanlı	271	Kürtçe (Kırmanca)	Sarı	Beyo Erdoğdu Ezizcan İnceci Kasıyık köyü.	Ağca İnceci: Dokuzlar, Şişeler, Armutlu- lu, Noğaras köyleri.	İryanlara katılmamıştır. Yurdumuzu bağlar. Terlektir.
Çiftlikler veya Çiftçiler	2034 4410	-	Çiftçi- Aşiret	İhtisatî faaliyet yoktur.	Mevza İnceci: Çokyaşar, Çiğli, Halıcağın köyleri. Pasazık İnceci: Armutlu, Kırmanca, Karaman, Körpüçler, Yavuzlar, İnceci, Çiftlikler, Bayramlar, Keli- çiler, Çarşıbaşı ve Yarıbaşı köyleri.	İryanlara katılmamıştır. Yurdumuzu bağlar. Terlektir.
Hırsızlar	730	-	çalı	İhtisatî faaliyet yoktur.	Ağca İnceci: Ağca İnceci köyü.	İryanlara katılmamıştır. Yurdumuzu bağlar. Terlektir.
Hırsızlar	1421 3216	-	Çiftçi- Aşiret	-	Mevza İnceci: Sivriçay, Okutlu, Kıpçıklar, köyleri. Pasazık İnceci: Çiftlikler, Değirane, Eğin, Hanabası, Sarıerik, Ortek, Ande- mir, Nevralı ve Duralı köyleri.	İryanlara katılmamıştır. Yurdumuzu bağlar. Terlektir.
Köçmenler	412	-	Alevi- Kırmanca	1 - Durmuş Ateş Gökhan İnce Merkezli. 2 - Hasan Demir Kökükötek köyü.	Andur İnceci: Kırmanca köyü. Gökhan İnceci: Kökükötek, Akbaşlıca köyü ile Bakırcı köyünün aktörün olan ve Tancık köyünün köçmenleş- ti olan.	İryanlara katılmamıştır. Yurdumuzu bağlar. Terlektir.
Hırsızlar	1500	-	-	Memo Karacılık Mezra köyü.	Pasazık İnceci: Kızıl İnceci başlı Mezra köyü divanı, Yasin Nalaya İnceci başlı Surgu divanı.	İryanlara katılmamıştır. Yurdumuzu bağlar. Terlektir.
Hırsızlar	81	-	-	İsmail Uruş Yöğünlük köyü.	Gökhan İnceci: Yöğünlük köyü.	İryanlara katılmamıştır. Yurdumuzu bağlar. Terlektir.
Sarılar	291 (Yozgatlı) 1923 2004	-	-	İhtisatî faaliyet yoktur.	Mevza İnceci: İnceci, Pitulağı köyleri. Ezizcan İnceci: Gökük, Karaman, Trabzon, Ho- yoca ve Sunetay köyleri.	İryanlara katılmamıştır. Yurdumuzu bağlar. Terlektir.

Maraş İli Bölgesindeki Aşiretler, (Gizli Belgelerde Binboğa Kürt Aşiretleri, s.61)

gönderdi. Bu tetkik (inceleme), Vekiller Heyetince (Bakanlar Kurulu'na) çok beğenildi. Atatürk taktir etti. Gökalp'a üçyüz lira gönderdiler ve ayrıca bütün vilayetlerde bir tetkik seyahatına (inceleme gezisine) çıkması için arzularını sordular. Gökalp o zaman hastaydı. Elinde çalışacak seçkin gençler yoktu. Bu seyahatı sulh (barış) zamanına baktılar. Gökalp öldü" (Bkz. Doğu dergisi, sayı:12)

Aslında Ziya Gökalp'ın bu önerisinin yeni bir şey olmadığı, hatta İttihad ve Terakki yönetimi döneminde Devlet eliyle bu tür yayınlar yapıldığı bilinmektedir. Nitekim "Kürt uzmanı" Arnavut kökenli Naci İsmail'e (Pelister), yabancı bilim adamları adıyla Kürdler (İst.1918) konusunda kitap hazırlatan Türkçü İttihad ve Terakki Yönetimi'nin; Aşiretler konusunda da aynı kişiye raporlar ve kitaplar hazırlattığı biliniyor. Örneğin bu kişi, 1334/1918'de "Dr. Friç ve Mühendis Revliğ" adlarıyla Türkmen Aşiretleri adlı bir kitap yayımlıyor. Aynı kişinin "Kürt Aşiretlerinin Usul-ü İskanları", "Arab

Aşiretlerinin Usul-ü İskanları", "İran Türkmenleri" ve "Türkistan Türkleri" konulu, bugün ulaşamadığımız kitapları da yazdığı biliniyor.

Demem o ki, Ziya Gökalp'ın önerdiği bu proje yeni bir bir proje değil; tersine İttihad ve Terakki Yönetimi'nin başlattığı bir plan. İşin ilginç yanı bu rapor ve kitapların tamamının, doğrudan Devlet tarafından yayımlanmış olması. "Habil Adem (H:A)" takma adını da kullanan, acak çalışmaları başta Almanlar olmak üzere Batılı bilimadamları adıyla yayımlayan Naci İsmail, bu kez Ankara Hükümetine yanaşarak 1923'de yayımladığı "Ankara ve Avrupa Siyaseti" adlı kitabında; eski eserlerinin tamamının eski Hükümet hesabına yazıldığını söyleye açıklıyor:

Bu asarın Kaffesi (bu eserlerin bütünü) hükümet hesabına yazılmış olup, bir kısmımülga Emniyet-i Umumiye (şimdi dağıtılmış Emniyet Genel Müdürlüğü), bir kısmı Aşair ve Muhacirin Müdüriyet-i Umumiyesi (Aşiretler ve Göçmenler Genel Müdürlüğü) ve bir kısmı da Nüfus ve

İdare-i Umur Vilayat Müdüriyetlerimizin (Nüfus ve İl Genel İdare Müdürlüklerinin) mühimmelerindedir (uğraşlarındadır, etkinliklerindedir). "(Bkz. M. Şahin-Y.Akyol:"Habil Adem Yada Nam-ı Diğer Naci İsmail Hakkında", Toplumsal Tarih dergisi, Sayı 12/1994,s.22)

İttihatçıların yönetimi ele almalarıyla birlikte Almanyadan getirilen Naci İsmail (Habil Adem), önce Osmanlı Milli Emniyet teşkilatı'nda, ardından da 1913 yılında İç İşleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan *Aşair ve Muhacirin Müdüriyet-i Umumiyesi*'nde yani "Aşiretler ve Göçmenler Genel Müdürlüğü"de Uzman olarak görevlendiriliyor. Bu aşamada yukarıda andığımız çalışmalara ek olarak "Beynelmilel Usulüt-Temsil/ İskan-ı Muhacirin"(İst.1918) gibi göçmenlerin yerleştirilmesine ve uluslararası asimilasyon yöntemlerine ilişkin çalışmalar da yapıyor. Aynı kişinin, Devlet adına elattığı konulardan biri de *Alevilik, Bektaşilik* gibi Anadolu'daki ve Kürdistan'daki muhalif öğretiler. Bu konularda da, *Anadolu'da Gayr-i Sunni Cemaatler*", *"Anadolu'da Türk dinleri"* türünden çalışmalar yaptığı biliniyor.

Bu nedenle, Ziya Gökalp gibi gayr-i Türk kökenli "*Türkçü*" ler bir bakıma Cumhuriyet döneminde, İttihatçıların başlatıp yarım bıraktığı bir planı hayata geçirmeye çalışıyorlar...

Ziya Gökalp, gönüllü olarak, para karşılığı tamamen güdümlü bir çabanın içine girerek, çalışmasını üç ayda tamamlıyor. Tümü 99 sayfa tutan ve iki rapordan oluşan bu inceleme, toplam dört nüsha olarak hazırlanıyor. (Diyarbakırlı Kürt aydınlarından Ahmed Cemil (Asena)'nın da "*Aşiretler*" adıyla henüz yayımlanmamış 239 sayfalık bir çalışmasının Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde bulunduğu biliniyor. Bunu

Ziya Gökalp'ın çalışmasından önce mi, yoksa sonra mı olduğunu bilmiyorum. (Bkz. Ş. Beysanoğlu: Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları'ndan aktararak, Malmısamj: Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti ve Gazetesi; Apec yay. 1998,s88.) İttihad yönetiminin ve Ziya Gökalp'ın Aşiretler'e ilişkin önerisi, daha sonra Kürdistan'da hüküm süren Umumi Müfettişliklerce de benimsenmiş ve Kürt Aşiretlerinin dökümlerinin çıkarılması çalışmaları yürütülmüştür.)

Ziya Gökalp'ın, sadece dört nüsha olarak hazırlanan "*Kürt Aşiretleri Hakkında İctimai (Sosyolojik) Tetkikler*" çalışmasının dağıtımında ilginçtir:

-Bir nüsha doğrudan Atatürk'e gönderiliyor. Ve daha sonra Atatürk tarafından, 1925 yılından sonra *Şark İlleri Asayiş Müşavirliği'ne ve Türk ocakları Genel Koordinatörlüğü'ne* atanan Hasan Reşit Tankut'a yararlanması için veriliyor.

-İkinci nüsha, Hükümet adına bu çalışmaya aracılık eden Dr.Rıza Nur'a veriliyor. Bu nüsha şimdi Sinop'taki Rıza Nur Kütüphanesinde.

-Üçüncü nüsha, Ziya Gökalp'ın varisleri tarafından Türk Tarih Kurumuna satılıyor.

-Dördüncü nüshanın verildiği kişi de, ilginç bir kişiliktir. Evet dördüncü nüsha önce İttihatçıları, sonra Kemalistler adına Bektaşilik ve Alevi aşiretleri üzerine çalışmalar yapan Çerkez kökenli İttihatçı Baha Said'e veriliyor. Bu nüsha, daha sonra Urfa eski Milletvekillerinden ve *Kürt Grameri* yazarlarından Kemal Badıllı'ya ondan da Şevket Beysanoğlu'na geçiyor.

Baha Said'in kimliğine gelince. Baha Said, Dağıstanlı bir çerkez'dir. 1882'de Bige'da doğuyor. Yüzbaşı rütbesinde iken ordudan ayrılarak İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin militan kadrosu içinde yer alıyor. "*Karakol Cemiyeti*" adlı gizli direniş örgütünün kurucularındandır. 1939

AŞİRETİN (veya kabilesinin)						
Adı	Nispet	Dili	Merkezi	Köylere ya da Dört göçmenlik adı ve sayısı, varsa ilköke, göçümlük adıdır ya da	Özellikle ya da komşuluğu yerler	DÜŞÜNCELER
	12317	Kürtçe (Kürmanç)	Alevi-Kimik	Ali Kökdaz Yama Harif köyü, Kınık Gaziantep İl Merkezi	Pazarlık Hesi: Buzlar, Adasıyır, Akbeyhanlı, Dargınlar, Halkoçlu, Teyyaz, Damaşak, İzzetli, Hıncı, Mıncı, Kalya, Soku, Kütükçü, Çamlıca, Zeynepoğlu, Halkoçlu, İpeşin, Doğan, Maazlı, Göğüs, Çıca, Köprülü ve Yenibey köyleri	
	106 2343 2763	Türkçe		Seydi Erdoğan Halayık köyü	Edirnek Hesi: İncesayak köyü Edirnek Hesi: Kanyaka, Kışkacı, Horhor, Beyazlı, Hüseyin, Elmalı, Kö- rükçe ve Yaylı köyleri Edirnek Hesi: Köymaşa, Karamanlar, Pa- zarcık, Akkayağlı, Uncular ve Kalaylı köyleri	... katılmamıştır Yürütme başlatılır. Kalayık köyü yanı yarıya Sımalı ve Adevitir. Akkelikten kaçatılır.
	12317 922	Gelen-Alevi		Akkaz Apretil köyü	Akkaz Hesi: Akkaz, Köprü ve Göçmenlik köyleri Göçmen Hesi: Göçmen, Akınca, Köprü ve Fındıklı köyünde birleşir olmaz	İstanbul katılmamıştır. Yürütme başlatılır. Yerleşitir.
	9227	Alevi-Kürmanç		1 -- Örneği Soğulu Edirnek İlçe Merkezi 2 -- Ali Bahin 3 -- İzzetli 4 -- İzzetli Erdoğan 5 -- İzzetli Erdoğan Tatvan köyü 6 -- Akko Doğan Ambar köyü	Edirnek Hesi: Soğulu, Köprülü, Akko, Af- cazar, Halkoçlu, Örcün, Gü- çlü, Uçlu, Deryasakaya, Akko, yapak, Ambar ve Çiftlik köyleri	İstanbul katılmamıştır. Yürütme başlatılır. Yerleşitir. Göçmenlikler, köylere ayrı- menlikle taşınır. Ambar da şu an enin uygulamaları olur.
	2024 1904 4154 4154	Türkçe		1 -- Örneği Soğulu 2 -- Dr. Mehmet Özalp Edirnek İlçe Merkezi Taktır	Edirnek Hesi: Göçmen, Köprülü, Akko ve Çiftlik köyleri Pazarlık Hesi: Göçmen, Köprülü, Akko, Çiftlik köyleri Tatvan Hesi: Tatvanlılar ve Hüseyinler köyleri	İstanbul katılmamıştır. Yürütme başlatılır. Yerleşitir.
	927	Nispeti		Edirnek İlçe Göçmen İlçe Merkezi	Göçmen Hesi: Akkaz, Hüseyin, Sımalı köy- leri ve Fındıklı köyünde Çar- mak köyü	İstanbul katılmamıştır. Yürütme başlatılır. Yerleşitir.

Maraş İli Bölgesindeki Aşiretler; (Gizli Belgelerde Binboğa Kürt Aşiretleri, s.62)

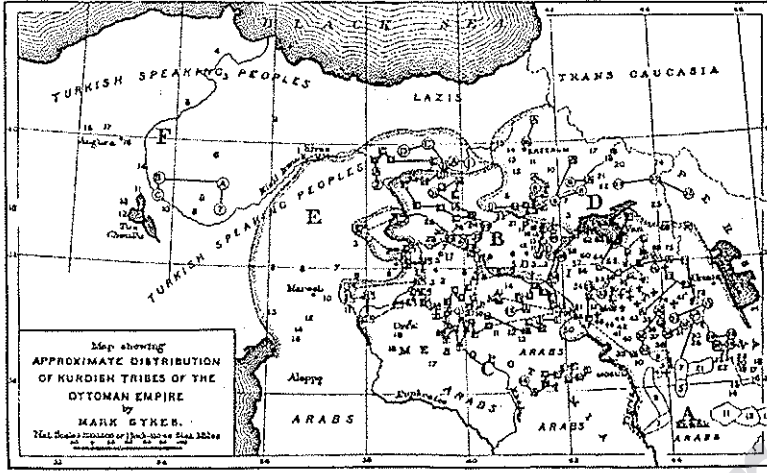
yılında ölen bu eski İttihadçı, Rusça dahil beş dil biliyordu. (Bkz.Sefer E. Berzeg: *Türkiye Kurtuluş Savaşı'nda Çerkez Göçmenleri*'nden aktarılarak, agy). Bilindiği gibi Ziya Gökalp'ın çalışmasının dördüncü nüshasının verildiği Baha Said Bey, İttihadçılar'ın ve Kemalist Cumhuriyetçiler'in *Alevi-Bektaşî Politikası*'nın temellerini atan İttihadçı ideologlardan biridir. Bu kişi, İttihad-Terakki döneminde 1914-1915 yılları arasında Devlet adına bir "*Alevilik Bektaşîlik Araştırması*" hazırlıyor (Bkz.Nejat Birdoğan: İttihad-Terakki'nin Alevilik Bektaşîlik Araştırması (Baha Said Bey), Berfinyay. İst. 1994).

Baha Said'in, İttihad ve Terakki Partisi Genel Merkez Hocası (Danışmanı) Ziya Gökalp'ın önerisi üzerine hazırladığı bu rapor, gizli politikalar halinde değerlendirilirken; Cumhuriyet döneminde 1926-27 yıllarında bilince çıkarılarak *Türk Yurdu* adlı Türkçü dergide yayımlanıyordu. Bu da her iki dönemdeki politikaların devamlılığının bir başka göstergesiydi...

Türkçü İttihad ve Terakki Hareketinin 1910'lu yılların başlarında Avrupa'dan getirerek önce Milli Emniyet'e daha sonra da Osmanlı Göçmen İşleri Genel Müdürlüğünde uzman olarak görevlendirip, kendisine çeşitli kitap ve raporlar hazırlattığı Habil Adem, Dr. Friç, Dr. Bokert, Prof. Cons Mol, Prof. Vayt gibi birçok Batılı takma isim kullanan Naci İsmail (Polister)'in hazırladığı kitaplardan biride "*Beynelmîl Usulü't-Temsil/ İskan-ı Muhacirin*" (*Uluslararası Asimilasyon Yöntemleri/ Göçmenlerin Yerleştirilmesi*), (İst.1334/1918) adını taşıyor. Bu İttihadçı "Uzman", burada da "Van P. Goç/ Prusya Müstemleke Nezareti Memurlarından yani Prusya Sömürgele Bakanlığı Memurlarından" sıfatını kullanıyor.

Bu İttihadçı bilirkişi, ülke dışından getirilecekler ve ülke içinde göçürtülecekler göre ikili bir plan yapıyor. Başlıklar halinde plan şöyle:

- Şube: I-Vatan dışındaki göçmenler
- I-Sömürgelede yalnız tek bir topluluk oluşturmak,

İngiliz araştırmacı Mark Sykes'in "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kürt Aşiretleri" çalışması dolayısıyla düzenlediği aşiret yerleşim haritası.

2-Sömürgelerdeki halkları asimile ederek, bir ulusal topluluk oluşturmak,

3-Sömürgelerdeki halkı yok ederek yerleşmek.

Şube:2-Vatan içindeki göçmenler

4-Ülke içindeki halkı ülke içinde başka bir yere yerleştirmek,

5-Ülke dışından ülkeye göçmen getirmek,

6-Ekonomik kazanç için gelen ve kendikendilerine yerleşen göçmenlere karşı uygun bir yönetim izlemek.

İttihad yönetiminin bu Plan'ı da 1925'ten başlayarak Kemalistlerce adım adım uygulamaya konur. 1925'te uygulamaya konan *Şark İslahat Planı*'nda bu konuda hükümler bulunduğu gibi, 1927'de "*Bazı Kişilerin Doğu İllerinden Batıya Nakline Dair Kanun*", 1934'te "*2510 Sayılı Mecburi İskan Kanunu*" ve 1935'te "*Tunceli Kanunu*" çıkarılır. 1936'da ise Ankara'da, İçişleri Bakanının başkanlığında *Genel Müfettişler Toplantısı* düzenleniyordu. Toplantıya

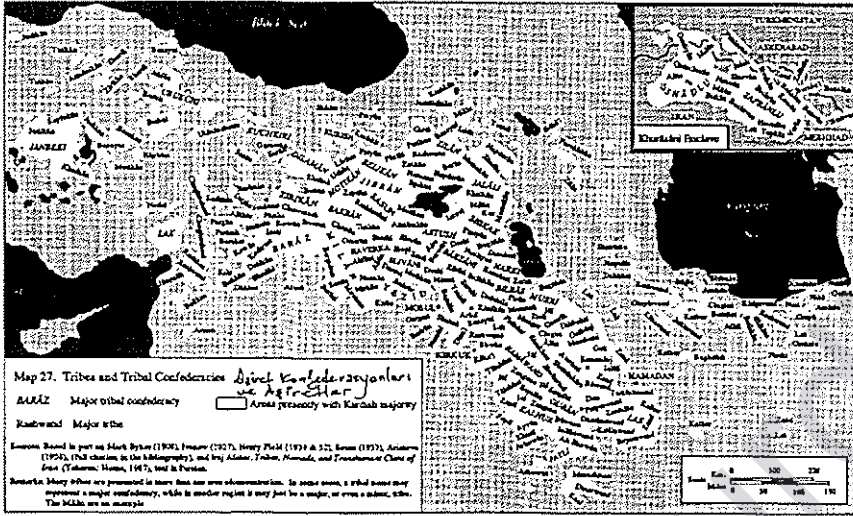
Genel Müfettişlerin yanı sıra, Genelkurmay temsilcisi ve diğer yetkililer katılıyordu.

1943'de *Şark İlleri Genel Müfettişi* olup, Kürt sorunu ile ilgili bir Rapor hazırlayan Avni Doğan, söz konusu toplantıda ele alınan konuları şöyle özetliyor: *Toplantıda görüşülen çeşitli meseleler içinde Şark vilayetlerinde ıslahat yapılması, ırk ve din meselelerinin halli, Türk Kültürünün yaygınlaştırılması ve anasırın(etnik toplulukların) temsili (asimilasyonu) bellibaşlı bir yer tutmuştur.*"

(Bkz.M.Bayrak:Kürdoloji

Belgeleri,s.263)

Zaten Şark İslahat Planı'nın 5. maddesi, "*Ermeniler'den boşalan topraklara Balkanlar'dan ve Kafkasya'dan getirilecek Türk göçmenlerin yerleştirilmesini ve yerleşim giderlerinin Devletçe karşılanmasını*", 9.maddesi, "*yönetimin Kürdistan'da kalmasını uygun bulmadığı Kürt ileri gelenleriyle akraba ve çevrelerinin yerleştirilmesini ve Devletle*

Kürt aşiret konfederasyonları ile aşiretlerini gösteren bir harita. (Kaynak: M. Izady, *The Kurds/ A Concise Handbook*, Washington, 1992)

işbirliği yapmış ailelerin yerlerinde kalmalarını ve daha da güçlendirilmelerini"14, 15, 16 ve 17. maddeler ise "Kürtçe'nin yasaklanmasını, Türk Ocakları, yatılı bölge okulları ve kız okulları açılarak propaganda ve eğitim yoluyla asimilasyonu" öngörüyordu.

Gerek 1925'te Şark Islahat Planını hazırlayan raporlarında, gerek Şark İlleri Asayiş Müşaviri ve Türk Ocakları Genel Koordinatörü sıfatıyla görev yapan ve Ziya Gökalp'ın Çalışmasının bir nüshası bizzat Atatürk tarafından kendisine verilmiş olan Prof. Hasan Reşit Tankut'un raporlarında, gerekse Kürt İllerini kapsayan bölgede görev yapan birinci Umumi Müfettiş Avni Doğan'ın gizli raporlarından anlaşıldığına göre; tıpkı İttihadçıların yaptıkları gibi, resmi Kürt politikasında amaca ulaşabilmek için *Kürt Aşiret Çizelgeleri*'nin hazırlanması ve buna göre politikalar üretilmesi öngörülmüştü. Bu anlayış çerçevesinde

hazırlanan *Aşiret dökümü ve çizelgeleri*, Kürtlerin asimilasyonuna ilişkin altyapı çalışmalarının tipik örnekleri oluşturur.

1925'te Şark İstiklal Mahkemesi'nde Savcı Yardımcısı, 1943-1947 yılları arasında da Birinci Umumi Müfettiş olarak görev yapmış olan Avni Doğan; 1943 yılında hazırladığı gizli "*Kürt Raporu*"nda; bu amaçla *Şark vilayetlerinin hepsinde muzır (zararlı) eşhas (kişiler) ile mütegalibenin (toprak ağalarının) esaslı bir defterinin hazırlandığını* bildirir.

Aşağıda göreceğiniz Maraş ili çevresindeki Binboğa Yöresi Kürt Aşiretleri Listesinde bu amaçla Devletçe hazırlanmış gizli bir çalışmadan alınmıştır. Gizli çalışmanın diğer bölümlerinde ise alfabetik sırayla Adıyaman, Ağrı, Artvin, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, Gümüşhane, Hakkari, Hatay, Kars, Malatya, Mardin, Muş,

Siirt, Sivas, Tunceli, Urfa ve Van illeri bölgesindeki aşiretler ile İran, Irak, ve Suriye'deki Kürt aşiretleri verilmektedir.

Bu çalışmayı ikibine Doğru dergisi 1987 yılında "*Çok gizli Rapor: Devlet Gözüyle Hain ve Yandaş Aşiretler*" başlığıyla kapak konusu yapmıştı(13-19 Aralık 1987). Sözkonusu araştırmada; rapordaki kimi maddi yanlışlara vurgu yapılıyor ve o zamanki rakamlarla bile yarım milyon kişinin "sakıncalı" görüldüğüne dikkat çekiliyordu. Üstünde açık bir tarih bulunmayan bu gizli raporun, 1970'li yılların başlarında yani 12 Mart Cuntasından sonra hazırlandığı sanılıyor.

Maraş ili bölgesindeki aşiretlere ilişkin çeşitli maddi yanlışlar bulunuyor. Ancak amacımız bu maddi yanlışları göstermekten çok; Devletin yaklaşımını gözler önüne sermektir. Bu çizelge ile **bîrnebûn**'un 5. sayısında yayımladığımız "*Binboğalar'da Kürt Aşiretleri*" listesi karşılaştırıldığında, kimi maddi yanlışlar kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Burada Binboğalar yöresi Kürt aşiretlerinden sözaçan kimi başka kaynakların adını vererek Devletin gizli raporuna geçmek istiyoruz:

-Mark Sykes: "The Kurdish Tribes of the ottoman Empire" (*Osmanlı İmparatorluğu'nun Kürt Aşiretleri*);

Berhem dergisi Sayı:6,7,8/1990. Sykes'in 1915'te Londra'da yayımladığı "*The Caliphs Last Heritage, A Short History of The Turkish Empire*" adlı eserinden alınan liste; Batıda yayımlanan ilk ayrıntılı listedir.

-E. W. C. Noel: Diary of Major Noel (*Binbaşı Noel'in Günlüğü*); Bağdat, 1920 (*Binboğa yöresi Kürt aşiretleriyle ilgili*

en ayrıntılı ve en önemli Batılı kaynak).

-Vet. Dr. M.Nuri Dersimi: **Kürdistan Tarihinde Dersim**, Halep, 1952,s.59-63

-Mehmet Emin Zeki: **Kürdistan Tarihi**, Ank.1977

-Şeyh Muhammed Merdux-u Kürdistan: **Tarih-i Merdux/Tarih-i Kurd u Kürdistan**, Tahran, 1951 (*M.Emin Zeki Bey'in verdiği listeye Baba Merdux'un verdiği liste birbirine oldukça benzemektedir*).

-Mehrdad R. İzady: **The Kurds (Kürtler)**, Washington,1992. (*Burada, ayrıntıya girilmeden salt isimler verilmiştir. Özellikle haritalar açısından önemlidir*).

-Cevdet Türkay: **Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler**; İst.1979. (*Salt Kürt aşiretleri açısından değil Türkmen oymak ve boyları açısından da önemli bir kaynaktır*).

-Doç. Dr. Mehmet Ersöz: **Doğu Anadolu Hakkında Sosyo-Kültürel Bir Araştırma**; Baylan Matbası, Ank. (tarihsiz). (*Resmi görüş doğrultusunda, ancak Binboğa yöresi aşiretleri hakkında başlıca Türkçe kaynak niteliğindedir*).

-Prof. Dr. K. K. Kurdoev, Y. İ. Vesilyeva, J. S. Musaelyan: **Kürt Aşiretleri (Rehber ve Sözlük)**; Lenin-grad Kürtçe Araştırma Bölümü, (*basılmamış çalışma*).

ATEŞ KÜLTÜ

Feridun

Kürt kültürünün temelinde, güneş ve su var. Güneş, kürtlerin kolektif bilincinde ve kolektif sosyal psikolojisinde çok önemli yer tutar. Bununda nedeni yaşadıkları coğrafyadır. Kürtlerin, yaşadığı toprakların iklimine ve uğraşlarına bakıldığında güneşin ve suyun belirleyici rolü hemen anlaşılır.

Kürtlerin yaşadığı coğrafyanın, soğuk olmasından dolayı, halk bol yiyeceğe, sıcak barınaklara ve hayvanları için verimli otlaklara ihtiyacı vardı. Bütün bu gereksinimlerinin karşılanması için, güneş ve su gereklidir. Bereketin bu iki unsuru olmadan, zengin bir yaşamın olmayacağını günlük yaşamlarındaki deneyimlerinden çıkaran Kürtler, hem güneşi hemde suyu yararlılıklarından dolayı kutsamışlar, tanrılaştırmışlar ve güneş ve suya bütün yaşamın ve canlılığın kaynağı olarak bakmışlar.

Güneşin doğuşu, yeni bir günün başladığını müjdelerken, sevinçin ve umutların kaynağı olmuş. İnsanlar, güneş enerjisinin yaratıcı özelliklerini, belki bilimsel verilerle açıklama bilgilerinden yoksundular ama, deneyimleri onlara güneşin yaratıcılığını öğretmişti.

Kürt Mitolojisinde, güneş tanrısı MİTRA su tanrısı ise güzelliği ile ünlü ANAHİTA dır. Güneş, Zerdüşt dininde de önemli bir yer tutar. Ahura Mazda'nın özelliklerinde sayılan yaratıcı güç Vohumanah (Ameşa Spenta-Ölmez Azizler) dünyaya mutluluk veren güneşin ışığıdır.

ATEŞ KÜLTÜ

Kürtlerin, ateşi kutsal bir varlık olarak görmelerinin tarihi temeli, Medleri oluşturan kabilelerden biri olan magaların, eski dini olan Magilikten kaynaklanmaktadır. Magalar, diğer dinlerde olduğu gibi, tanrıya kayıtsız şartsız teslim olma sözkonusu değildi. Magalar, yaptıkları sihirlerle (MAGİ) tanrıları etkileyeceklerini düşünüyorlardı. Bundan dolayı yaşam için gerekli olan aydınlığa ve ısıya kavuşmaları için, ateşler yakarak güneşi taklit ederlerdi. Böylece, tanrıları etkileyerek, güneşin sürekli doğmasını sağlayacaklarını ve arzuladıkları sonuca ulaşacaklarını sanıyorlardı. Bundan dolayı ateş, sürekli yanardı. Zerdüşt, ekonomik ve sosyal koşulların zorlaması sonucu ari dinlerini, yeniden günün ihtiyaçlarına göre düzenlemeye başladığında, eski dinleri tamimiyle dışlamamış, zamanın koşullarına göre yararlı olan bazı özelliklerini yeni dine aktarmıştır. Ateşin güzelliklerini Mazdaizme entegre etmiş ve Ahura Mazdayı, ışık ve ateşin tanrısı olarak nitelemiştir. Ateş kulelerinde, sürekli ateşler yanar. Ateş kulelerinde yanan ateşe dokunulmaz ve kirletilmezdi. Ateşin sürekli yanmasını sağlayan kişi, ateşi nefesi ile kirletmemek için ellerinde eldiven, ağzını kapattığı bir peçe bulunurdu.

Kürtlerin ateşi kutsamaları iki ana nedenden kaynaklanır.

- 1-Güneşin, yeryüzündeki simgesi oluşu
- 2-Günlük yaşamdan kaynaklanan kul-

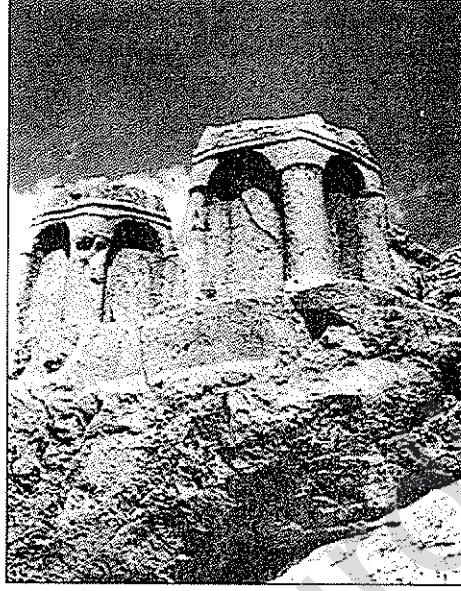
lanım değeri (ısınma-ışığından faydalanma) ve temizliğin, bilgeliğin sembolü ve kötülükleri ortadan kaldıran niteliklere sahip olmasından dolayı. İnsanlar, ateşi çeşitli sebeplerden dolayı yakarlardı.

A- Dönemsel ateşler. Her yıl, aynı günde yakılan ateşler (Newroz). Hayvancılık ve tarım, yaşamın temelini oluşturduğu için, mevsimler, Kürt yaşamında önemli bir yer tutar. Bahar mevsimi, diğer mevsimlere göre bir ayrıcalığa sahip. Doğa yeniden canlanıyor. İnsanlar karanlıktan kurtuluyor. Kışın, yokluklarına karşın toprağa bereket düşüyor. İnsanlar baharı kutlamak ve ona hoşgeldin demek için büyük ateşler yakarlardı.

B- Kurban olarak. Zerdüşt dininden kaynaklanan bir düşünce. Zerdüşte göre, kurban kesmek müsrüflük sayıldığından, dini ayinlerde, hayvanlar kurban edilmez, onun yerine ateşler yakılırdı. Bu davranış, hayvancılığın başlıca geçim kaynağı olduğu dönemde İç Anadolu kürtleri tarafından uygulanırdı. İç Anadolu kürtleri, büyük sürülere sahip olmalarına rağmen, İslam dinin öngördüğü kuralların dışında, kendi özel zevkleri için hayvan kesmezlerdi.

C- Özel günlerde yakılan ateşler.

Özel günlerde yakılan ateş, bereket getirmesi ve kötülükleri savması için yakılır ve insanlar alevlerin üzerinde atarlardı. İnsanlar, yakılan ateşlerin alevlerinin üzerinde fenalıklardan korunmak, mutlu, sağlıklı bir hayat ve günahlarından arınmak için atarlardı. İç Anadolu kürtleri arasında düğünlerde sin sin ateşi yakmak ve üzerinde atlamak, çok sıkça rastlanırdı. Ama son yıllarda bu gelenek tam değılsede, terkedilmiş görölüyor. Günümüzde hemen hemen kitlesel olarak ateş, sadece Newrozlarda (21 Mart) yakılıyor. Halbuki, düğünlerde yakılan ateş, düğünlere ayrı bir heyecan ve güzellik

Medler dönemindeki ateşlerin sürekli yandığı ateş kuleleri

katardı. Üç etek giymiş kızlar, kadınlar ve gelinler sin sin ateşinin etrafında halay çekerlerdi. Gecenin karanlığını, ateşin alevleri ve renga renk elbiseler süslerdi. İnsanlar topluca ateşin üzerinden atlar, türkü söylerlerdi. Yakın zamanlara kadar, İç Anadolu kürtleri Ateşi su ile söndürmek güneşten ferekat etme anlamına geleceğinden, ateşi kendi kendine sönmeye terkedilirdi.

Kültürümüzü ve kimliğimizi anlamak, tarihimize süreklilik kazandırmak, kültürel birliğimizi oluşturmak ve kültürümüzü diğer kültürlerden farklılıklarını anlamak için, kültür değerlerimize sahip çıkmak, tarihi bir görevdir. Özellikle, asimilasyonun canavarlaştığı günümüzde, kültür mirasımıza sahip çıkmak, bizi yabancılaşmaktan, köksüzlükten, dengesiz davranışlardan kurtarır ve asimilasyona karşı güçlü kılar.

**ATEŞLERİMİZ
VE OCAKLARIMIZ SÖNMESİN !**

ŞAİR ÖMER FARUK HATİPOĞLU İLE SÖYLEŞİ

"Yaşamın en ince acısı
Seni bu kalın 'hayata' bırakmak"

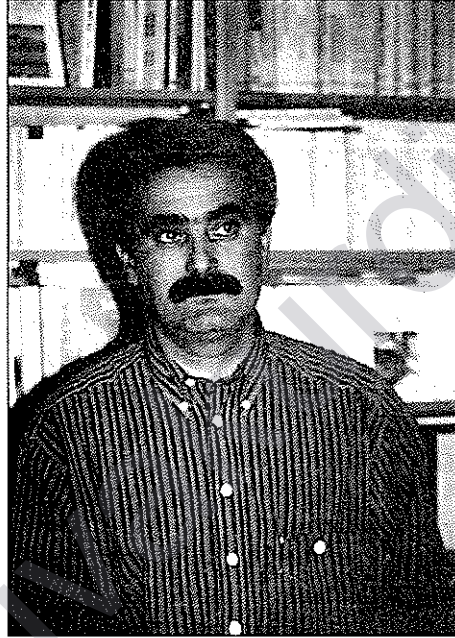
M. Sirin Dağ

Orta Anadolu'nun küçük bir kasaba
sında, Cihanbeyli'de doğup
büyümüş ve halen bu kasabada yaşamını
sürdüren şair Ö. Faruk Hatipoğlu,
herkesin beceremeyeceğini becermiş...
Bu küçük kasabada, Edebiyat ve sanat
çevresinden uzakta, şiiri kendisi için bir
yaşama biçimi olarak seçmiş biri,
içimizden ve kendi deyişi ile şiirle yatıp
kalkan biri. Bugüne kadar iki şiir kitabı
çıkış. Şiirleri; *Evensel Kültür, Kıyı,
Papürüs, Yaklaşım, Karşı Edebiyat, İnsan,
Edebiyat ve Eleştiri, Şiirlik, Yazın, Çalı,
Damar* vb. sanat ve edebiyat dergilerinde
yayınlanmış. **İnce** adlı şiir kitabı 1998
İbrahim Yıldız Şiir Yarışması'nda
"Övgüye Değer" bulunmuş.

Ömer Faruk Hatipoğlu'nu okurları-
mıza tanıtmak, sanat, edebiyat ve şiir
hakkındaki görüşlerini alarak okurları-
mızla buluşturmak için, Cihanbeyli'deki
bürosunda kendisiyle görüştük.

*Sayın Hatipoğlu, Bîrnebûn okurlarına
kısaca kendinizi tanıtır mısınız, Ömer
Faruk Hatipoğlu kimdir ?*

- Ömer Faruk Hatipoğlu, Bîrnebûn
okurlarına uzak biri değil. 1958 yılında
Cihanbeyli'de doğmuş, o yıldan bu yana
Askerlik yaşamı dışında hep Cihanbey-
li'de yaşamış, düşündeki sanat ya da ede-
biyat fakültelerini yaşama geçirememiş,
lise mezunu, uzun yıllar ticaretle uğraş-
mış biri. Öyle renkli, herhangi birinin
yaşamından daha değişik bir yaşam
çizgisi değil benimkisi. Öyle yazınsal

*Ömer Faruk Hatipoğlu
anlamda bir varsillik da yok.*

*Yani yaşamınızda sizi etkileyip gelece-
ğinizi yönlendiren, sizi bu günlere
getiren çok önemli bir gelişme olmadı
diyorsunuz.*

- Benim çocukluk dönemim 12 Mart,
gençlik dönemim 12 Eylül'ün o sıcak
günlerine rastlıyor. Benim kuşağım, 12
Mart'la başlayan, 12 Eylül'le süren çok
önemli, çok acılı ve sıkıntılı günler
yaşadı. Ben, bireysel anlamda, bire bir,
sıcığı sıcakına o sıkıntıları yaşamadım.
Ama o dönemin içinde bulunmak, o kirli
rüzgarlar eserken soluk alıp vermek,
doğal ki, benim de yaşamımı etkiledi.
Dünyaya bakışımı etkiledi. Özlem ve
umutlarımı etkiledi. Bazı dostlarım gibi

hapse girip işkence görmedim. Türkiye'de yaşayıp da olanlardan sıkıntı duymak için ille de bunları yaşamak gerekmiyor. Eğer, yüreğimizde insan kanı akıyorsa, bunca kirlenmeden, bunca sıkıntudan elbette etkileneceksiniz. Belki de, şiirin sonraki serüveni, bu talihsiz dönemden, 12 Eylül'den etkilenmiştir.

Peki, Orta Anadolu'nun küçük bir kasabasında yetişmiş iki şiir kitabı yayımlanmış, şair Ö. Faruk Hatipoğlu, şiirle ne zaman, nasıl tanıştı?

– Ben, uzun yıllar medrese geleneği içinde yaşamış, gelmiş bir ailenin çocuğuyum. Gölyazı'yım. Xalikanlı'yım. Dedelerim medrese tahsili görmüş müderrislermiş. Bu kısa değil. 150 yıllık bir süreç. Biliyorsunuz, o dönemin müderrisleri, bugünkü öğretim görevlileri konumundalar. Dedemin amcası Hasan efendi, Xalikanlı gibi bir çöl köyüne gelip, medrese kurabilmiş bir din alimidir. Babam da o kuşağın insanı. Evimiz kitapla dolu bir evdi. Her odasında yaprakları arasında çiçek açan, bize göre çiçek kokan kitaplar. Böyle bir ortamda yazıya, kitaba karşı bir eğilim kendiliğinden geliyor. Ama şiir, bunun dışında gelişen, insanın kendine özgü bir durumu. Şiire nasıl başladığımı anımsamıyorum. Ama küçükken, örneğin 10 yaşında babamdan sinema parası isterken şiir yazdığımı anımsıyorum:

"Baba bugün Cumartesi

Bende olmuşum sinema delisi

Filmin adı şeref kavgası

Oynayacağı yer Şehir Sineması

.../” gibi... Öyle sinmişim kapının ağzına, parayı direk isteyemiyordum, babamdan şiirle para alıyorum. Demek ki şiir ta o zaman sinmiş içime. Hatta o sırada babamla birlikte oturan bir Öğretmen arkadaşı, hoşuna gitmiş olacak ki sonradan bana "Atatürk Şiirleri

Antolojisi" adlı bir kitap hediye etmişti. Şiire ilişkin ilk somut anım bu. Bir de, ilkin uyaklar yazıp daha sonra bunlara uygun sözler türettiğimi anımsıyorum. Aralıklarla ama sürekli olarak gelişip büyüdü. Şiire uzak bir yerde, belki de şiire yaradılıştan olan tutkunlukla, şiir ve ben birlikte, geldik bu güne.

İlk şiiriniz ne zaman, nerede yayımlandı? Hatırlıyor musunuz?

– Şiirle tanışıklığım çocuk yaşta olmasına rağmen, şiir dünyasıyla tanışmam orta yaşımın merdivenlerini çıktığım yıllara rastlar. İşte tipik bir Anadolu insanının çekingenliği, bilemiyorum sıkınganlığı, kendisini ifadedeki güçlükleri, belki bu çevreye ulaşmama biraz engel oldu. Şiir yazıyordum ama o şiiri bir yerlere gönderme cesaretini kendimde bulamıyordum. Birkaç kez denemem olmuştu. Bu denemelerin olumsuz sonuçlandığını söyleyebilirim. Bazı dostlarım ki, içinde şair olanlar da vardı, artık şiirlerimin duyulması yolunda ısrarları üzerine kitap çıkarmaya karar verdim. Sanırım ilk yayımlanan şiirimi sordunuz, bir işçi gazetesinde, işçi yürüyüşüyle ilgili bir şiirdi.

1995 de "Düş değil" adlı şiir kitabınız, 1997 de "ince" adlı ikinci şiir kitabınız yayımlandı. Bu iki çalışmanızla, yeterli sayıda okuyucuya ulaşabildiniz mi? Yani okuyucu ile yeterli diyalog sağlayabildiniz mi?

– 1995 de ben, elimde 8-10 kadar dosya ile tabii bunlar karalama olabilir, şiir de olamayabilir ama içinde iyi şiirler de vardı, Yazar Remzi Inanç'ın kapısına vardığımda; o sevgili dost, güzel insan, Toplum Kitabevi'nin ve Toplum yayınları'nın sahibi-bana söylediği ilk şey; "Herhangi bir yerde bir şair görünmeden,

Ö. F. Hatipoğlu, C. Külebi, Şükrü Erbaş

eğer bir kitap yayımlarsa, o kitabın pek fazla bir şansının olmayacağı"na ilişkin sözleriydi. Ki, öyle de oldu. Yine de bir dürtü, bir çocuğunuzun olacağı heyecanı, dostların teşvikiyle 1995 de ilk kitap basıldı. Yine o zaman biliyorduk ki; bırakın benim gibi hem şiir açısından yeterli olgunluğa erişememiş, hem de adını duyuramamış ve bu iki olumsuzluğu birden taşıyan şairi, bunu bırakın, ülkemizin yaşayan büyük şairlerinin okunamama şanssızlığı vardı ve var. Düşünün Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın, Arif Damar'ın kitapları kaç basılıyordu? Onların bile kitapları 3-5 bin basılıyordu. Bu talihsizliği biliyorduk. Edebiyata ilgisizlik var bu ülkede. Şiire ilgizizlik daha da büyük. Bunları bile bile ilk kitabım basıldı 1995'de. Fazla sattığını sanmıyorum. Daha çok elden dağıtıldı. Avrupa'ya gönderdik. Avusturya'da bölgemiz insanları sattılar. Beklediğim gibi oldu ve satılamadı.

Madem ki konu buraya geldi, son dönemlerde Türkiye'de; "Şiir sadece şairler için yazılıyor" diye bir yargı var. Bununla, şiirin okuyucu sayısının yeterli olmadığı kastediliyor. Bu konuda ne söylemek istersiniz?

-Bu konuda o kadar çok şey söylenebilir ki; hem şair hakkında (olumlu veya olumsuz) epey nokta var, hem okuyucu açısından. Bir defa şiir yazın dünyası içinde çok daha özel ve önemli bir yere sahip bir yazın dalı. Düşünün ki edebiyat bir dağdır, şiir, o dağın doruğu söz açısından. Çünkü sözün en damıtılmış, en durultulmuş, en başkalaştırılmış biçimi. Dil içinde dil yaratma sürecinin ulaştığı son nokta. Dolayısıyla şiirle okuyucu arasında ister istemez bir mesafe oluşuyor. Eliot, şiiri uçağa, şairi de uçağın kalkışını izleyen birine benzetir ve ufukta kaybolurken onu hala bir nokta olarak görebilen şairin yanındakine o noktayı göstermekteki zorluğu vurgular. Şair başkalarının görmediği noktayı göstermeye çalışır. İşin bir boyutu bu. Yani her yazılan şiir okunamaz, her yazılan anlaşılabilir de. Bu işin bir boyutu. Buna bir örnek vermek gerekirse; Cemal Süreyya bir gün kitaplarının satıldığı bir kitabevine gidiyor ve yeni basılan kitabı için; "Satışlar nasıl,nasıl gidiyor?" diye soruyor. Kitapçı; "Kitaplar tükendi" deyince, "yapma" diyor "Ben o kadar kötümü yazıyorum?" Ama öbür boyutunu şiirle şairle olan kısmını bu dönem

yaşyoruz. Şiir Cumhuriyetin ilk dönem şiir veya yetmişli yıllar şiirinden farklı bir yere geldi doğallıkla. Belki şiirin okunmamasında bunun da etkisi var: Daha anlaşılabilir soyut bir yer ... Başka bir etken ülkede her şeyin medyatik oluşu. Haberler medyatik, politika medyatik, alışkanlıklar medyatik. TV. kanallarındaki herhangi bir haber-doğru yanlış-gözüne batırılabilir batırılabilir, kulağına bir bomba gibi bırakılıyor. Edebiyat da maalesef medyanın etkisi var. Oysa şiir medyatik değil, görsel değil. Şiir daha çok duygunun derinliğinde yüzen, sığ olmayan bir alan. Dolayısıyla okura uzaklığı biraz sözkonusu olabilir.

Sayın Hatipoğlu bu son söylediklerinizden, şöyle bir sonuç çıkarabilir miyim? Bundan böyle, bir şairin şiirini tanıtabilmesi, okura ulaşabilmesi veya şiir okurunun sayısını arttırmak için, klip mi yapması gerekiyor? Ne dersiniz?

– Bundan bir kaç yıl önce, şiir klipi üzerine bir tartışma oldu. Belki izlemişsinizdir. Bir çok şair buna karşı çıktı. Şiirin yazınsal bir alan olduğunu, sözün derinliğinin filmle anlatılamayacağını, şiirin klibe gereksinmediğini vurguladılar. Sizin sorunuzda biraz alaysama var ama şiiri okura ulaştırabilmek için ne yapmalı? İzin verirsiniz bir örnekle cevap vereyim.

Yılmaz Erdoğan, hepimizin Mükrem'in Abi'si, hepimizin sevdiği iyi bir sanatçı. Onun "Kayıp Kentin Yakışıklısı", duyularımıza göre 85 bin basılmış. Bu ülkede Melih Cevdet Anday gibi büyük şair, bir felsefe adamı, yazarın kitapları bu kadar baskı yapmadı. (Tabii bunun dışında örnekler var, hemen belirteyim, Ahmet Arif hakkı ile çok satmıştır). Ama şu anda yaşayan, hem yaşlı, hem genç kuşaktan çok değerli

şairlerimiz var. Onlar varken "Kayıp Kentin Yakışıklısı" 85 bin adet bastı. O kitabı, biraz da irdeleyici bir gözle okudum. Şiirinden daha güçlü şiirler var bu ülkede. Neden daha çok okundu? Yılmaz Erdoğan hem şair yanını hem de medyatik yanını kullandı. Herhangi bir Üniversite öğrencisi onu televizyondan zaten seviyor, hayranlıkla izliyor. Onun şiir kitabını bir tanıdığı merhaba der gibi alıp okuyor. Ama Şükrü Erbaş'ın adını yanlış anımsayabilirim, "Dicle Üstü Ay Bulanık"ı 1996'da çıktı. Bence son yılların güzel şiir kitaplarından bir tanesi idi, şiirsel bir dille çağa tanıklık eden bir yapıtı. Yine, Ahmet Erhan'ın "Çağdaş Yenilgiler Ansiklopedisi" Erbaş'ın ki gibi ödül alan güzel bir kitaptı. Her ikisi de ustalık ürünü diyebileceğimiz iki şiir kitabı. Ama her ikisi de biraz önce bahsettiğimiz şiir kitabının gösterdiği başarıyı gösteremediler.

Peki sayın Hatipoğlu, bu arada şunu da sorayım. Kitaplarınız sanırım birer baskı yaptılar. Sayı olarak her kitaptan ne kadar basıldı?

– Gülünçtür. Bu soruya vereceğim yanıt belki beni utandırabilir ama söyleyeyim, biner tane basıldı. Tüm söylediklerim kendi şiirim için değil, belki şiirim hakettiği budur, ben daha çok şiir adına tercümanlık yapmak istiyorum. Şiir Dünyası adına, kendi adıma değil, yani tüm bu söylediklerimden ve söyleyeceklerimden kendi şiirime çıkmak istiyor değilim. Bence haddini bilmezlik olur. Gerçi fazla tevazu göstermenin de, anlamı yok. Benim anlatmak istediğim, iyi şiir ve iyi şairin bu ülkede hakettiği yeri bulamamasıdır.

Peki Faruk bey bunun küçük bir kasabanın şairi olmakla yakın ilgisi var mı?.. Ve küçük kasaba şairinin sıkıntıları nelerdir.

– Var... Benim bir dergide yayınlanacak bir şiirim var. Geçen yıl Prag'a gitmiştim. Kasabada yaşayan bir şairin duygularını, Vitava Nehrinin kıyısında şu dizelerle dile getirmiştim;

*Garip bir ozanıym kasabamın
Şiirler yazarım göğe, mürekkebin*

bulut

*Ne rüzgar götürür başka yerlere
Ne omuzuna düşerim kimsenin*

*Adsız bir ozanıym ülkemin
Gül kapılar çalar dilenci dizelerim
Kapanır yüzüme diken diken kapaklar*

Alaş gönüllü sularda gezinirim

*Dilsiz bir ozanıym dünyamın
Gönümde dillerin sessiz gölgesi
Ne yıldız geçti yüzümden
Ne ayak sesimi duydu yeryüzü*

*Vitava akan ayna, alnacında durdum
Duydum bütün bunları kollarında*

Şimdi, kasaba yaşamının getirdiği olumsuzluklar var. Ama önce olumlu yönünü görmemiz gerekiyor. Bir kere kasabada yaşarken duygularımızın doğallığından çok şey kaybetmiyorsunuz. Şiirin özüyle, köküyle doğallık ilintili. Göl-yazı'da yaşamış olsaydım daha doğal olacaktı duygularım. Daha ilkele yakın ama daha doğal. Kasabada yaşamamın doğallığı var ve bir takım temiz nehirler şiirinize akıyor. Ama diğer yandan şiir dünyasına uzaktasınız. Şiir Dünyası; dergilerle ilişkiler, yayınevleri ile ilişkiler, yazar-çizerlerle tanışma, onlarla düşünce alış verişinde bulunma, şiiri tartışma, bütün bunları yaşamayı içeriyor... Öte yandan ben bir edebiyat öğretimi de görmedim. Yani ben ne alaylı idim nede okullu. Bu bir olumsuzluktu. O olumsuzluk yüzünden şiirimin gelişmesi

gecikti. Şiirimin erken duyulması gerçekleşmedi. Ve epeyce kendi şiirim adına sıkıntı çektim. Maalesef eksikliklerle birlikte yaşıyorum.

Kimi şair kendi şiirinde toplumsal ağırlıklı temayı, kimisi de sevda temasını veya her iki temayı birlikte işlediğini belirtir. Bu çerçevede siz kendi şiirinizi nasıl tarif ediyorsunuz ?

– Klasik bir tartışma vardı, Fransızların başlattıkları. "Sanat sanat içindir", "Sanat toplum içindir". Bu zamanla kısır bir tartışmaya dönüştü. Yıllarca sürdü. geldi. Bir defa şiirin kendisi zaten bir sanat. Yani kendi özü. Ama sanat bir yerde yaşıyor. Yaşadığı bir mekan, soluduğu bir hava var. Sanat dediğimiz şey bir çiçeğin açmamış yaprağı değil. Onun da canı, eli-ayağı, kemikleri var. Sanat yaşadığı toplum içerisinde zaman zaman tutuşuyor, yanyıyor, sevdalanıyor. Dolayısıyla yaşadığımız çağa sanatla bir yerde tanıklık etme misyonunuz değilse de doğallığınız var. Yani doğal biçimde bunu yaşıyorsunuz. Öte yandan bütün şiirlerin kaynağı aşk gibi sanki. Şiir aşkla başlıyor. Aziz Nesin söylemişti; "Türkiye'de her beş kişiden altısı şairdir" ya da "Her yedi kişiden sekizi" rakamı tam hatırlamıyorum. Bunun nedeni bizim Anadolu insanımızın çok duygulu oluşudur. Çabuk aşık oluşumuz, tez duygulanışımız. O duyguyu dökecek bir alan gerekli, o da şiirdir. Herkesin genç yaşta şair olması ve sonra bırakmasının nedeni, önce aşık olması sonra aşkı unutmamasıdır galiba! Ama şair aşık oluyor ve aşkı asla unutmuyor. Bütün bir yaşam boyunca aşkı yaşıyor. Büyük konuşmayım benim için belki 'aşk şiiri şairi' diyecekler, ama aşk şiiri yazarken ister istemez yoksulluğuda yazıyorum. Savaş devreye giriyor, kişiliğinizin derinliğindeki bazı duygular, o duygularla beraber, onların uzandığı, yaşamdaki başka başka

alanlar devreye giriyor. Bunu herhangi bir yere koyamazsınız. Elbette ki şiir sevgi için, sevdâ için, nitekim insan içindir. Dolayısıyla insanın karşılaştığı tüm olumluluk ve olumsuzluklar için vardır şiir. Yanlız şiirin bugün geldiği yere bakarsak; özellikle İstanbul şiirinde, daha çok soyut alanlara çekilerek kurulan bir şiir görürüz. Örneğin (saygıyla ve ayrı bir yere koyarak) İlhan Berk daha çok sözcüklerin soyut denizlerinde yüzdürüyor şiirlerini. Belki bu son yıllardaki şiir, yeni bir arayış içerisinde, araya araya kendini bulacak, ama toplumsal yaşamdan uzaklaşmış bir şiir gibi geliyor bana... Özellikle İstanbul Şiiri.

Peki, bununla bağlantılı olarak şiir hakkındaki; "şiir amaç gütmmez, bir şey öğretmez, bunun için de güven vermez" veya "mesajı olmayan şiir, şiir değildir" gibi görüşler hakkındaki değerlendirmenizi alabilir miyim?

– "Mesajı olmayan şiir şiir değildir" görüşüne katılmıyorum. Mesajı olmayan şiir olabilir, en azından öyle görülebilir. Ama o şiir yine şiirdir. Daha önce bahsettiğimiz, o soyut şiir ya da sanat sanat içindir anlayışı içinde geliştirilen şiir içinde de elbetteki güzellikler var. Yine amacı olmayan, mesajı olmayan denilen şiirlerde de şiir adına büyük güzellikler yakalayabilirsiniz. Zaten yakalanıyorsa, işte orada bir şiir vardır. Ama eğer, bütün herşeyden uzak, bir şatonun içerisinde sadece sözcüklerin aynasına dönmüş, bütün çelişkilere sırtını dönmüş, insana sırtını dönmüş şiir, merak ediliyor ve o şiir sorgulansın diye soru soruluyorsa, ben o şiiri, kendi şiir anlayışına uzak görüyorum.

Sayın Hatipoğlu, gerçi yukarıda değindiniz, ama, ben yine de netleştirmek istiyorum. Denilir ki; her şairin bir şiir

tanımı vardır. Sizce şiir nedir? Şair kimdir? Çok kısa.

– Bu sorunun yanıtı kısa değil. Kleber Headens; "Şiir tanımsızdır, eğer tanımı olsaydı yüzlerce değil bir kez tanımlanırdı." diyor. M. Cevdet Anday'da, sanırım "şiirin madem ki binlerce tanımı var artık şiiri tanımlamaktan vazgeçin" diyor. Çünkü diyor; "Tanım akıl işidir, şiir akıl dışıdır". Şimdi hiç bir tanımı yok mu? Elbetteki bir tanımı var.

Bir tanımda Ömer Faruk Hatipoğlu'dan almak istiyorum.

– Ben kendimce acizane bir tanım yapayım. Bana göre şiir, "**Duyguları biraz düşündürmek, düşüncüyü çok çok duygulandırmaktır.**"

Çok güzel bir tanım.

–Notlarımdan onlarca tanım okuyabilirim size. Herkese göre bir tanım.

Sayın Hatipoğlu, çağdaş dünya şairlerinden etkilendiğiniz şair veya şairler var mıdır? Varsa kimlerdir?

– Daha önce 12 Eylül kuşağından bahsettim. O dönem hepimiz Neruda'ları okuyorduk. Federico Garcia Lorca'ları okuyorduk (Hala da okuyoruz). O sol siyasal rüzgarların estiği dönemlerin kendine özgü şairleri bizi duygulandırdı. Şiir adına etkilenmek bile haddim değil benim. Sonraları başka dünya şairlerini de tanıdım. Rembo'yu, Baudelaire'i tanıdım. Bütün bunları kendi özel konuları içinde değerlendirdik ve sevdik. Gençlik yıllarında Aragon'u seven bizi, şiir sevgisi, sonraları başka büyük şairlere götürdü. Yanlız etkilendiğim demesem de, sevdiğim bir şairi burada anmadan geçemeyeceğim. Mayakovsky'den Nazım'ın etkilendiğinden bahs edilir. Nazım serbest biçimini Mayakovsky'den almıştır diye.

Sanırım Nazım bunu kabullenmez. İşte o Mayakovsky ile aynı çağda yaşamış, Mayakovsky ile aynı kaderi paylaşmış bir şair var. Her ikisinde genç yaşta intihar ettiler... Yesenin. Yesenin benim dünya şairim Elliot'un güzel bir tanımı var; "Şiir en ulusal sanattır" diye. "Bir halkı başka bir halk gibi duygulandıramazsınız" der. Kürtçe yazılmış bir şiirin, Türkçe çevirisinin aynı duyguları yansıtmaması güçtür. İşte Elliot'un başışına sığarak diyebilirim ki Yesenin şiirini Türkçe yazmış.

Kürt şiiri'ni tanıyor musunuz? Etkilendiğiniz Kürt şairleri var mıdır?

– Kürt şiiri elbette ki var. Var, var ama, Kürtçe okuyamama şanssızlığında var benim. Şunu belirtirim ben kendi dilimi, kendi dilimin olanaklarını kullanıp konuşmuyorum maalesef: Sanki bir yanım yok gibi hissediyorum kendimi. Bu içten bir ifade, içtenlikli bir itiraf. Dolayısıyla Kürtçe yazabilme sevdama ulaşamadım. Önemli olan yazmak, önemli olan evrensele ulaşmaktır ama, ben madem ki bir Kürt dili çocuğuyum, Kürtçe konuşulan bir evde doğdum, Kürtçe konuşan bir anneden doğdum, kendi dilimden yazmak, kendi dilimden okumak gibi doğal bir hakkım vardı. Bu hak ya kendimce kullanılmadığından, ya da birileri tarafından elimden alındığı için, kendi dilimin şairlerini, Kürtçeden okuyamadım. Cigerxwîn, ki onu çağdaş dünya şairleri arasında saymam gerekirdi biraz önce. Cigerxwîn biliyorsunuz, o bahsettiğimiz şairlerle, Nazım'larla aynı çizgide, evrensele doğru giden bir şairdi. Etkilenme sözcüğünü yine parentez içine alarak, sevdiğim, hayranlık duyduğum şairler arasındadır, diyebilirim.

Peki hiç Kürtçe şiir denemeniz oldu mu?

– Olamazdı, çünkü; dedim ya Kürt-

çeyi bilmiyorum. Ama bir düş yeniden dünyaya gelsem ne yaparım? Önce Edebiyat Fakültesine gider, edebiyatı, tüm dünya edebiyatını derinlemesine öğrenebilme olanaklarını yaratacak ortamı bulurum. Sevgiyi, aşkı, özgürlüğü yaşatacak bir ortam ararım. Bir de Kürtçe'yi öğrenirdim.

Sayın Hatipoğlu, yeni bir kitap için çalışmalarınız var mı?

–Var. Bir kitap için değil, kitaplar için var. Üçüncü kitabım Mayıs veya Haziran içinde çıkacak. Belki Temmuz veya Ağustos içine sarkabilir. Biliyorsunuz, biz profesyonel anlamda uğraşmıyoruz. Selim İleri "Sanatçının maişet derdi olmamalı" diyor. Evet olmamalı da Türkiye'de yaşıyoruz ve var. Dolayısıyla şiiri profesyonel anlamda yaşayamıyoruz. Şiiri dolu 24 saat duysanızda onu eyleme dökmek, onun pratiğini yaşamak, okuma eylemi bir o kadar olamıyor. Geçim derdi var. Bütün bu rihatsızlık içinde dosyalarım var, bu dosyalardan birini az önce bahsettim, Haziran ayı içinde kitaba çevirmeyi düşünüyorum. Ayrıca yeni bir çalışmam var. Şu anda karalama halinde. Yaşadığımız günlere tanıklık eden bir şiir. Savaşı, kirliliği, savaşı lanetleyen, barış yanlısı bir şiir. Bu yıl içinde bitirmeyi düşünüyorum. Bu arada dergilerde görünüyorum. Eski ham dosyalarım var. Onları zaman buldukça değerlendireceğim. Belki de bir değil birkaç kitabın ard arda çıkması hedefine ulaşacağım.

Sayın Hatipoğlu, Bîrnebûn Dergisi size ulaşıyor mu ? Takip ediyormusunuz? Dergi hakkındaki görüşlerinizi kısaca alabilir miyim?

– Bîrnebûn dergisi bir şanstır, daha kimsenin eline geçmeden benim elime geçti. Yayıncım, dostum Remzi İnanç'ın

kitabevinde ilk elime aldığım zaman, başka bir çok dergide görmediğim ve içinde yaşadığım beni bire bir ilgilendiren sözcüklerle karşılaştım. Orta Anadolu Kürtleri, Cihanbeyli, Kulu, Bala gibi. Çocukluğumdan beri hep büyüklerime sorardım; biz nereden geldik? Belki bugünlerde büyük bir anlam taşıyor ama, nasıl geldik? Yaşlıların kulluktan dolma yanıtları vardı. Hepimizin bildiği klasik yanıtlar; İşte önce Çukurova, sonra Damlakuyu'ya yerleşim falan. Bîrnebûn'u aldığım zaman artık bu gibi sorulara yanıt bulabileceğim hissine kapıldım. Sıcak benim yöremden çıkan ama, yörenin sınırlarını aşan bir dergi. Bence önemli bir boşluğu doldurdu. Gelecekte ne olacak bilmem ama, şu anda bir takım sorulara yanıt arama görevini yerine getiriyorsa bu açıdan saygı değerdir. Böyle bir girişim kendi başına zaten saygıdeğerdir. Bîrnebûn'a başarılar diliyorum, çok önemli bir girişim.

Bu güzel söyleşiden dolayı, çok teşekkür ediyorum. Okurlarımız iletmek istediğiniz bir mesajınız var mı ?

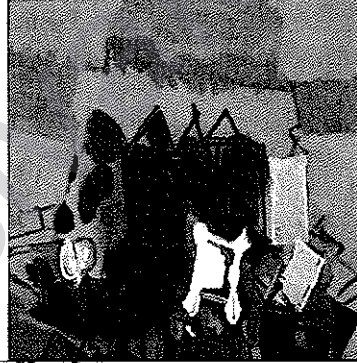
– Mesaj, eğer itici gelmezse, önce herkesin birbirini dolu dolu sevmesini istiyorum. Eğer insanlar birbirlerini dolu dolu sevebilirlerse, sıcak sıcak son derece içtenlikli, yüreklerinden kopardıklarını, birbirlerini sunabilirlerse, bu ülkenin, bu dünyanın yaşadığı ve belki de 50-100 yıl sonraki insanlığın güleceği, o komik sorunların hiç biri kalmayacaktır. Şiiri sevsinler, şiiri sevdikçe kendilerini, insanları, dünyayı sevecekler. Ben, herşeyin, insanın kendisinden başladığını düşünüyorum. Eğer dünya aydınlatılacaksa, lütfen önce kendimizi aydınlatalım. Eğer dünyaya, ülkeye barışın gelmesini istiyorsak, önce kendi içimiz-

deki barışı sağlamalı sağlamalıyız. İnsanlar şiire yakın olurlarsa, bence barışa da yakın olacaklar.

Herkesin kendi bireysel yaşamında şatolarının pencerelerini şöyle bir aralayıp bakmalarını istiyorum. Esen o kirli rüzgarın kokusunu biraz hissetsinler istiyorum. Yazımın, şiirin sanatın bize gösterdiği, o geleceğin mavisini, en azından düşlesinler ki, güzellikler daha fazla beklemesin.

Teşekkür ediyorum.

ÖMER FARUK HATİPOĞLU
DÜŞ DEĞİL
ŞİİRLER

Kuş Sütü

Senin sofradaki kuş sütü

Kim bilir hangi annenin

Açlıktan çekilen sütü

Bu masalımsı yaşamak

Kim bilir kaç gerçek insan ölüsü

Yani efendim tokluğun

Açlığımdır.

Hüznüm,

Mutluluğum.

Yani efendim varlığın

Yokluğum.

Eylül 1992

BÎRANÎNÊN DIDERHEQA KURDÊN KÎRŞEHÎRÊ DE

Bayram Ayaz

Destpêka vê nivîsê de dixwazim bi taybetî Şexsiyetekî qedirbilind, mamosteyekî me bi bîrnînim. Bê vê yekê, wê ev nivîs kême be. Ew jî mamostayê me, nivîskar Seyid Alp e, ku ew bi xwe jî Kurdê Enqara / Şereflîkoçhisarê ye. Keda wî di ber me de gellekî derbas bû. Ez vê nivîsa kurt bi rêz û hurmet pêşkêşî mamostayê xwe dikim, ji bo bîranînên li Kîrşehîrê.

Sal 1970 bû. Em ketine imtîhana dibistana mamosteyan. Ji Licê qeza Amedê me şeş xortan vê imtîhanê qezenckir. Du xort zarokên memuran bûn. Ew Tirk bûn, wan piştî dev ji dibistanê berdan. Em çar kes jî Licî bûn. Kurd. Piştî çend rojan ji me ra name hat, ku em dê herin dibistana Kîrşehîrê. Heta wê demê xortên ku di dibistana mamosteyan de dixwendin, diçûn Erxenîyê qeza Amedê. Bi Tirkî navê dibistanê *Dicle öğretmen Okulu* bû. Lê ji talihê me -yan jî ne ji talihê me-, ji me ra "xerîbî" derket. Bajarekî, ji qeza me 600-700 km dûr! Me her çar xortan jî, ji Diyarbekirê wêde cihekî din nedîtibû. Dê û bavên me hinekî tirsîyan, gelo tiştêk bi serê me were. Lê cardin jî, dixwestin ku em herine dibistanê û bixwînin.

Ji alîyekî ve dixwazim em herin, lê dîtirsîn jî. Li vî alî, wî alî ji nas û dostan dibîrsîn. Gelo kes nasê wan li wan nêzan henin, an tunin.

Bavê hevalekî me carekî li ser kamyonê di inşecata barajekî de, li wan nêzan xebitîye. Ez bawer dikim, ew baraj Hirfanli bûye. Baş tê bîra min. Cara ewil wî ji me ra li dikanê bavê min behsa Kîrşehîrê kir. Vegeriya li bavê min, got:

"- Hecî, bîla sebeb ji xwe re mekin me-raq û xeman nexwin. Kîrşehîr ne ciyekî

xirab e. Tijî Kurd in. Bajar nivê wê zêdetir Kurd in. Ew jî wekî me nin. Xort, ji wan hinek nas bikin, wê ew xwedî li wan derkevin."

Bavê min wisan têgihîşt ku, ew Kurdên li wê derê ne, ew jî wekî wî hemşeriyê me karker in. Ji xwe ra di inşecatan da dixwebitin. Bavê min got:

"- Ne, ew belengaz jî ji xwe re kar û amelê xwe da ne. Belkî vegeriyane çûne malên xwe."

Ew hemşeriyê me li bavê min vegerand, got:

"- Na Hecî! Ew tu derî ve naçin, eslê xwe xelkê wê derê ne. Bi sedan gundên wan hene. Xwedî milk û dewêr û pez in. Li nav Kîrşehîrê dikanên wan hene. Wekî min û te Kurmancî xeber didin. Bi esl û fêslê xwe Kurd in."

Bavê min wisan nefesekî kur kişand, wekî barekî giran ser piştê wî rabe, rehet bû. Vegeriya ser wî hemşeriyê me, got:

"- Kiro Meheme, em Kurd jî hema bêje li hemû dinê belav bûne! Kîrşehîr li ko, Licê li ko! Hela binêre."

Bavê min hê jî li duyê hinek kesên nas digeriya. Piştî apê me yê mezin (apê ba-

vê min), ku li Licê Sekreterê TÎP'ê bû, got, ez dê ji Tarik Beg an jî ji Tahsîn Beg (Dr. Tarik Ziya Ekinci û birayê wî Av. Tahsîn Ekinci) bipirsim. Miheqeq ew hinek kesan li wan deran nas dikin.

Tahsîn Abê, navên du abûqatan da me, got, eger meseleke we çêbû herin cem wan. Tiştê di bîra min da maye, Av. Cemal Beydoğan nasê wî bû û Av. Kemal İlhan jî hevalê bireyê wan yê biçûk Av. Yusuf Ekinci bû. (Y. Ekinci, li sala 1994 an li Enqara hate şehidkirin.) Xem û tirs li ba bavê min qet nemabû. Li Kirşehîrê ne tenê Kurd hebûn, bi ser da abûqatên Kurd jî hebûn. Ew abûqat jî wekî yên me "Kurdçî" bûn. Wan deman li cem me ji bo Kurdên welatparêz di nav xelkê da jî "Kurdçî" digotin. Ev gotina di nav xelkê de serbilindî bû. Lê mirov ji vê gotinê jî hinekî ditirsîyan. Ji ber ku, hefs û zindan, êş û eziyet li ser van mirovan qet kêr nedibûn.

Axir wext hat, em hatin Kirşehîrê. Me dest bi mekteba xwe kir. Em çûn, me herdu abûqatan jî naskir. Wextê em çûne yazîxana Cemal Abê, ew ne li wê derê bû, jina wî Perîxan Abla hazir bû. Wê hinek nesihetan li me kir, dilê me şa kir û em şandin dibistanê. Lê, Perîxan Abla jî û Abûqat Kemal İlhan jî, nêzîkatîyeke gellekî germ nişanî me dan.

Xerîbîya me li Kirşehîrê zêde dom nekir. Alîyekî de me li mektebê telebeyên Kurd, yên ku ji Sêrtê, Batmanê, Mêrdînê, Adiyamanê û ji Diyarbekir û dora Diyarbekirê hatibû, me giş hevdu naskir. Em roj bi roj nêzî hevdu bûn. Alîyê din jî me xortên Kurd ji Kirşehîrê, yên ku di dibistanên din de dixwendin naskirin.

Sala yekemin me hinek zahmetî kişand. Ji ber ku dibistana me di destê "ül-

küciyan" da bû. Îdara dibistanê pir alîkariya "ülküciyan" dikir. Wan dixwestin me bixin nav refê "ülküciyan". Serî da çend xortên Kurd jî xapandin. Ji xwe dûrşandina me wisan ne karekî tesaduf bû. Wan dixwestin me (xortên Kurd) di van dibistanên internat de (dibistanên ku mirov şev û roj lê dimîne û dixwîne) asîmîle bikin. Lê gellekî ji me, di nav malbata xwe de bi welatperwerî perwerde bûbûn. Şiyarê Kurdayetiya xwe bûn. Wisan ne hêsan bû, ku wî kuçikî (bozkurt) bi me bidin qebûlkin. Hema roja ewil da cira wan ülküciyan bi me gellekan nexweş bû.

Sala ewil dewra duduyan pêve, pevçûn û lihevdan di nabeyna me û ülküciyan de destpêkir. Ülküciyên li dibistana me û yên derve li bajar bûbûne yek êrîşên me dikirin. Lê wextê ev bûyer destpêkirin, Kurdên Kirşehîrê gellek piştgirîya me kirin. Bi van bûyerên nabeyna me û ülküciyan de, li Kirşehîrê di nav xortan û xelkê de cudabûnekî kur destpêkir. Kurdan û hinek xortên çep li Enqarayê dixwendin alîkariya me dikir. Lê piraniya Tirkên nav bajêr Türkesçi bûn. Xortên Kurd Türkesçi hema bêjin tunebûn. Tenê çend kes endamê MTTB'ê (Millî Türk Talebe Birliği) bûn. Lê piştî ku ülküciyan êrîşê me kirin û dijî me, wekî *'Doğu'dan gelen pis ve vahşi Kürtler'* tiştên wisan propaganda dikirin, ev tişt pir diçû zora xort û esnafên Kurd. Wan qenc xwedîtîyê li me kirin.

Baş tê bîra min. Çend xortên Kurd ji gundên *Aşağı ve Yukarı Çadırılı Hacı Yusuf Köyü* di Ticaret Lisesi de dixwendin endamên MTTB'ê bûn. Dev ji MTTB'ê berdan û em bûn hevalên hevdu gellekî qenc. Wan jî pir alîkariya me kirin.

Heta van xortan carekî em li gundê xwe, li *Çadırılı Hacı Yusuf köyü* vehe-

wandin. Ev ji bo min bîranînekî gellek xweş e. Ez dê vî bîranîne ji we xwendevanan re binivîsim. Lê berî vî, dixwazim çend gotinan li ser pêşveçûna tevgera siyasî Kurd li Kîrşehirê binivîsim.

Dema me da, Kurdên Kîrşehirê teqîben hemû CHPê hildibjartin. Tenê çend malbat ji *Hatunoğlu* yan MSP'î bû. Lê ewên MSP jî hildibjartin, ji me hez dikirin.

Peywendiyên me jî bi hemû Kurdan re baş bûn. Tengahiyeke li me çêbûbûna, me ihtiyaciyek hebûna, em bi wan ve diçûn. Wan jî alîkariya me dikirin. Peran deyn didane me. Carna ku em diçûn tatiîlê, perên me hinekan tunebû, an jî di wextê de nedigîhîştin destê me, em diçûn me peran ji wan deyn dikirin.

Carekî em ji bo hevalekî çûne pastexaneyê Hasan Amca li sanayî çarşîsê. Hasan Amca, mirovekî dindar bû. Tiştê tê bîra min, li Kîrşehirê yek ji berpirsiyarê Millî Nizam Partîsî/piştîre MSPê bû. Di pîrsa peran da jî hinekî destê wî nevekirî bû. Em jî xortên solcî û Kurdçî bûn. Wî me baş nasdikirin. Lê wextê me deyn jê xwestin, hinekî fikirî û got:

"- Em ticaretê dikin, mecbûr in, destê me da divê her wext pere hebe. 150 lira jî ji bo me pere ye. Ticaret bi yek lira jî tê kirin. Dive ez hesabê yek lira jî bikim. Lê em Kurd in. Nabe hun ji riya xwe bîmînin, wîcdana min qebûl nake. Han ji we re."

Girêdana nav me û Kurdên Kîrşehirê di hevokekî Hasan Amca da xwe nişan dîda. Naveroka hevdu hezkirina me ev bû: "*Lê em Kurd in!*" Belê ev bû: *Em Kurd in.*

Tiştê me wisan zû nêzîkî hevdu kir ev tişt bû. Ziman û hisiyeta Kurdîtiyê, em

nêzî hevdu kirin.

Bi baweriya min, telebên dibistana *Öğretmen Okulu* li Kîrşehirê, tesîrekî baş hêşt li Kîrşehirê. Di danasîna tevgera Kurd li Kîrşehirê de pareke biçûk teleyên dema me çêbû.

Divê şaş neyê fehm kirin. Bêşik ronakbîrên Kurd ji nav Kîrşehirê jî derketin û wan xizmetek baş ji bo tevgera Kurd kirin. Kesên wekî Rîfat İlhan, Orhan Atak û ewên din. Lê çûyîna me bûbû wekî pîreyek biçûk nabeyna Kurdên Kurdîstanê û Kurdên Kîrşehirê. Kurdên Kîrşehirê, wekî min jor jî gotibûn, ji berê ve Kurdperwer û demokrat bûn. Lê ji ber helwesta MHPyîyan li dijî me, ew zêdetir li dijî MHP û tevgera ûlküciyan derketin. Ruhe wan yê Kurdeyatîyê bêşik xurtir bû.

Em dixwazin, vê nivîsa xwe bi bîranînekî şîrîn dawî binin: Niha tarîx baş nayê bîra min. Lê ez dibêim, di sala 1972an da bû. Xortên Kurd ji gundê *Çadîrlî Hacı Yusuf*, komek ji me dawetî gund kirin. Em çûne gund. Hevalên min yê hêja **Şükrü Gülmüş, Hikmet Fidan û Halim İpek** û çendek din em bi hevra bûn. Hejmarê me di nav 10 û 15an de bûn.

Aşağı û *Yukarı Çadrlı Hacı Yusuf Köyü*, ne li hereme "çolê" bûn. Ev herdu gundên Kurdan li rojavayê Kîrşehirê bûn û dorberê van herdu gundan, gundên Tirkan bûn. Ewên bi emir, kal, bi Kurdî diaxifîn. Yek kalekî ji min ra got, pêşiyên (bav û kalên) wan, wextê sultan da ji dora Ruhayê (Urfa) hatine van deran. Li van herdu gundan cîlên nuh mixabin bi Kurdî nizanibûn. Lê bi Kurdbûna xwe şiyar bûn. Ew roja em li wî gundî bûn, çend kalên gund zêde zêde keyfa xwe anîn. Bi me ra bi Kurdî diaxifîn. Baş tê bîra min, mirov ji çavên wan kuraniya hesretê didîtin.

Piştire em çûne malê, ku xwarinê bixun. Sifre hat danîn. Em bi gundiyan ve rehet dora bist kesan bûn. Nan û pîvazên heşîn danîn ser muşembê. Sê tepsî şorbeya nîskan hate danîn. Dudu, her yekî li serê sifrê û tepsiyekî jî li nîveke sifrê danîn. Em dawetê sifrê kirin. Me dest pê kir.

Em nêzîkî bist xort in, baş jî birçî bûne. Sê tepsî şorbenîsk wê kî ji me têr bike. Em çend kes wisan di binê çavan de li hev dinêrin. Di berda jî kefçiyên xwe bi lez li şorbê didin. Lê hinek heval tu dibêjî qey qebale girtine. Qet kefçiyên wan nasekinin. Di berda jî me daye ber pîvazên heşîn û nan. Di nav çend deqan de, çorbenîsk xilas bû. Evên destên xwe hinek bi lez girtûbûn çend kefçiyên zêde xwarin, wisan jî zêde nan û pîvaz. Lê piraniya me, em man "birçî!"

Xortên malê dest avêtin tepsiyên vala rakirin. Me jî xwe ji sifrê paşve kişand. Hinekî ji me, spasiya xwe kirin: "*ziyade olsun, teşekkürler, ve sayire ....*"

Du kalemêr û xwediyên malê, li me dinêrin û ji me ra qet tişteki nabêjin. Xortên malê destên xwe giran digrin, sifrê paqij nakin, mişembeya sifrê ranakin. Wisa, di nav wan çend deqeyan de em mane hinekî metal û heyirî. Dibe ku hinekî ji me jî ketibûne etra birçîbûna xwe. Ez hinekî fedîkok bûm. Min xwe şunva kişand cihê xwe û ez rawestiyam. Wekî tê bîra min, min jî spasiya xwe kir, got: "*ziyade olsun*" an jî tişteki wisan. Piştî 25-26 salan divê ez li xwe werim mukirê (îtraf bikim), ku min tenê çend kefçiyên xwar û ez zêde zêde jî birçîbûm.

Axir, wextekî hinekî ji me tew hêvîya xwe ji xwarinê birîbû, min dît, carekî din xortên malê bi legen û tebxan ketin hundir. Xwarineke din danîn ser sifrê. Kalo hinekî di bin lêvan de dikeniya û veqerîya li me got: "*buyrun, buyrun* (kerem bikin, kerem bikin)".

Em carekî din livîyan, me xwe da ber sifrê. Xwarineke bi goşt, bi tam! Ew hevalên me yên ku kefçiyên xwe di şorbenîskê de dilezandin, zirarê kirin! Icar xwarin xilas dibê, me li xwediyê malê mêze fikir, êdî xwe zû bi zû paştan nedikişandin. Heta dor hate ser zebeş û fêkî, çend qor xwarin û pêxwarin hatin û çûn. Ew roj me gellekî xwar. Lê em adetekî Kurdên Kirşehirê jî hîn bûn.

Li cem me, wextê vehewandinê, ji derveyê şîraniyê, em hemû cure xwarinên xwe datînin sifrê. Her yek bi dilê xwe, ji her yekî dixwe. Lê li nav Kurdên Anadolîya navîn xwarin li duyê hevdu tînin, datînin sifrê.

Eger hun vî adetê Kurdên Anatoliya navîn nizanin, hîn bibin û li benda xwarinên din jî rawestin. Zikê xwe bi şorbenîskê danegrin û metirsin ku hun dê birçî bimînin. Kurdê Anadolîya navîn jî, hingê ji mala xwe ve çavtêr û mêvanperwer in, dikarin loqmeya nav devê xwe derxênin û bidine mêvanan. Temamî wekî Kurdên ji xaka Kurdistanê. Hêvîya min ew e, Kurd tu caran vî adetê bav û kalan, mêvanperwerî û malxweyîya xwe tu car bîrnekin.

Kurd îro jî şer û nefiyê bêhal ketine, lê ew hê jî mêvanperwer û mirovperwer in. Ev e sermiyanê me Kurdan. Sermiyanekî çandeyî qenc û xweş.

Bêşik bîranînên me yê çar salan li Kirşehirê zêde ne. Lê min bi pêşniyariya birayê Hecî û Muzaffer destpêkir, ez hêvî dikim, hevalên din jî binivîsin. Dengê mamostayê me Seyîd Alp dê zêde zêde keyfa me bîne. Ji ber ku ew ji wan kesan e, ku bîrnekirîye û bîrnebûye !!!

Koln, 20.08.1998

HELBEST

ÇİÇEK

*Xweş xemilîn, çiya û hoz
Gulû gupîk çiçek bûn rez
Keçîk bûk a kirin gulaz
Avê çiçek dimêje moz*

*Gulê heft reng xemuland dar
Lı rîndên ra gerdan û gar*

*Ser dırîkên xweş hati deng
Cure strand sîbe bîrbang
Teyr û tû'î dîlî xwe şeng
Gi der hişîn, ruhevîn reng*

*Demsal xuşî, kenî havîn
Tirlît deng hat nezîk şevîn*

*Kesk û sor, zer, reqîsî yar
Pêş zerakên, reng bûne par
Mor û rîndîk bîrîqî Zer
Gên şa kirî, çiçek ê nar*

*Derd ra derman bawuça pung
Badrû, hero, cîndîye çung*

*Sîrmok, pivok, sosîn şîlan
Vekîr gîrefokê dîlan
Bîlbîl êvin, çav lî gulan
Benewş vexwar avê golan*

*Sor û spi reng reng vekîr
Hînek hîngîv, hînek şekîr*

*Benewş rustî rengê delal
Pîrîr hezkîrî avê zelal
Pi hev werdan hevra heval
Heja çiya, çeleng bêrmal*

*Gêra hîlda mîlî xwe bar
Çiçek hani dayî dest yar*

*Gaz û gelbên, berfîn nergîz
Qînc ê hişîn, dîlî xwe zîz
Rînd û bêdaw, waqas tîlbîz
Germê xwe nerm tere payîz*

*Çiya berf ket, hat zîvîstan
Çiçek malda bûn gulîstan*

Curuki

Sözlük
Cure: Çalı bülbülü
Zerak: Ufuk
Şevîn: Gece yarısından sonra
Tirlît: Çoban Kuşu
Sîrmok: Lale
Pivok: Çiğdem
Gen/Gar: Ruh
Badrû: İbik çiçeği (Badrû)
Hêro: Hatmî çiçeği
Pung: Nane
Çung: Düşün çiçeği
Bawuça: Papatya (İrîsî)
Sosîn: Zambak
Şîlan: Kuşburnu, karanfil
Gîrefok: Kördüğüm
Benewş: Menekşe

QUNCIKÊ ZAROKAN

Simoyê Herşid

Lı ku derê û kingê bûye, kes nızane. Lı welateki, ku navê wi Derewistan bûye, mirek hewûye. Jê ra digotine mirê derewan.

Mir dı qonaxake kevn û xerewe da dijîya. Giregirên wi zemanî jî mir heznedikırine. Ew her êvarê diçûne weranqonaxa mir, lı dora wi dıciwiyane, je ra dibûne mêvan û guhdar. Mir jî wana ra çêrok kat dıkırine.

Lı gora ilmê derewan, hen kes dibên Derewistan jî û mirê derewan jî fro jî hene. Hebin û tunebin ferq nake.

Ezê nıha jî we ra bı nıvısı, jî devê mir da, qala çend çêrokan wi bıkım.

MİRÊ DEREWAN

-1-

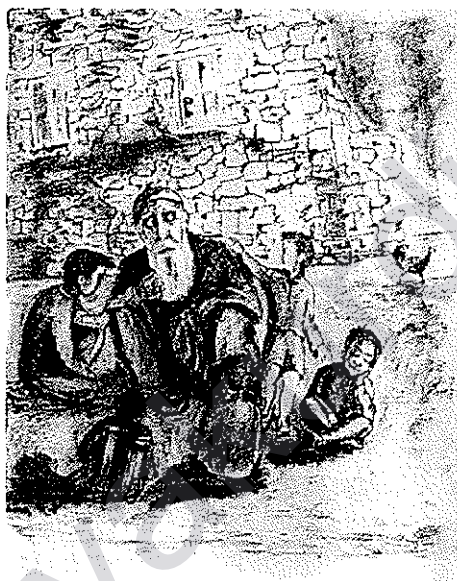
VIRTO Û RÛNÊ ÇUCIKÊ

Kalîkê mın yê heftê û heftan, mir Virto mêreki pır lı ser xwe bûye. Navê wi yê esil mir Mistoyê Eysana Ali Begê mirmiran e. Lê xelkê jê ra digotıye Virto û ev nava lı ser maye. Çıma jê ra wer gotıne, ez jî nızanım.

Mirkalekê mın Virto pır jir bûye û her karek jî dest dıhatıye. Wi miriti, Cotkari, Şıvani kırıye. Jı aliyê şıvaniyê da dı ser wi ra kes tunebûye. Wi heft kerıyên pêz bı tenê diçerandiye.

Mir Virto jî goşt pır hezdıkırıye. Ew vê goşt nedimaye. Rokê ku wi goşt nexwariye, şer derdixıstıye. Wi laşê berxekê lı reqekê dixwariye.

Mir rokê, lı deşta

merxasiyê, lı ber pêz bûye, dilê xwe goşt xwastiye. Bı kefkoni berdaye çucıka hewa û bı carkê ra lêxıstıye. Wi çucık şerjekırıye, pertılan-diye û kırıye ber şıva zêd.

Paşê têr lı ser herdê rêxıstıye û heft nanên sêlê jî lı ser têrê rexıstıne. Wi Zadê keli bı ser nêna da velokırıye û têr xwariye.

Mir Virto jî hevaleki xwe ra qal kırıye, gotıye:

-Çucık pır bı rûn bû. Rûnê wê dı heft nanan ra, dı têrê ra derbazbû û bostekê jî bı herdê da çû xwarê. Hevalê mir jî yeki devjê bûye û Şorên Virto lı her derên dinyayê belavkırıye.

Çêroka mın çû qametê

Rehmet lı vê civatê !

Mem û Hem

DANÎ YA DÏKELÎNIN

Rojekê Hecîbram û Husîn ji gund bi rê dikevin kû herin bajêr.

Li cem wana lawê Husîn; Uso jî heye. Hecîbram, Uso baş nasdike; kû yekî hiş sivik û elevayê.

Ji Husîn re dibêje; " Ez pîrsekê ji Uso bikim, kû bersîv da û zanî; ezê Besê keça min bê qelin bidim wî." Û kutekên telefona bi Uso dimêrîne, dipirse; vana çi ne?

Uso "kû bajarî ya kincên xwe şuştin bi wana de darda dikin kû ma ziwa bibin."

Revî yên me, rê û rê diherin. Nêzikî bajêr dibin. Êdî şeve. Şewqa elektrîka her der ronî kiriyê. Hecîbram; "Uso de bêje ka vana çi ne? "

Uso " Bajarî danî ya dikelînin."

KÊ PÏRS KÏR

Hesen dihere alî yê Ezurimê ji wir pez bikire. Roja vedigere gund ciran diherin cem, xêrhatinê lêdikin.

Cîranek dipirse; "Hesen, Ezurimê çi heye çi tune yê? "

"Li wir run û pendir pîr herzan e, bedawe ye!"

-Kîlo ya wana bi çend qeyme ye?

-Welle nizanîm, kê pîrs kir?

NA HETA DEV HATÏYÊ

Meta El, li meheke rojiyê dihere çolê stiri diçine.

Piştî yekî xwe çêdike, dide ser milê xwe, beriyê xwe dide gund û rê dikeve.

Rastê melleyê gund tê kû ew cot diajoye. Piştîyê xwe dîtîne erdê, bi roji ye û di bin piştî da westîyaye.

Jê re dibêje; " Hesen, tu dibînî, min stiri çinî, kire piştî xwe bi vî zarî bi rojî heta wira anî. Here kû bi ser da jî na Ew (xwedê) heta dev hatiye.

Tiştonek

- 1 Çini çini hezar çini
Meri diwînim hilçini
- 2 Kutan dike ne dar e
Seri mişk e ne mar e
Diçêre ne ker e
- 3 Mirîşka min çû kepirê
Zîrça xwe bû şekire
- 4 Meri bulut deri kilit
- 5 Min hilkir bi bêrê,
te hêla bi pozî kêrê.

Bersivên Tiştonekên jor:

1. Kîlew (Pîrok), 2. Kusî 3. Mês
Hingiv 4. Mîrî 5. Gu (Gîsî)

MANGA SOR

Berhevkar: Mamoste Îrfan Baysal
ji aliyê Cihanbeylî û Kulu'yê

Çi hebu ye çi tune buye. Malik hebue. Wê malê rokê jina xwe dimre. Jê keçikek dime. Navê wê Fatma buye. Bavê Fatmê carek din dizewice. Ji jina xwe a nû keçikeke din tê dunê. Navê wê dikin Eşê. Dem tê Fatme bi Eşê va mezin dibin. Fatme pir rind û xazal, Eşê jî keçikek neçê û bi xof dibe.

Analix ji rindîya Fatmê diqare. Ji Fatmê ra li ber fênekê dibe. Rokê ji mêrî xwe ra:

-Em çima şivên radigirnî, ma Fatme here ber naxirê!

-Mêrik jê ra dibê: Meke jinê, qê keçik diherin ber naxirê.

Jinik bi a xwe dike. Fatme tere ber naxirê. Analix ji Fatmê ra nannî hîşik dike parzingê û wê dişîne. Fatme li ber naxirê bi nivro birçî dibe. Parzinga xwe vedike. Dilî xwe nahere nanî hîşik û digrî. Ji nav naxirê Manga Sor tê ba Fatmê, ji Fatmê ra dibê:

-Tu çima digrî ?

-Fatme jê ra dibê: Analixa min nannî hîşik ji min ra kirîye parzingê, dilê min nahere ku ez buxwim.

Manga Sor:

-Wê sturê minî çepê ve ke di dinyê da çî xweş heye ta jê buxwî. Sturê minî rastê jî av têda ye.

Mehêk, du meh derbas dibin. Fatme mîna hîvê vedikeve, her rojên derbas dibin Analix bi vê jî ji Fatmê diqare. Û herîyê dide Fatmê ku li ber naxirê birêse. Fatme li ber naxirê ji Manga Sor ra:

-Îro analixa min va herîya da min û got; heta ku tu vê heriyê narêstî mê mal."

-Manga Sor: Heriyê bîne di davîya mi

ke, di qunê min ra li teşî xwe ke.

Rokê veng, dû ro veng analix dibê va veng nabe. Ez dê Eşe jî vê ra bişnim naxirê. Parzinga Eşê xwarina xweş, ji Fatmê ra jî nanê hîşik dikê. Li naxirê, Fatme bi Manga Sor ra:

-Îro Eş jî bi min ra hat.

-Manga Sor: Meke ma Eş parzinga xwe veke, ji xwe xwarina xwe neda te, tu jî hingê sturî min ve kî em jî nadine wê.

Eş tê mal ji dayka xwe ra kat dike. Dayka vê qabûl nake. Dibê eza rîyekê li Manga Sor bikim. Mêrê xwe bi êvarê te mal. Jinik nannî hîşik dide ser parsiyên xwe û ji mêrê xwe ra:

-Mêrko, ez naxwaşim! (destî xwe didê ser parsiyên xwe). Parsiyên min bi tûn dişkenê, Kalîkek îro di vir ra derbas bû û ji min ra got: "Goşt bi ser parsiyên xwe de."

-Mêrik: Ji vê çêtir çi heye; Eşê, Fatme rabin herin bizinê şerjêkin.

-Jinik: Na, na kalê got, goştî Manga Sor bidin ser.

-Mêrik: Me ke çima? Manga Sor rizqê me ye. Emê çima wê şerjêkin?

Fatme hema radibe tere ba Manga Sor.

-Ê te şerjêkine.

-Tu bi ber xwe mekeve. Goştî minê bi te şîr û şekir be. Bi wan jî zehur û ziqim be. Temeka min jî li te. Her ki te goştî min xwar bê "wîî... va gošta çiqesî tehl e". Hesutûyên min jî gîştka di erdê ke. Piştî çil ro lê mêzeke.

Rokê daweta lawikî axê dibe. Analix Eşê heytinê dihere dawetê. Bi Fatme ra jî dibê:

-Heta ku em hatin vê beroşê tijî girî ke.

Fatme bi ser beroşê da digrî. Beroş tijî nabe. Ciranekê xwe tê, half Fatme dibîne Jê ra:

-Beroşê tijî av ke, dû lep xwêyî xwe jî bavê nav, ku analixa te tê nekir jê ra bê tu dixwazî li tamê mêzeke. Girî ji xwe bi xwê ye.

Tê bîra Fatmê îro ro a çilî ye, ku hestû di erda dane. Dihere li hestûyan mêzedike. Ku çî li mêzeke, ku hestû gîştik bune kincên ê ji zêr û zîv. Fatme ji va kincana xwe çêdike û dixemilîne. Dihere daweta lawikî Axê. Li dawetê dikeve serî govendê, gîştik li rindiyê wê radibin sêrê.

Fatme berî nivî şevê mecbur vegere mal. Ku nevegere a ti half xwey barê keve. Nivî şevê nêzik dibe, Fatme bi lez tê mal. Li ser rîya xwe, ku ti ser hewzî kanîyê ra gav ke, lapçîna xwe dikewe. Heyna nê tê mal. Analix tê mal ji Fatmê ra:

-Fatme, Fatme îşev kaçikek ket serî govendê, hîvê digot ezî rind im, kaçikê digot ez rind im. Fatme di dilî xwe da; "ew keçika ez bûm."

Lawikî Axê yê biçuk tê ser avê, ku hespê xwe avde, hespê xwe avê venaxwe. Va qamçiyê xwe bi bin avê dixê. Lapçîneke zerîn tên dest. Lawikî Axê dibê, va lapçîna ji lingê kijan keçikê ra bûn ez dê wê li xwe mar kim. Lawik bi mal mal Lapçînê digerîne. Ji tu kesî ra nabe. Li dawiyê tere mala Eşê û Fatme. Analix Fatmê vedişêre. Lawikî Axê lapçînê li lingî Eşê dike, lê nabe. Ciranek jî:

-Ka kaçikeke we yê din jî heye (Analix ji fediyê xwe ra Fatmê jî tine). Lapçînê li lingê wê dicerbînî, di carekê ra li ling dibe.

Fatmê li Lawikî Axê mar dîkin. Lawikî Axê bi dol û zûrne tên ku bukê bibin. Analix Fatmê dike tandirê, Eşê jî dike paş perdê. Berbiyên dawetê li derva govendê dikşînin, Dîkîk dengî xwe bilind dike:

-Ûrû üürüüü! Fatme xanim di tandurê

da Eşê xanim di paş perdê da.

Berbiyên dawetê vê dibîzin, terin lê mêzedîkin, ku Fatme di tandurê da, mîna hîvê vêdikeve. Eş jî di paş perdê da reş dike. Berbiyên dawetê hema Fatmê heytinî û terin.

Wext tere zeman tere, Fatmê du lawikên xwe dibin. Navê yekî Hesen û yê dîm jî Hûsên lê dîkin. Fatme rokê tere ser avê ku kinca bişo, Analix jî tere ku alî wê bike. Ji Fatmê ra:

-Were, ez serî te jî bişom.

Analix ku serî Fatmê dişo kûltik derzi di serî Fatmê ra dike. Fatme dibe çîvik û tîfire. Eşê dike şûnê û dişîne mal. Li mal Hesen û Hûsên ji pêsîra wê şîr namêjin. Mêrik:

-Vana çîma şîrê te naxwîne?

-Îro li ber royê min kinc şûştin, pir reş bume. Ji bo wê min nas nakîne.

Lawikî Axê, êvarê tere odê gund. Li wir yek ji civatê:

-Îro min cot dajot, li ser darekê çîvikekê ji min ra got:

-Cotkaro, cotî xwe rameke Lawî Axê temeke, ma devî Hesen û Hûsênî min bi çîçkî dêla reş neke.

-Lawikî Axê dibê: Ez jî bi te ra herim cot.

Li cot, çîvik dîsa va gotinê xwe nû va dibê. Lawikî Axê seqoyê xwe davê ser û digre. Qirînî bi ser çîvikê dikeve.

-Navî çavên min derzî tê da ye!

Lawikî Axê derzîyê ji navî çava dikşîne, çîvik dibe Fatme. Lawikê Axê jê ra:

-Va çî hal e Fatme?

-Analixa min va anî serîyê min.

Lawikî Axê Fatmê heyîne tere mal. Kerekî tî, yekî ji birçî tîne. Her kerekê di lingî Eşê girê dide. Yê birçî ber dide ser çêrê, yê tî jî, ber dide ser avê. Û Eşê diqelîşînin. Bi vî awî ji bavan ra dişîne.

Çiroka min çu rast we xwar sênîk mast.

Kırşehir`de bir ağalar köyü

TABURA (2)

Bekir Darı

Ben Taburoğluna taktırdım, hep aynı yerde otladığımı sanmayın. Çevremde olan bitene duyarlı olmamak elimde değil. Sebep; Birnebûn, araştırmacı bir dergi olarak böylesine bir duyarsızlığa katiyetle müsade etmez. Hemen kapı dışarı ederler adamı. Bende, görevimi sürdürmem için dünyada, giderek çevremde olup bitenle ilgilenmek zorundayım. Anlayacağınız, gözüm Monika'nın uçkurundaysa şamarım Bill'in suratınadır. Diğer yandan Türkiye'de olan bitene, seyirci kalmam olanaksız. Nerede bir kara delik var, ben parmağımı oraya basmak mecburiyetindeyim...

Diyelim, Türkiye'de turizm meselesi!

Türkiye'nin bu sene turist yokluğundan neydi o çektiği zorluklar? Anam-

babam! Müsade ederseniz bu konudaki fikirlerimi kısaca belirteyim. Turist bir ülkeye gelirken oranın tabiat güzelliklerini görmeyi ve bu güzelliklere ulaşım tadına varmak ister. Tabii burada altyapının büyük rolü var. Bu dünyanın her yerinde böyledir. Bir tek Türkiye'de durum değişiktir. Buraya gelen turistler dinlenmeye değilde, Türk erkeğine hayranlıklarından geldikleri propagandası yapılır. İşte falan ülkenin Helgası (Türk erkeğine bayıldım) gibi koca puntolarla gazetelerde çarşaf çarşaf yayınlanıp Türke-Türkşovenizmi pompalayarak böbürlenip durdular. Kimsenin aklına gelmezdi Acaba gelen erkek turistler ne için gelirler? Yani herkesi kendileri gibi akli uçkurunda zannedip, Ucuz demagogik turizm politikaları yürüterek bu işi kıvıracaklarını umarken, gördükleri bu sene turist yok. Ve her zaman yaptıkları gibi ağlamaya başladılar. Önceki senelerden Helga peşinde koşmaktan yorulan Türk erkeği, **Viagra** hapıyla besiyeye çekilip, yerli malı kadımla idare etmek zorunda kaldı.

Gelelim bizim durumumuza. Diğer köylerde durum nicedir bilemem ama Taburoğlu'nda turizm çok eskilere dayanan bir sektör. Tarihi eserler yönünden çok zengin olduğundan, turistimiz oldu...

Gelen turist kabileleri önce köyümüze uğramak zorundaydılar. Çünkü uçayağa (Tarihi eser kalıntılarının olduğu yer) tomofilleriyle ulaşma imkanları olmadığından, köyün en hızlı ve en uysal eşeklerini seçer, ayrılan ve yoğurdun kaymaklısını deviz bırakmadan alır. Çünkü, "ga-

vurun parası haramdır". Beraberlerinde getirdikleri kazma ve kürekleriyle Üçayağa giden dağlık arazide kaybolurlardı. Devrisi gün, Üçayağa yolu düşen köylü görürdü ki, abooov! Kösnük gibi bütün araziye delik deşik edip gitmişler. Bu duyanların merakını kamçılırdı. Ulaa gömü varmış deyip, onlarda eşeklerle ama yanlarına ayran yoğurt almadan, birbirinden gizli yola çıkıp Üçayakta yan-yana araziye kazmaya girişirlerdi. Tabii, gömü yerine (mantar, kekik, nane gibi) mevsimin yaban otlarını heybelerine doldurup dönerlerdi. Turist akımının Taburoğlundaki kalıcı özelliği ise, arkasında bıraktığı gazilerdir. Bu bölgede, geceleri hayvan otlatanların çukurlara düşüp kırdıkları organları (Kol, bacak, burun, vs) boynunu kırıp telef olanları saymazsak, Taburoğlu'nun Üçayak gazileri, cihan harbindeki gazilerinden kat-kat fazladır.

Turizmin diğer yan etkileride, yine erkeklerde görülürdü. Sağrılarını(kalça) ağır, ağır sallayarak dolaşan yarı çıplak çil çil gavur avratları, köy erkeğinin gözlerini, gönlünü açtığından. ağızlarından salyalar akıtarak, kendi avratlarındanda biraz dekolte giyim isterlerdi. (Aşe, biraz kumaştan kissan, süt gibi baldırlarını görsem olur kız!) Bazen bu çelişkiler o kadar etkili olmuştur ki Taburoğlu kadını hakkını aramak için, erkeklerle karşı köyde yürüyüş yapmak (Aktif), hayvanları sağmamak, yemek pişirmemek (pasif), gibi direniş yapıp, kadın hakları konusunda oldukça önemli mevziler kazanmıştır. Bazı fanatikler çocukları emzirmemeye kadar vardırıp erkeğini dize getirmeyi denediler. Şunuda diyebilirimki Feminist akımın tohumları bizim orada atılmıştır. Taburoğlu kadınının yürüyüşlerinde pankart yoktu (okuma, yazma bilmediklerinden) ama çok slogan atılırdı. Gönül isterdiki diğer köylerde

böyle deneyimlerden geçe...

Sakallı, yerinden doğrularak bize doğru gelip. Sol ayağı tam burnumun ucunda, sağ ayağını da sol omuzuma basarak duruyor. Hiç bir şey söylemeden ve bana acı vermeden. Bekliyor... Ayağını omuzumdan boynuma doğru, masaj yapar gibi, okşayarak kaydırıyor. Ayak kulağımın üzerinde duruyor; aklıma acaba cinsi sapık mı, sorusu takılıyor. İçim bulanıyor. Öğürüyorum bir iki kez, zaten bütün gün hiç bir şey yemediğimden kusamıyorum. Halbuki, ağzımın dolusuyla bu herifin üzerine kusmayı ne kadar isterdim. Boynumu kütürdeten bir basınçla gerçeğe dönüyorum. Sakallı işini biliyor. Tekrar masaj yaparak omuzumdan yukarı çıkıyor. Soluklanıyor bir an, bu sefer acıtarak tekrar aşağı boynuma oradan ayak tabanının oyuk yerini kulağımın üzerine denkleyip birden bastırıyor. Basınç korkunç bir acıyla beynimde patlayıp bütün bedenime yayılıp, kasıklarında toplanıyor. Tekrar şiddetli patlamalarla bedenime yayılıyor. Vucudum, ipin müsade ettiği kadar kasılıyor. Ben yeni acılara hazırlanırken, ihtiyar başladığı gibi bırakıyor. Cemaate dönüp, **-Çok geç oldu, bunlara yapacağım yarına kaldı.** diyerek ayrılıyorlar. Son çıkan köylü, lambayı söndürüp gidiyor.

Onlar gittikten sonra bütün hainliklere gebe bir karanlık çöküyor üzerimize. Olanca dikkatimi zonklayan kulaklarıma verip, sessizliği dinliyorum. Bir an, yıldızların özgürce akarken çıkardıkları hışırtıyı, duyar gibi oluyorum. Özgür bedenimi Taburoğlu'nun dağlık yamacından yıldızlardan, da sessiz (Çünkü hırsızlık yaptığım zamanlar, bırak çobanı, çaldığım koyun dahi bıçağı boynuna vurduğumda uyanırdı zavallı.) kaydırarak sevdalımın koynuna. Şu an devinimsiz esir bedenim... Uzaktan bir it karanlığa, önce uzun, uzun uluyor,

sonra yavaş yorgun kesik, kesik havlayıp bırakıyor. Birazdan uyuyacak özgürce istediği yana döne-kıvrıla. Nedense(!) itin uluması Hamo'nun varlığını hatırlatıyor bana; bu baş belası sıkıntıdan, korkudan kurtulmak için,

-Niye havladın öyle?

Hamo, bitkin korkak ve gece gibi karanlık bir sesle,

-Bırak dalga geçmeyi, zamanımı şimdi? Ulan öldürecekler! sen hala dalga geçiyorsun. Bu sakallı beladan nasıl kurtuluruz onu anlat. Anlat ki biraz olsun rahatlayayım.

Merdivenlerdeki ayak sesiyle sesimizi lamba gibi söndürüp bekliyoruz. Nihayet geliyorlar, ne olacaksa bir an önce olsun, diyorum. En eziyetli ölüm dahi bu bekleyişten iyidir. Tabii demesi kolay, ingelemimde ölümün çeşitleri belirdikçe korkumda büyüyor. Korktuğumu belli etmemek için, Hamoya:

-Bu seferde senden başlarlar. diyorum. Bol bol ulursun...

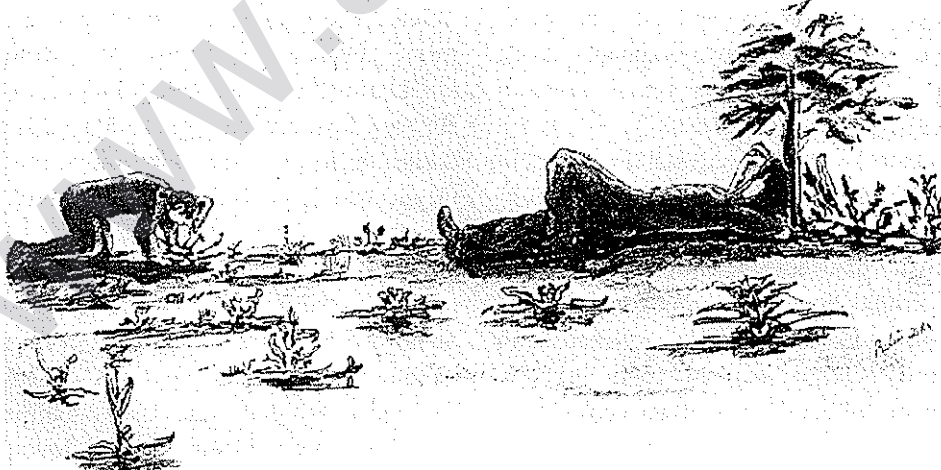
Kapının kilidinde anahtar dönüyor, gecenin ortasına paslı, çürük bir ses bırakarak. İçeri gireni göremiyorum bu durumumu dahada beterleştiriyor. Elinde ne var, Silah mı? (çabuk ölüm eh idare eder) Bıçak mı? Hiç belli olmaz belkide tırpandır(boynuma tırpanı vurduklarında

kemiklerin çıkaracağı kanlı tok sesi düşününce tükmüğüm genzimden geçmiyor. İçeri giren adamın ayakları ense köküne kadar sokuluyor. Hain hardal kokan bir ses.

-Sizi kurtarmaya geldim. Korkmayın. diyor. (Sanki korkmamak elimizde,de) Lambayı yaksa belki inanacağım. Yakmıyor.

Dizlerinin üzerine çökülürken çıkardığı kıtırtıdan, çömeldiğini anlıyorum. Bir bıçağın açılırken çıkardığı, açılığa gark olmuş kan isteyen sesini işitiyorum. Vucudum buz kesip, damarlarım kanı durduruyor. Buz gibi beklerken, anımda ter damlaları gözlerime gözlerime akıp yakıyor. Bıçağın, sürtünerek kestiği şeyin benim mi, üzerimdeki çullar mı, yoksa ellerimi bağlayan ip mi olduğunu ayırtedemiyorum... Kurtulan ayaklarımın kendi kendine devinimini, sonra kollarımın yumuşakça yere düşüşünü, bir yabancı gibi izliyorum. Arkamdaki gölge, ayağımın ucuyla böğrümü dürterek, **-Cabuk olun, bir an önce gitmelisiniz. Köyün dışına çıkana kadar peşimden ayrılmayın, itlerimiz çok yamandır. deyip, fırlıyor. Biz de peşinden (Karanlıkta yalnız kalmış koyunlar gibi).**

Köyün çıkışında durup **"Yolunuz açık olsun"** dediğinde korkudan hala

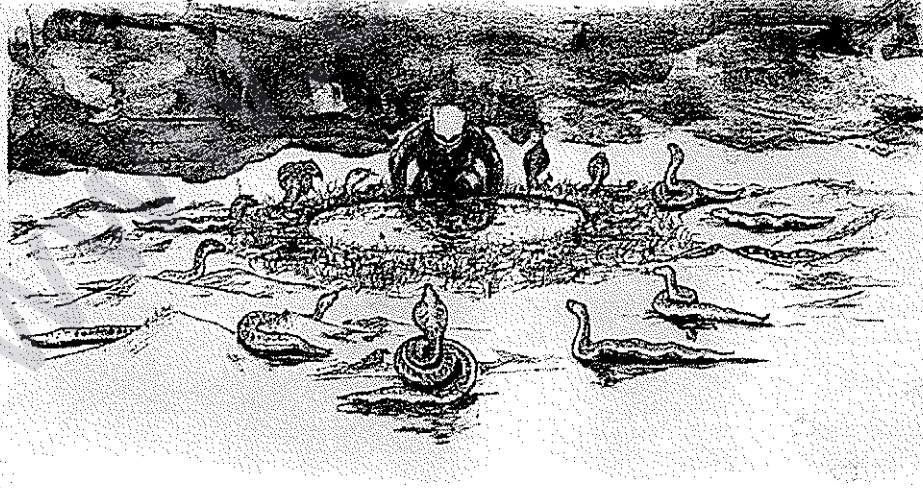
buz gibi vücudumu onun koştuktan terli sıcağı insan bedenine dolayıp, (Çünkü kucaklamak için kollarımda derman yok) "**Hoşça kal güzel insan, hoşça ...**" deyip gecenin kalan kısmını arkamıza bakmadan koşarak tamamlıyoruz. Gün ağardığında, bir adım dahi atacak takatımız kalmadığından, ilk çalının gölgesinde sahipsiz iki enik gibi uyumaya çalışıyoruz. Meret açlık bırakmıyor ki uyuyalım...

Ben kısa bir süre kendimden geçiyorum heral. Yanı başımda duyduğum çitirtiliyle sıçradığımda, Hamo'nun yayıldığı görüyorum! Tanıdık otları elleriyle değilde dişleriyle koparmaya uğraştığından **Tay** gibi görünüyordu. Dellendiğini düşündüm bir an. Yanına gitmek için yekindiğimde, kollarımın beni taşımadığını farkedip, Hamo'nun da delirmekten değilde, güçsüzlükten böyle tay gibi yayılmak zorunda olduğunu anlıyorum. Uzandığım yerden bağıriyorum. **Seninki it yayılmasına benziyor!** Sesim cılız, Hamo'ya ulaşmadan yanbaşıma düşüp parçalanıyor. Tekrar kendimden geçiyorum...

Uçsuz bucaksız bir çöldeyim. her taraf kum. Güneş, bulutsuz açık mavi çarşaftan göğün tam ortasında yakıcı ışınlarını üzerime üzerime salıyordu.

Susuzluktan dilim kurumuş, dudaklarım patlıyor fişkırان kan değdiği yeri önce serinletip rahatlatırken sonra orayıda kurutup patlatıyor. Tekrar yeni patlakdan fişkırان kan ...

Az ileride kumun ortasında etrafı çayırda kaplı güneş ışınlarının üzerinde balkıyıp durduğu bir gölet görüyorum. Yaklaştığımda sudan seken güneş ışınları gözlerimi kör edencesine acıtıyor. İçmeye eğildiğimde korkunç paramparça olmuş bir surat, suyun içinden bana bakıyor. Sıçrayıp geri atılıyorum. Kendi suratımın yansıması olabileceği aklıma bile gelmiyor. Gözlerimi yumup, avuç dolusu suyu çalıyorum yüzüme. serinlik sızlatıp acıtıyor yaraları. Hızlı hızlı tekrarladığımda rahatlatıyor. Kana- kana içiyorum. Duyduğum tıslamalarla irkilip baktığımda, çayırın çevresini yılanlar sarmış. Telörgü kazıkları gibi düzenli aralıklarla dikilmiş, tıslayarak bana bakıyorlar. Su içmeyi bırakıp kaçmaya uğraşıyorum. Ayaklarım bedeni mi taşıyamıyor. Kurşundan bir büst gibi ağır, hareketsiz kala-kalıyorum. Her taraf kum. Yılanlar kumla çayırı ayıran hudut görevini yüklediklerinden ben çayırın ortasında hala büst gibi hareketsizim. Yılanlar hareketsizliği bozup çemberi daraltıyorlar.

Onlarla birlikte kumda üzerime gelirken çayır daralıyor. Kaçma imkanım olmadığından, su serpmeye çalışıyorum. Hayret! Az önce yüzümü yıkadığım suyun yerinde çatlamış torak. Yılanlar o kadar yaklaşıyorlarki çayırda bitiyor. Yer, gök yılan tıslaması...

Yılanların şahı olmalı, sakallı bir ok yılanı tıslamadan gülerek bana bakıyor. Bedenim soğuk, it yalı gibi bir bulamacın üzerinde felç olmuş gibi hareketsiz. Yılanlar ısırmadan tıslamaya devam ederken, gülen yılan yaklaşıyor. Gülmesini dahi kesmeden zehirini gözlerime fıskırtıyor. Kafamı geri atıyorum zehirli dişleri burnuma batıyor. Öylesine bitkinimki yılanın zehirini isteyerek emiyorum. Zehir kenger kokusunda bedenime yayılıyor.

Gözlerimi araladığımda, Hamo nereden bulduysa? Bir kengeri burnuma yaklaştırıp uzaklaştırarak, beni uyandırmaya çalışıyor. Hala rüyanın etkisinden kurtulmadığım dan, Hamo'nun devinimlerini izliyorum... **Ulan rüyalarımızda bile rahat yok.** Diyerek Hamo'nun elindeki kengeri hırsıyla çekip alıyorum.

Zavallı, korkup elleriyle yüzünü sakınıyor. Kengeri kamçı gibi yüzüne vuracağını düşünerek. Bende bu kısa ebecilik oyununu, kendi yararına kullanıp kengeri soymadan yemeye uğraşırken, üzerime atlıyor kengeri çekiştirerek. Hepsini senin değil diye haykırıyor. Boğuşarak, kengeri param-parça midelerimize indiriyoruz. **Aaah ah yanında buz gibi bir de su olsaydı.** Dediğimde, yalnız yemeyip benimle paylaştığı yiyeceğin kıymetini bilmediğimi belirten, harebe bir sesle, **(Buldun'da bulandım)** diyor.

Dinlendiğimize kanaat getirip yola çıktık. İkinci vakti başka bir köye vardık. Yolcu olduğumuz tipimizden belli olduğundan. Köyde böylesi durumlar için ayrılmış, ahır-oda, karışımı bir yer gösterdiler. İçeri girdiğimizde, Duvar dibinde kirlili, pasaklı kilim artığı paçavralarla, oraya, buraya atılmış eşek semerlerinden başkade bir şey yoktu. Hamo "bari köyün içine çıkıp ekmek toplayalım, böyle bir sarayda aç karınla uyunmaz." dediğinde, galiba çok sesli gülmüşüm ki' duvar dibindeki kilim artıkları kıpırdamaya

başladı! Dalga geçmemiz yüce Allah'ın ağrına gitti bizi çarpacak zannedip bildiğim tek dua(Kulvallahî'yi) okurken, kilim doğrulup oturdu!!! Gündüz gözüyle cin-min ayağı olmaz deyip kaçmaya yeltendiğimde, kilimden, bir de **hoş geldiniz** duymayalım mı! Meğer, kilimlerin altında, yaşlı biri son uykusuna hazırlık edercesine (çünkü bir deri bir kemik kalmış zavallı) uyurken bizim gürültümüze uyanmış. Galiba semerlerin sahibide oydu. Ekmek toplamak için köye dalıyoruz. Hamo, devamlı bir metre önümden gidiyor. Tazı gibi burnu ileride havayı koklayarak. Bana hiç bir şey söylemeden, birden sola dönüp, direk kapısı açık bir eve yöneliyor. Bende peşinden. Yaşlı bir kadın bazlama pişiriyor. Hamo, bir şey soracakmış gibi kadına yaklaşır, biran bakışırlar. ve yıldırım gibi, bazlamayı avuçlayıp fırlıyor. Kadın, olup bitene öyle şaşırmış ki put gibi duruyor. Durumu anladığımda da, peşine seyirtiyor. Elinde oklava, bağırarak. Sarayı-

mıza döndüğümüzde, bazlamayla dıkınıp erkenden uyumaya çalışıyoruz. Çabalarımız sonuc vermiyor. Yanımızdaki ihtiyar horul-horul uyurken, ister istemez imreniyoruz. Gece öyle soğuk ki zangır-zangır titriyoruz. Hamo, kenarda duran semerlerden birini getirip üstüme attığında reddediyorum. O ısrarla beni iknaya uğraşıp, beceriyorda (döktüğü dilden çok, soğuk beni ikna ediyor.). Semeri giymeyi kabul ettiğime emin olduğunda, "sen hic zahmet etme" deyip, semeri vuruyor sırtıma. Güzelce bağlıyor. Kendiside diğer semeri giyecek diye beklerken! Kıvrak hareketlerle üzerimdeki semere binip, ayaklarını böğrüme, böğrüme vurup beni sürmeye uğraşıyor. Durumu anladığımda iş-işten geçmişti. Tabiki üzerimden atmak için çifte atarak hoplayıp, zıpladım ama beceremedim. Nihayet yorulduk. Hareketliliğimiz, yaşlıyı uyandırdığı gibi, vücudumuzun ısını, da yükselttiğinden, ihtiyara iyi geceler dileyip, rahat bir uykuya çekildik...

DENGÊ KURDÊN ANATOLIYA NAVÎN MIR !

Dr. Mikailî

"Remziye Eli Kinno mir! Te bîst ? "
Got kek Mem Xelikan.

Ez çar pênc ro berî vê ji dervayî welêt hatibûm û karê minî a yekê, iptâ ew bû ku, ez Qulekê zîyaret kim, gundên va derana, xwendevanên Bîrnebûnê biwînim, daxwaz û rexneyên wana, lomeyên wana guhdar bikim. Çima ku va derana di nav Kurmancên Anatoliya Navîn da ên ku Kurdayetîya xwe ên zinde bûn, didan jîyandin. Bî avakî zanîf û serbixwe. Va tiştê jî ji bo me, jî bo dawîya me hêwiyêke mezin e, gir e.

Bi va sorê kek Xelikan tu ye bê qey ez di tîn da hatim lîxistin. Bawerîya min biguhikê min ne hat, min go qey min ne rast bîstîye.

Min car din jê pirsî; Te go çî, kî mirî, Remziye Eli Kinno, yanê Kûrt Remzî, Li ku derê ? çî to?, Kînga? Ew hîn mehek ber vê ji Elmanyê ziviribû Tirkîyê. Dadigehê (Mehkeme) Elmana îltîca wî redkir. Xet û Roportaja ku bîrnebûnê bi wî ra kiribû jî xêra xwe li wî ne bû.

Tercumanê wî a mehkemê nas bû, hevalekî rind bû. Wî qal kiribû; Remzî li ser pîrsa hekîm hejmara bîrnebûnê a sisêya jî çenteyî xwe derdixî û ra hekîm dide ku bi wî va roportajek çê bû ye. Le ew jî ji hekîm ra qîm nake û terka wî derdixîne. Du ra me bîst ku Remzî dîsa çûye welêt. Kekî Mem dewam kir; Wî li ser rîya Qonyê di gazînoyekî Kurmancan da her şev bi kurmancî jî muşterîyên gazînoyê ra klamên xwe distirayî. Diwêjin gazîno her şev heta ber tijî dibûye. Gazînoyên din jî li vê qariyane û wana jî jî xwe ra stranbêjên Kurd girtine. Yanê Remzî li berî mirîna xwe jî rê li tiştêkî hîn nû vekirîye û dîsa jî bo nemirîna kultura Kurdên Anatoliya Navîn edetekê ra bûye rêber.

Û li wê şevê bêxêr û reş ew û Xadane gazînoyê heta saet 24.00 an tevhev araq

vexwarine û dû ra ji gazînoyê bi ereba Xadîyf gazînoyê derketine.

Li ber devî rê li benda erebakê sekinîne û çito ji şuna xwe derketine ereba ku di paş da dihatiye nedîne û li hevudu qeliwîne. Remzî û xadane gazînoyê li wê derê çûne ser rehmeta xadê. Ji ereba din tu kesek nemirîye. Le warin li vê ecêwê mêzekin ku ki di ereba din da hewe! Timên Taybeti ! Yanê mirîna Remzîyî rehmetî dîsa bi destî kesên ku ji karî wî, jî hebûna wî û jî kiryarên wî heznedikirin, bû. Hîn kes diwêjin ereba polêsa bi zirx bû û wana bi zanîf li ereba Remzî xistine. Rîwayet e.

Le me stranbêjekî, dengbêjekî xwe yî bi qedr û qiymet wenda kir. Wî li paş xwe jineke bî, keç û lawekî xort hiştin. Em jî wana ra serxweşî yê diwêjin. Bîra xwedê şûna wî cenet ke. Le Şûna wî zû bi zû tijî nawe. Wî klam û Stranên ku jî kal û pîrên me mane jî mirin û bîrbûnê xelas kirin. Li paş xwe 10 kaset hiştin û wa 10 kasetana giştîk jî bê destura wî, korsan tên derketin, tu quruşek pere nediket beriya wî. Gêl, mîlet bi tarîxa xwe bi, bi kultura xwe dijîn. Wî, bi vî avayî, bi klam gotinê tarîxa Kurdên Anatoliya Navîn a 250 salîyê jî berdevî dijîmin revand, xelaskir.

Hînek kesên ku wî tenê bi araq vexwarina wî û fiqarebûna wî diwînin û didin ber çava lê lomê xwe dikin, ew tiştên ku me li jor anîne zmên nawînin, şenakin biwînin. Le em pîr rind dizanin ku di mal û dawatên wana da klam û stranên ku Remzîyî Eli Kinno (Ne Kûrt Remzî) jî mirîne xelaskirine, tên strandin û ên bînd strandin.

Remzî xadane dilekî germ bû, camêr bû, jî bo mîletî xwe dimîr. Wî tu tiştêkî xelkê nedizî, heqe kesî nexwar, Bîra di gorna xwe da bi dilekî xweş rakeve. Ew nê bîrkirin. klam û stranên wî hetanî ku dawîya dinê tê, ên bînd gotin.

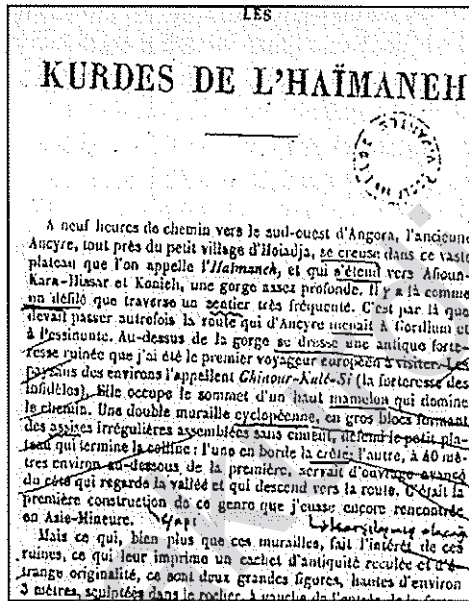

Kurdên Haymanayê -1-

George Perrot

George Perrot bi xwe fransî ye. Ew cara pêşî di 1840î de û piştî re di salên 1859-1961an de çûye Anadolîya Navîn û bi taybetî di nav Kurdên wan deran û Kurdên Şêxbizîniyan de geryaye. Li ser orf û adetên wan nivîsiye. Ev nivîsa wî ya vê gerê, di 1865an de bi navê "Les Kurdes de L'Haimaneh" di kovara "Revue de Deux Monde, volume:5, 1865, Paris, r. 607-631" de hatiye belavkirin. Hevalê me Fawaz Husên ev lêkolîna hêja ya George Perrot ji Fransî wergerand Kurdî. Ji vê hejmara Bîrnebûnê û pê de emê peyderpey wê di nav rûpelên Bîrnebûnê de biweşînin.

Bîrnebûn

-1-

Neh saetan rê ber bi başûrî rojavayê Angora ye, Ancyreya kevn, pir nêzikî gundê biçûk Hoyacevê, (Hoca ?) di vê deşta fireh de ku jê re tê gotin Haymana, newaleke baş kûr xwe vedike û xwe ber bi Afyon Karahisarê û Konyayê ve berdide. Di wê gewriyê de rêyeke gelekî bi çûn û hatin heye. Berê, rêya ku ji Ancyreyê diçû ber bi Gordium û Pessînutê derbas dibû. Li jora gewriyê keleheke kevnare û wêranbûyî heye û ez rêwiye ewropiyê pêşîn bûm ku min berê xwe dayê. Gundiyên hawîrdorê ji wê kelehê re dibêjin Keleha Gawiran. Ew li jora "pêsiroke" bilind e û li serajorî rê ye. Du diwarên ji kevirên mezînan yên newekhev û b'ê çimento dibin bingeh û asasê wê. Ew her du diwar vê deşta biçûk ya li dawîya newalê diparêzin, diwarek li dorê serê vî girî ye, yê di, nêzikî çel metreyî li jêra yê pêşîn e, ew derdorê diparêze û ber bi wê rêyê ve dadikeve. Ev cara yekem

Rûpela pêşî ya xebata George Perrot: Les Kurdes de L'Haimaneh", "Revue de Deux Monde, volume:5, 1865, Paris, r. 607-631"

bû ku min li Asiya Navîn avahiyeke bi vî şeweyî didit.

Lê tiştê ku bêtir ji wan diwaran bala mirovan dikişîne ser wan kavilan, mohra kevnariyê li wan dixîne û renge yektahiyê dide wan, ew bi xwe du mucessemên mezînan in, nêzikî sê metreyan bilind in, di kevirê tehtê de li çepê deriyê kelchê hatine teswîr kirin. Ew du cengawer in, bi kumên Medan in. Herdu jî wek hev rawestiyane, destê wan yê rastê ber bi rojavayê de kirine. Zendê wan yê çepê li ser singa wan tewandî ye û wek ku tiştêk di wan de hebe, lê çi? Ne belî ye. Cil û bergên wan ji kirasekî kurt dawfirêh e, ew kiras dadikeve ta jêra çoga wan û li dora navan bi kemerekê ku jê şûrekî kurt î peln dadileqê şidayî ye. Caw û rengekî cihê li hawîrdora dawê dirûfî ye. Ling tazî dixwiyan. Serê solên wan hinekî ber bi jor ve ye û ev kitekita ha seyr e ji ber

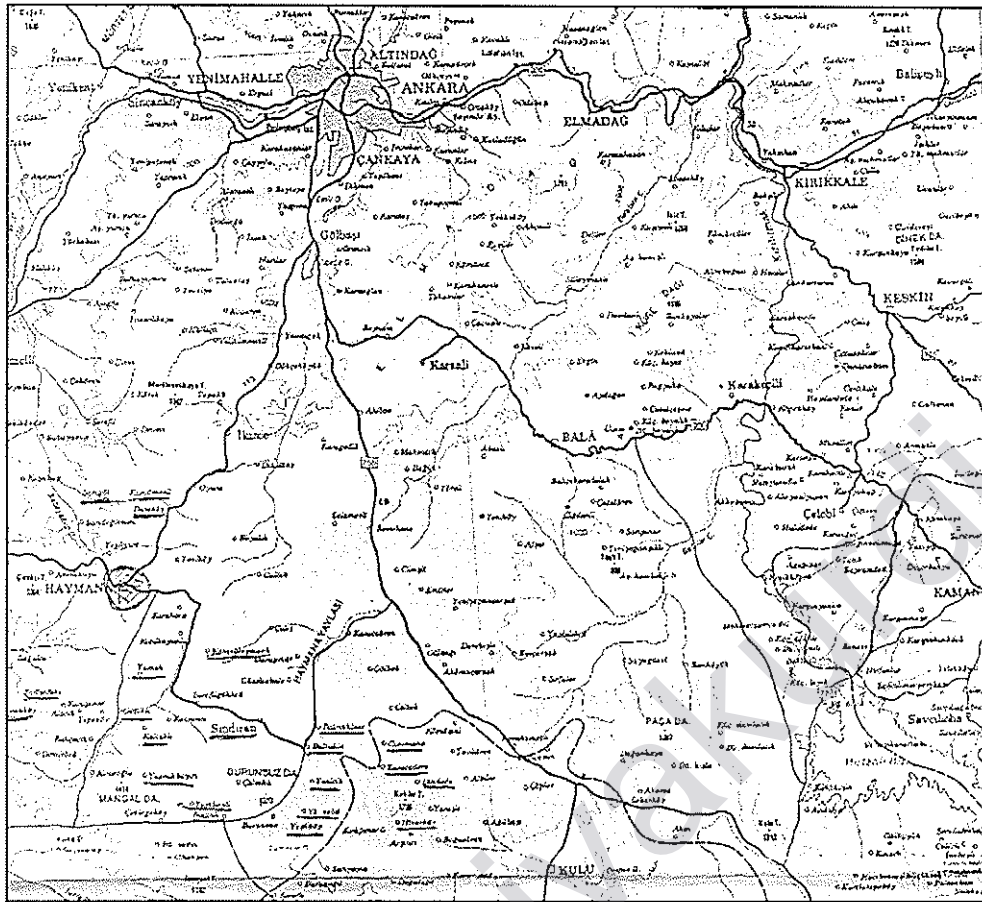
ku ew li Kapadokyayê, li ser mucesemên Bogaz Köyê û Höyükê, peyda dibin. Li Italiyayê jî, ev tişt heye, di neqşên Etruskan de, wek nimûne, di gora bi navê gora Lidî, ya ku di nava kolleksiyona Kampana, di Muzexana Napoléon de ye.

Ev herdu figurên mezin çawa li wir in û li vê derê çi dikin? Di kîjan serdemê de hatine çê kirin û bi çi niyetê ew di wê tehta ku wêran nabe li jêra wan dîwaran? Kî bûn ew sulaleyên ku ew li wêderê hiştibûn ta ku ew şûna hebûyî û derbasbûna xwe bi şeweyêkî ku nayê windabûn bipeyitînin? Mirov nizane û ji ber ku ne nivîsîn li ser wan figuran hene û ne belgehên dîrôkî li ser wan çê bûne, nediyare ku mirovek ê bikaribe bersîvên van pirsan bide. Mirov bersiveke bi guman dixwaze? Vaye gumaneke ku ji nav gumanan ê belkî herî nêzî rastiyê be. Di nava van şerên dirêj di navbera qiralên Lydiyê û Mediyê de, şerên ku Herodot li ser wan agahiyane gelekî kurt dide, qiralên Medan Halys derbas kirin û bi ser dijminên xwe ketine. Belkî carekê di van êrîşan xwe de ku Medan ev dera bilind bi kelehê rapêçandine, xurt kirine. Wek ku wan xwestibûn vê axê bi behûna xwe mohr bikin, wan di tehtê de, li ber deriyê keleha xwe, mucesemê du mîran an du generalên Medan çê kiribûn. Destê rastê yê herdu cengaweran ku ber bi rojavayê dirêjkirî ne wan erdên pir fireh nişan didin û diyar e ku ew hêviya dagîrkirina wan bigewede dikin. Rastî ev be an tişteki dî be, diyar e ku li vê deverê, mohra cihangîrane heye. Cihangîrine ji Nînovayê an ji Babilonê û bêguman bêtir cihangîrine ji Ekbatanê (Hemedanê) an ji Susê.

Tiştê ku vê texmîne xurt dike, şeweyê cil û bergan e, sazkirina pîlanên avahiyan e, şeweyê taswîrkirin û pêşkêşkirina mirovan e, bi tevahiyê şikil û stîlê ne. Ev berhemên hanê b' şewekî berbiçav xwe nêzîkî neqşên Kalapadokî û figurên Asûriyan ên ku li bal me li muzexaneya Louvrê ne. Eynî wê sadigiyê, eynî wê hunera ku bi firehî û bi hecmên mezin tiştan

pêşkêş dike. Di çend livên beden û masûran û cawê kiras de hişkî kême û tişteki berbiçav. Ev sarî û hişkiya di şiklên Misrî de ji binî ve li vê derê tunene. Li gel ku di wan deman de guh nedidan çêkirina dev û lêvan, li van muceseman ew bi şewekî xweş hatine çê kirin, bi diqet hatine taswîr kirin, ev "pozê cyloyî", ev riya dirêj û xelekî, ev şeweya ku di mucesemên Asûriyan de peyda dibe û ku mirov nikare li dereke dî bibîne.

Bi tesadîfiyê seyr, ev tîpê ku ji min re bi şeweyekî balkêş li wê devera xalî, ji nişkêve veji, li ser vî şahkarê wîqasî kevn, ji min re diyar bû piştî çend kêlikan paşê li ber çavên min bû, di dema ku ez tê de û di jiyana rastîn de. Du kîlometreyan dûrî kelehê, ez rawestiyam ta ku ez di wan saetan pir tîn ên rojê bêhna xwe vedim, li gundekî biçûk bi navê Kara Omerlu. Dem û lêvên şênîyên gund seraser bi şewekî seyr bala min kişandin. Min ji nêrîna pêşîn nas kir ku kesên li hember min tişteki wan û tirkan bi hev re tunebû. Mirov dizane çiqasî tîpa Tataran li ser rûyê tirkan bi saya tevlihevbûna xwîne hin bi hin hatiye guhertin. Mirov dizane ku çawa hin bi hin xwîna Gurcî, Çerkezî, Yûnanî, Ermenî, Slavî dev û lêvên Osmanlî bi giştî guherandin û ev yek xuya dibe nemaze li paytextê, li ser rûyên kesên malên dewlemend. Li ser van rûyên tişteki nemaye ji dev û lêvên serekî yê nicadê wan. Lêbelê li bal Osmanliyên Asiya Navîn, nemaze li nav kesên gundan, çend taybetiyên dem û lêvan li bal piraniya wan peyda dibin û cihewaziyan wan ji kesên dî diyar dike: Pozekî kurt bi serekî tîra xwe mezin; bilindbûna hinarikên rûyan, bilindbûneke hindih, rastê, ne wîqasî mezin wek li bal Moxolan, lêvên stûr, çavên şil û bi şehwet. Li vê derê, bi tersî wan sifetan, çav resî mezin in, bilivin û ateşdar in, poz dirêj û zirav e, dev xweş qelaştî û bi lêvine tenik. Nivîrûyekî bijarte, ebrûyên kevanî, riyek reş û sertûj, ev hemû tiştên hanê Persan (Faris) tînin bîra mirovan lê Persine xwedî

Navçeya navbera Ankara, Haymana û derdorên wê.

bajarvaniyeke kêmîtir û bi nazikiyeke kêmîtir. Li ser rûyê mirovên ku li hawîrdora min in ez nizanim çî tiştêkî wilo bejî heye, çî tiştêkî kovî di nêrînen wan de dixuye, tiştêkî wilo zêde di livên wan de. Di wan de tiştêkî tersî aramiya tirkan de heye. Ev jî, ji ber ku ev gund û şênîyên piraniya gundên Haymanayê ne tirk an Turkmen in an jî Tatarên ku ji ber tevlihevbûna xwîna hatine guhertin. Gelê ku li vê navçeyê ye, navçeya di navbera Angora, Afyon Karahisar û Konyayê jî nicadêkî bi gihîştî çihê ye ji nicadê Tirkan. Ew Kurd in, pismamên Fîrisan û kal û bavên me ên dût. Bi taybetî jî bo çêkirina lêgerînekê li ser vî gelê bi gelek awayên xwe balkêş û girîng ku min biryar da ez dev ji Angorayê û herdû hevalrêyên xwe Guillaumê muhendis û Jules Delbet, doktorê wezîfedar ku ez

serokê wê bûm berdim. Tenê, bi Tirkekî qenc û mêr, Mehemed Axa, ku ji pênc mehan ji min dût neketibû, min deh dwanzdeh roj li Haymanayê qedandin, Ez bi taybetî li gundên kurdan geriyam. Li bal mazûbanên ku min nan li bal wan dixwar û xwe dirêj dikir piştî fravîne, ta ji min dihat min didan axaftin. Ez îro jî defterrojnameya gera xwe hemû tiştên ku dikarin vî gelî bidin nasîn derdixînim. Ev gelê hanê xwedî gelek geviyên giranbûha û ew ê rojê ji rojan belkî jî vê tarîtiyê derkeve û ê bandoreke mezim bilîze di Împartoriya Tirkî de, gava ew ê dawî ji xewa giran û dirêj rabe.

-dewama wê hejmara bê-

Wergera ji Fransî:
Fawaz Husên

100 SALÎYA ROJNAMEGERÎYA KURDÎ

Mahmûd Lewendî

Rojnameya pêşî **Kurdistan** e, li Qahireyê di 22'ê Nîsana 1898'an de ji alî **Mîqdad Mîdhet Bedîrxan** ve hatiye derxistin. 75 sal piştî derketina vê rojnameyê, di 1973'an de li Kurdistana Iraqê, 22'yê Nîsanê wek Roja Rojnamegeriya Kurdî hat qebûlkirin û ji wê rojê de ye her sal ev roj tê pîrozkirin. Îsal jî 100 saliya rojnameya Kurdistanê ye, bi vê wesileyê em îstatîstîkeke kurt a derheqê kovar û rojnameyên kurdan de radixin ber çavan.

Heta nuha bi qasî ku min tesbît kirîye:

-1200 kovar, rojname û bultenên Kurdan derketine.

-Nêzî 730 hebê wan ji alî partî û rêxistinên ve hatine derxistin.

-295 heb ji wan tenê bi Kurdî ne (piranî bi Soranî, paşê Kurmancî û Dimilî), yê din bi Tirkî, Erebî, Farişî ne, hinek ji wan nîva-nîv in (Kurdî-Tirkî, Erebî-Kurdî û hwd.).

Nêzî 35 kovar û rojname jî bi zimanên din derketine, wek: Ing., Alm., Swêdî, Yunanî, Rusî, Fîni û hwd.

-Ji van kovar û rojnameyan nêzî 630 hebên wan illegal derketine.

-Piraniya kovar û rojnameyên ku ji teref dewletê hatine girtin yê Kurdistana Tirkîyê ne. Hema hema çî bigre jî %96'ê wan ji teref dewletê hatine girtin, an jî derheqê wan de mahkeme vebûne.

-Piraniya rojnamevanên Kurd li Kurdistana

Mîqdad M. Bedîrxan *Kurdistan* no:1/1898

Bakur ji teref dewletê ve hatine kuştin. Wek Huseyin Deniz, Musa Anter, Medet Serhat, Hafîz Akdemir û hin gelekên din.

Kovara herî biçûk: **Xebat** (11x8 cm.)

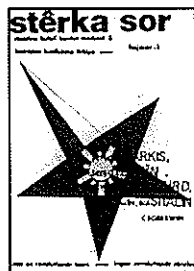
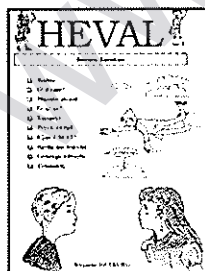
Kovara herî mezin: **Govarî Korri Zanyarî Kurd**, 1973, Bexdad

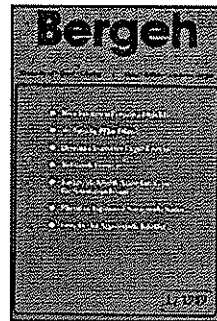
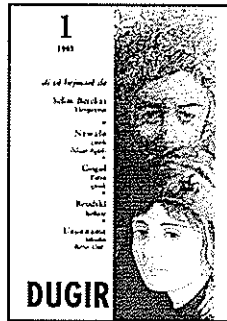
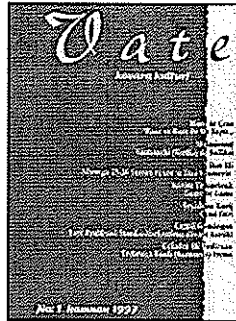
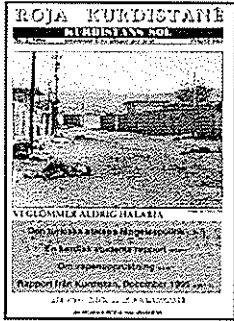
Rojnameya herî mezin: **Aso, Brayetî**, Bexdad

Rojnameyên rojane: **Birayetî (1974), Gündem, Politika, Kurdistanî Nwê**

Rojnameyên heftane: **Kurdistan (Îran), Yeni Ülke, Azadî, Hêvî, Roj, Jiyana Nû, Birayetî**

Kovara herî pîrpel: **Govarî Korri Zanyarî Kurd** (no:1/1973, 800 r.) (no:1-2, 1974, 976 r.), Bexdad

Kovar an rojnameya herî kêmpeî: **Belavok** (1 r.), Stockholm, 1979

Çend nimûne ji kovar an rojnameyên herî domdirêj û berdewam (di nav parantêzê de kes an rêxistinên ku derxistine hatine diyarkirin):

Hawar, Şam, 1932-1943, 11 sal (C. Bedirxan)

Gelawêj, Bexdad, 1939, 10 sal (Îbrahîm Ahmed û Elaeddîn Seccadî)

Berbang, Stockholm, 1982 (Fedrasyona Komelên Kurdistanê)

Armanc 1979-1997, 18 sal (DDKD-KÎP, piştê Yekbûn)

Dengê Kurd, Suriye (Ji salên 60î û vir de ye derdikeve)

Berxwedan (PKK) (ji 1983an û vir de ye her derdikeve)

Serxwebûn (PKK) (ji 1979'an û vir de ye derdikeve)

Riya Azadî (PSK) (Ger wek berdewama "Özgürlük Yolu" were qebûlkin, ji 1975'an û vir de ye her derdikeve)

Roja Nû, Stockholm, 1978 (Komkar)

Xebat (PDK-Iraq)

Kurdistan (PDK-Îran)

El-Şerare (YNK)

Çend nimûne ji kovar an rojnameyên herî jiyar kurt: rojnameya **Neynik** - Beyrut 1943- hejmarek derket, kovara **Bihar** (Suriye) 1 hejmar, **Berbangê Kurdistan** (Swêd)

Kovar an rojnameya herî pir cî guhestî: Rojnameya **Kurdistan 1898**

Kovar an rojnameya ku cara pêşî cih daye nivîsên bi Dimilî: **Hawar** 1932

Kovar an rojnameya ku cara pêşî navê wê bi Dimilî bû: **Roja Newe**, 1963, ist.

Kovar an rojnameya ku cara pêşî cih daye devoka Şêxbizînî: **Çarçira**, 1986, Stockholm

Çend nimûne ji kovar û rojnameyên ku herî pir ceza xwarine: **Özgür Ülke**, **Özgür Politika**, **Özgür Gündem**, **Medya Güneşi**, **Azadî**, **Hêvî** ku li Tirkîyê derdikevin.

Kovar an rojnameya ku dewletên dagirker sufkast li hember wê kirine: **Özgür Gündem**, **Özgür Politika**

Kovar û rojnameyên ku di zindanan de derketine:

Berhem (Zindana Diyarbekirê 1984)

Hawar (Zindana Diyarbekirê 1984)

Çandiya Berxwedan (Zindana Diyarbekirê 1984)

Çirûska Jiyan (Diyarbekir 1984)

Hewar (Diyarbekir 1980, destnivîs, M. Dogan û F. Kurtay)

Yurttan Haberler (Diyarbekir, 1980)

Öncü Çocuk (Aydın, 1991)

Dilan (Aydın, 1991)

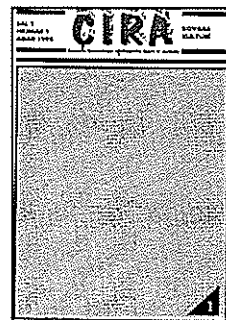
Sesimiz (Ankara, 1989)

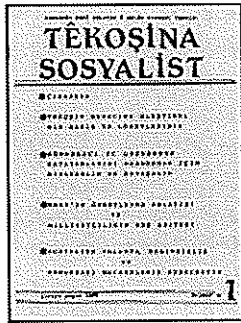
Şewqa Berxwedan (Diyarbekir, 1989)

Serîhildana Kurdistan (piştî 1984'an)

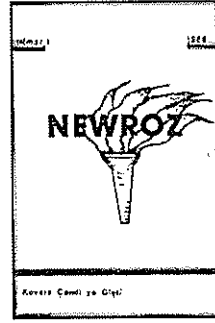
Dengê Kurdistan (Îst., 1989)

Tel Örgü (Şükrü Gülmüş, Urfa, 1988)

Rehend

Rûmabîrî

Kovar an rojnameyên ku li gundekî derketine: **Xurmal** (no:1/1940, 15 rojî, xwedî: Şakir Fettah)

Kovar an rojnameyên ku biyaniyan derxistine: **Kurdistan Missonery, Kurdistan Ambassador, Kurdistan Bulletin**

Kovar an rojnameyên ku dewletên biyanî li Kurdistanê derxistine: **Aga w Rûdawî Hefteyî** (Konsolosxaneyê Amerikayê li Bexdadê derxistiye), **Peyam, Têgêştinî Rastî** (Îngilîzan li Bexdadê derxistiye)

Yekem kovara mîzahî: **Mîrkut**, Stockholm, 1.7.1985

Yekem kovara zarokan: **Kulîlk û Hêvî** (1981), Stockholm, (*Gelek kes dinivîsin ku yekem kovara zarokan Gir û Galf Mindalanî Kurd/Mahabad/1946 e, lê bi qasî ku mirov ji hersê hejmarên kovarê fêm dike ne ê zarokan, lê dibe ku yê xortan be. Ji xwe di bin navê kovarê de jî hatiye nivîsîn ku "Bîrî Kargeranî Çapxaneyê Kurdistan"*)

Yekem kovara jinan: **Huner**, Bexdad, 1958

Yekem rojnameya ku di şikeftê de derketiye: **Pêşkewtî** (*ya dewra Şêx Mehmedê Berzencî ye ku wê demê di Eşkewtî Cesene/Şikefta Ceseneyê de dihat çapkirin.*)

Li gor welatan hejmara rojname û kovaran:

- Iraq û Kurdistanana Iraqê: 378
- Tirkiye û Kurdistanana Tirkiyê: 161
- Iran û Kurdistanana Iranê: 76
- Suriye û Kurdistanana Suriyê: 97

Almanya: 88

Awistirya: 8

Belçika: 6

Bulgaristan: 5

Canada: 9

Çekoslovakya: 5

Danmark: 7

England: 11

Finland: 6

Fransa: 27

Holland: 11

Lubnan: 21

Misir: 11

Norveç: 7

Pakistan: 7

Romanya: 4

Sovyet: 13

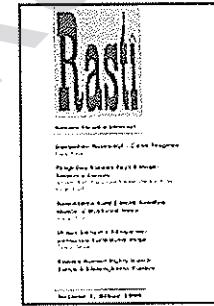
Swêd: 127

Urdun: 5

USA: 23

Yunan: 9

52 Awrûpa (?) (ciyê derketina wan nediyar e).

Ji van kovar û rojnameyan:

9 heb ji bo zarokan e

6 heb yên mîzahî ne

8 heb yên jinan e

17 heb îslamî

7 heb di zîndanên de derketine (li Kurdistanana Tirkiyê)

2 heb tiyatro û sinema

8 heb yên xortan

1 magazîn

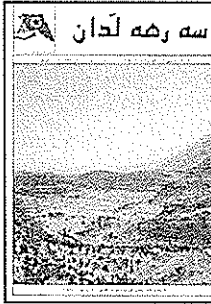
Çend nimûne ji kovar û rojnameyên ku:

Li Kurdistanana Bakur û li Tirkiyê derketine: Şark ve Kurdistan 1908, Rojî Kurd 1913, Kurdistan 1918, Jin (kovar)

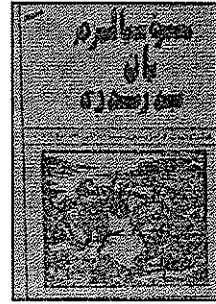
Rabûn

Serheldan/Serhildan

Sosyalizm yan Berberî

1918, Dicle Kaynagî, Roja Newe, Deng 1963, Dicle Firat

Kurdistana Başûr û Iraq: Têgeyîştinî Rastî, Rojî Kurdistan, Bangî Heq, Umêdî Îstîqlal, Bangî Kurdistan, Jîn, Jfyanewe, Hetaw, Ronahî, Gelawêj, Zarî Kurmançî

Kurdistana Rojhilat û Îran: Kurd, Şewî Kurd, Gir û Galî Mindalanî Kurd, Hetaw,

Niştîman, Hawarî Niştîman, Kurdistan, Helale, Yekîti Têkoşan, Amanc, Sirwe, Awyer

Kurdistana Sûriyê û Lubnan: Hawar, Ronahî, Roja Nû, Stêr, Neynik, Dengê Kurd, Yekîti, Aso, Gurzek Gul, Pirs

Sovyet: Riya Teze, Kurdistan, Axina Welat, Sovyet Kurdistanî

Di 100 saliya rojnamegerîya kurdî de kovar û rojnameyên ku li Swêdê derketine

Li Swêdê di navbera salên 1956-1998an de 127 kovar, rojname û bulten derketine. Piraniya wan ji teref partî û rêxistin û komeleyên kurdan ve hatine derxistin. Ji van 127 kovar û rojnameyan:

- 71 bi Kurdî
- 23 bi Kurdî-Tirkî
- 3 bi Kurdî-Swêdî
- 3 bi Kurdî-Erebî
- 14 bi Swêdî
- 7 bi Tirkî
- 2 bi erebî
- 1 bi almanî
- 3 bi îngilîzî ne.

Li gor tarîxa derketinê rojname, kovar û bultenên ku li swêdê derketine:

1956
BAHOZ, kovar (?)1956, Tirki-Kurdi(?)

1970
BAHOZ, Swêd, kovar, 1970, Tirki-Kurdi

1971
AYLIK BÜLTEN, Stockholm, Tirkî, 1971

1975
RABÛN, Uppsala, 1975, Organa BAHOZ

1976
ALAY YEKGIRTIN, Uppsala, 1976, (Organa Komîta Merkezî ya Partiya Komunîsta Iraqê)
ASO, Uppsala, kovar, 1976, Kurdî (Kurmançî-Soranî)

1977
STÊRKA SOR/RÖDA STJARNAN, Stockholm, 1977
THE SPARK, Stockholm, 1977, YNK,

1978
PALE, Uppsala, kovar, no:6, 1980, kurdî
DENGÎ YEKÊTÎ, Stockholm, 1978, "Rojnamey YNK-Liqî Ewropa", Kurdî (Soranî)

ROJA NÛ, Stockholm, kovar, 1978, Tirkî-Kurdî (piştê Kurdî) (Komkar)

1979
ARMANC, Stockholm, rojname, 1979
 (destpêk kurdî-tirkî, piştê Kurdî: Kurmanci
 - Dimilkî)
BELAVOK, Uppsala, no:7, 1979,
 Kurmanci
JÎNA NÛ, Wan/Stockholm, kovar, 1979,
 Tirkî
RIZGARIYA KURDISTAN, Stock-
 holm, kovar, 1979
TÎRÊJ, Izmir/Stockholm, kovar, 1979,
 Kurmanci-Dimilî

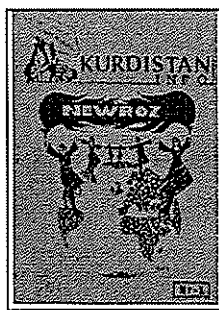
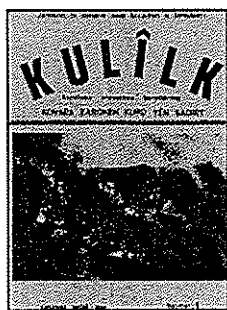
1980
ÎNFORMATION OM KURDISTAN,
 Stockholm, 1980, Swêdî
KULÎLK, Stockholm, kovara zarokan,
 1980, Kurdî
MUZÎK Û HUNER, Stockholm, kovar,
 1980, Kurdî
PÊŞENG BO ŞOREŞ, Kurdistan,
 Stockholm (Kurdî-Tirkî)
STIMME KURDISTAN, Uppsala,
 1980, Almanî

1981
ALAY SÛRÎ KURDAYETÎ, Kovar,
 Irak, 1981 (Çapî duwem Stockholm
HÊVÎ, Stockholm, 1981, Kovara
 Zarokan, Kurdî
KURDISTAN BULLETINEN, Stock-
 holm, 1981, Swêdî
QÊRÎN, Stockholm, kovar, 1981, Tirkî-
 Kurdî
YEKÎTÎ/YEKÊTÎ, Swêd, 3/1981,
 Xwedî: Komela Xwendavanên Iraqî, Erebi-
 Kurdî

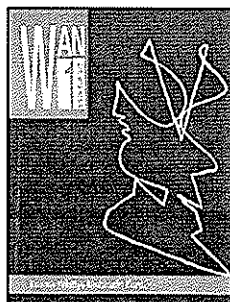
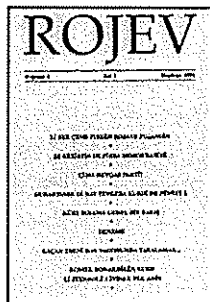
1982
BERBANG, Stockholm, 1982, "Kovara
 Federasyona Komelên Kurdistan Li Swêd"
HÊLÎN, Stockholm, Kovara Zarokan,
 1982, Kurdî
NEW PESH MERGA, Stockholm,
 no:17, 1982 Sami Rahman
RIYA ZADI, Stockholm, 1982, (Organa
 PSK-T)
XWÊNDIKARÎ KURD, Stockholm,
 kovar, 1/1982, Kurdî (SOKSE)

1983
AŞTÎ (PEACE-FRED), Stockholm,
 kovar, 1983, Kurdî (Sorani), (Organi
 Komeley Geli Kurdistan)
BERXWEDAN, Stockholm, 1983,
 Kovara Federasyona Demokrat ya
 Komelên Kurd Li Swêdê.
NIŞTIMAN, Stockholm, kovar, 1983,
 Tirkî-Kurdî
PÊŞREW, Uppsala, 1983, Kurdî

1984
BERBANGÊ KURDISTAN, Uppsala,
 kovar, 1984, Tirkî
PÊŞREW, Swêd, 2/1984, (organi
 K.X.K.E) Kurdî
RAYET EL ÎTTÎHAD, Uppsala, 1984,
 Erebi
RÊNASÎ, Stockholm, bulten, 1984,
 Kurdî (Kurmanci-Sorani) xwedî: Kurdiska
 Projekt-Tensta
SLAGBORREN, Stockholm, 2/1984,
 Swêdî (xwedî: Kurdiska Projekt-Tensta)
YEKÎTÎYA SOSYALÎST, Suriye/Swêd,
 1984, no:23: 1990, Tirkî (Î. Guçlu)

1985

AYRE, Stockholm, 1985, Dimilî-Tirkî
DENG, Stockholm, 1/1985, KSSE, Soranî
ÎSOT, Stockholm, 1/1985, Mizahi, Kurdî
MAMOSTAY KURD, Stockholm, 1985, Soranî-Kurmancî

MÎRKUT, Stockholm, kovar, 1/1985, mizahi, kurdî

ROJNAMA BIYANÎYAN, Norköping, hejmara taybetî, 1985, Kurmancî-Soranî
SOSYALÎZM YAN BERBERÎ (Socialism and Barbarism), Eskilstuna, kovar, no:1, 1985, Kurdî (Sorani)

SVENSK KURDISK JOURNAL, Stockholm, kovar, 1985, swêdî

ZENGIL, Stockholm, 1985, Kurdî, mizahi

1986

HÊVÎYA GEL, Swêd, 1986
KURDISTAN INFO, Swêd, nr.8/1988, Swêdî, Komkar

ALA, Spânga, kovar, 1986, Organi Berye Yekgirtuy Dimokrati Kurdistan, Kurdî (Sorani)

ÇARÇIRA/ÇIWARÇIRA, Stockholm, No:1/1986, Kovar, Kurmancî, Soranî, Dimilî

KURDISTAN PRESS, Stockholm, rojname, 1986, kurdî-tirkî

NEWROZ, Angered, no:1/1986, Soranî, Kurmancî(latini)

NEWROZ, Komela Norsborg, Stockholm, kovar, no:2/1986, Tirkî, Kurmancî

SERDEMÎ NWÊ (Serdema Nû), Stockholm, 1/1986, Kurdî(Soranî-Kurmancî)

1987

LEDAYIKBÛN, Uppsala, 1/1987, Soranî
NEW TIME, Stockholm, 1/1987 (Serdemî Nwê), Ing.

ŞANO, Stockholm, kovar, 2/1987, Kurdî (Sorani)

1988

BERHEM, Stockholm, no:1, 1988, Kurdî (Kurmancî, Dimilî), Tirkî, (M. Duzgun)

BULTENA KOMELA PIZÎŞKÊN KURDISTAN LI SWÊD, Stockholm, 1988, Kurdî (Kurmancî)

DEMOKRAT, Stockholm, kovar, 1988, Tirkî-Kurdî

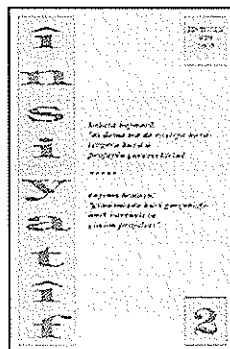
ERKÎNWÊ, Uppsala, 1988, YNK, Kurdî (Sorani)

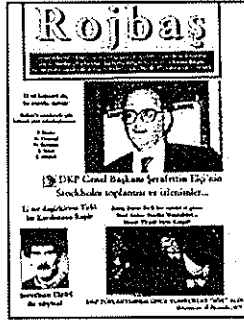
HELEBCE, Molndal, kovar, 1/1988, Kurdî (Sorani), Erebi

KOÇER, Stockholm, 1/1988, kovara zarokan, Kurdî (Sorani) (Asos Kemal)

KURDISTAN BULLETINEN, Stockholm, kovar, 1/1988, Swêdî

PÎYA, Stockholm, kovar, 1/1988, Dimilkî, Tirkî

1989

BERGEH, Stockholm, kovar, no;1, 1989, Tirkî, Kurdî (Kurmançî)

DENGÊ WELAT, Stockholm, 1989, Stockholm, Organa TSK, Tirkî-Kurdî

HEVGIRTIN/EL-ÎTTÎHAD, Stockholm, 1/1989, Kurdî (Kurmançî), Erebî

KURDERNAS VÄNNER I SVERIGE, Stockholm, kovar, 2/1989, Swêdî

KURDISK INFORMATION, Malmö, 1/1989, Swêdî

TÊKOŞÎNA SOSYALÎST, Stockholm, kovar, 1/1989, tirkî

TEVGER, Stockholm, 1/1989, Tirkî-Kurdî

XEBERNAME, Linköping, 1/1989, Kurdî

1990

KOMKAR INFO, Stockholm
BULTENA KOMKAR SWÊD, Stockholm, 1990, Kurmançî

HOMIL, Linköping, 1990, Soranî

KOMAR, Stockholm, 1/1990, Soranî

KURDLISPANGA/KURDER I SPÅNGA, Stockholm, kovar, 1/1990 Kurdî-Swêdî

NYHETSREVY, Stockholm, nr.1/1990, Swêdî

1991

NÛSER Stockholm, 1991 (Kovara Yekiti Nuserani Kurdistan)

AVESTA, Sweden, no:1, 1990-91, Swêdî

DENGÊ ŞAGIRTAN, Stockholm, 1991, Kurmançî, A. Cantekin

DÎMANE, Vesterås, kovar, 1991, Soranî

KURDISTAN, Stockholm, kovar, no:1, 1991, Swêdî

RABÛN, Stockholm, kovar, 1/1991, Kurdî (Sorani)

ROJEV, Uppsala, kovar, 1991, Kurdî-Tirkî

ROJNAME, Stockholm/İstanbul, 1991

XEBAT JIBO SERXWEBÛNA KURDISTAN, Kurdistan/Swêd, Kovar, 1990/1991 (PDK-T)

XERMANE, Stockholm, kovar, 1991, Kurdî (Sorani)

1992

ÇIRRO, Nynashamn, kovar, 1992

DÎDAR, Stockholm, kovar, 1992, YCK Swêd, Kurmançî -Sorani

KURDISTAN RAPPORT, Stockholm, kovar, no:1/1992, Swêdî

NÛDEM, Stockholm, kovar, 1/1992, Kurdî

RÛNAKBÎRÎ, Stockholm, 1/1992, Sorani

SERHILDAN, Swêd, kovar, 1/1992, PAK, Soranî

WAN, Stockholm, kovar, 1/1992, Kurdî (Kurmançî-Dimilî-Sorani), (Kovara Yekitiya Niviskarên Kurd)

1993

ALA, Swêd, no: 5/1993, sal:7, Soranî-Kurmançî (Partî Serbexoyî Kurdistan)

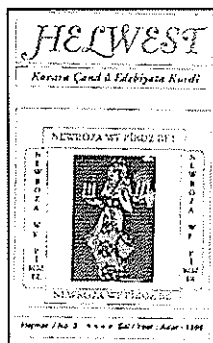
GIZING Swêd, kovar, 1/1993, Kurdî

YEKBÛN ÎNFO, Stockholm, 1993, Kurmançî (kovara Partîya Yekbûn)

1994

ARARAT, Eskilstuna, kovar, Kurdî-Swêdî, 1994

VEJÎN BULTENÎ, Stockholm, 1994, Tirkî
JIN, Swêd, kovar, 1994, swêdî
ROJ, Swêd, kovar, 1994, Erebî (Kovara
 Kurdên Feyli)

1995

ÇIRA, Stockholm, (Kovara Komela
 Nivîskarên Kurd Li Swêdê), 1995, Kurdî
 (Kurmançî-Dimilî)

DUGIR, Stockholm, kovar, 1995, Kurdî

HELWEST, Stockholm, Kovar, 1995,
 Kurdî (Kurmançî)

KORMIŞKAN, Stockholm, kovar,
 1995, Dimilî

KURDISTANSSOL/ROJA KURDISTAN,
 Stockholm, bi swêdî, Kovara Heyva Sora
 Kurdistanê

ŞANO Û SÎNEMA, Stockholm, kovar,
 1995, Kurdî

KONSEYA KURD, Stockholm, 1995,
 Kurdî (Kovara Konseya Kurd Li Swêdê)

1996

PEYAM, Jönköping, no:5-6/1997,
 Kurdî (Kurmançî-Soranî)

Çavkanî

☉ Ji % 80'yê van kovar û rojnameyan min bi xwe
 ditine. Ji bo yê ku min neditine ji min ji van çavkaniyên
 jêrîn sêd girtiye:

☉ Malmîsanîj û Mahmûd Lewendî; Li Kurdistanê
 Bakur û Li Tirkîyê Rojnamegerîya Kurdî (1908-1981),
 Weşanên Jina Nû, Stockholm, 1989, 309 r.

☉ Malmîsanîj û Mahmûd Lewendî; Li Kurdistanê
 Bakur û Li Tirkîyê Rojnamegerîya Kurdî (1908-1992)-
 II-, Stockholm, 1992, 163 r.

☉ Malmîsanîj û Mahmûd Lewendî; Li Kurdistanê
 Bakur û Li Tirkîyê Rojnamegerîya Kurdî (1908-1992),
 (Çapa 2.), Öz-Ge Yayınları, Ankara, 1992, 465 r.

AVAŞÎN, Stockholm, 1996, kovara
 Enstîtuya Kurdî ya Stockholmê, Kurdî
ÎNSÎYATÎF, Stockholm, 1996, kovar
JÎNDAN, Stockholm, kovar, 1/1996

1997

BÎRNEBÛN, Almanyay/Swêd, Kovar,
 1997, Tirkî-Kurdî

HÊVÎYA ME, Stockholm, 1997, kovara
 zarokan, Kurdî (Kurmançî) (A. Cantekin)

REHEND, Stockholm, kovar, no:2/1997,
 Kurdî (Sorani)

ROJBAŞ, Luleå, no:2/1997, kovar,
 Kurdî-Tirkî

VATE, Stockholm, kovar, 1/1997 Kirdki
 (Dimilki/Kirmanckî)

**YAYIN DÛNYASI / CÎHANA WEŞA-
 NAN**, Stockholm, kovar, 1997, Tirkî-Kurdî

1998

RASTÎ, Stockholm, kovar, 1998, Kurdî
KONKRET, 1998, kovar, Kurdî (Sorani)

KONTRAKT, Uppsala, kovar, 1998,
 Kurdî (Sorani)

☉ Cemal Xeznedar; Roberî Rojnamegerîya Kurdî,
 Bexdad, 1973, 192 r.

☉ Mumtaz Heyderî; Mistefa Şewqî w "Peyje",
 Hewlêr, 1985, 143 r.

☉ Silvîo van Rooy & Kees Tamboer; ISK's Kurdish
 Bibliography Nr. 1, Volume: A, Volume: B, Amster-
 dam, 1968, 658 r.

☉ Ebdulcebbar Muhemmed Cebbarî; Mêjûy
 Rojnamegerî Kurdî, Silêmaniye, 1970, 191 r.

☉ Kemal Mezher Ehmed; "Têgeyîştinî Rastî" û
 Şwênî Le Rojnamenûsî Kurdî da, Bexdad, 1978

ABUZER

*Canbegli Abuzerin
mavi gözleri
ağustos sıcağı kadar
sıcak baktı
munzura
şeytan dağına
ve kığı yaylalarına
bu topraklar
asırlardır
canbeglilerindir*

*Bir bilseniz
nasıl mutluydu abuzer
bu topraklarda
nasıl umutla bakardı
güne
güneşe
geleceğe
nasıl zevkle dokunurdu
kavalın sesine
incitmeden
yari okşar gibi
ateş yakar gibi
nişan alır gibi
bir bilseniz
nasıl mutluydu abuzer
davetsiz misafirlerin
nal seslerine dek*

*Mevsim bahardı
anahitanın bereketi
düşmüştü toprağa
bahar
anahita kadar güzeldi
abuzer sırtını
şeytan dağının doruklarında
bir kayaya dayadı
kürt kızının hediyesi
gümüş tabağındaki*

*sarı tütünden
bir sigara sardı*

*ve
kiskanarak baktı
dersim ovasına
peri suyuna
ve fırata
mavi gözleri boğulandı
mavi gözlerinden
yıldızlar aktı
son defa bakıyordu
kundak toprağına
son defa soluyordu
cennet ırmaklarının havasını
bundan böyle
bu topraklarda
mor koyunlarının
çan senfonilerini dinlemeyecek
şeytan dağından doğan
kızıl güneşi seyredemeyecek
yaylalarda newroz ateşleri yakamıyacak
sevişemeyecek
ve soğuk pınarlarında
su içemeyecekti
hey gidi dünya hey
nasılda zor
ocağını terketmek
ateş ocaklarına
veda etmek*

*vatan şirin
bırakıp gitmek
çok zor...*

Ferîdîn

BANGA WLÇK (KÛRT KAV)ê

11.Tebax 1998

Komita Rêvebir ya weqfa me biryar stend ku, di navbera meha Çiriya Pêşin da kovarekê derxîne. Armanca me ewe ku. Kovara me bibe kovareke zanyarîyê û li ser dîrok, zman, çand, huner, mîmarî û hwd. da nivîsarên akademîk tê da bîn çapkirin.

Weqfa Lêkolîn û Çanda Kurdî (KÛRT KAV) yekemîn sazgehê sîvîl e ku. di dîroka Komara Tirkîyê de bi awayekî resmî hatiye tescîlkin. Ji bo ku ev sazgehê me kar û barê xwe bidomîne, pêwîst e her Kurd alîkarî bide sazgehê û xwe berpirsyar bihesibîne. KÛRT KAV. sazgeheke sîvîl e û ji bo xebata bicîhanîna armanca û rêgeyên ku di seneda wî da hatiye tesbîtkirin jî, derîyê xwe ji her kesî ra vekirîye.

Sazgehê me heta niha, bi alîkarîya maddî û manewî ya şexsîyetên hesgir, jîyana xwe domand. Lê ji ber vê projeya me ya nû jî, ji KÛRT KAV,ê ra alîkarî divê. Bi taybetî jî. ji bo zengînkirina naveroka kovarê. Pêwîstiya me bi alîkarîya şexsîyetên pispor û zanyar ra hene.

Zmanê kovarê, di destpêkê da Kurdî û Tirkî be; lê em karibin wê di hin hêjmaran da beşek Îngîlîzî jî wê di kovarê da hebe. Ji bo destpêkê hûn dikarin nivîsên xwe bi Tirkî û Kurdî (Zaravayên Kurmancî û Dimilî) binivîsin.

Em bangî hemû şexsîyet û dezgeyên li nav welêt û dervayî welêt dikin ku li gor babetên jêrin alîkarîya vê projeya me bikin:

- 1 Rêkirina nivîsarên dîrokî, zanyarî. hunerî, mîmarî, çandî û hwd.
- 2 Rêkirina dokument û xebatên wekî wêne , karîkatur, suret û hwd.
- 3 Nûçeyên çalakîya ya li derhaq huner û edebîyat û çand û hwd. a Kurda.
- 4 Abone bûyîn û abone dîtin bo kovarê.
- 5 Her usa, dîtina navekî Kurdî bo kovarê jî tê da, hûn dikarin bi hemû awayî pêşniyarê xwe rêkin Weqfa me.

Yilmaz Çamlıbel
Serokê Komîta Rêvebir

Adres/Navnişan
Tarlabaşı Bulvarı
Çorbacı Sokak, No: 13
Taksim-İstanbul
Tele fax: 02122371061

GURÎ

Va çîroka gelêrî ji hêla Curukî va
wekî helbest nû va hatiye nivîsandin.

*Guri çûye hîndê hût
Tî û birçî canî rût
Ser hev ra bûye bilût
Li mil jê ke çerm û pûrt*

*Çû hût ra bû bişkorî
Hut xîzan kirin gorî
Tîm vaja kirin berî
Gundî ra bûye serî*

*Hût gurî va girtin behs
Cot ajotî bi hewes
Hut milên jêkir kiras
Beder berba ka badas*

*Lo kî li kê suhatî
Mîl jêkin çerm û tatî
Ketî bejnê qenc petî
Kî çûye ew nehâtî*

*Lo guri cot hur bajo
Hêdî (Sivik) here kûr bajo
Tajîyê min ku mexel hatî
Dîsa here wir bajo*

*Berî barî xwe cil meke
Didanî xwe zil meke
Beroşê mêst qul meke
Kîpîkê kûz şil meke*

*Guri sêwi bê xadî
Şorên hut kirin kedî
Dinya walî tişt nedî
Neynikê da tîm xwe dî*

*Ga ajotin çûye cot
Xwarî parî mast û mot
Şerjêkir ser goşt lîrot
Ar berada canî hut*

*Tajî ser zinêr mexel
Li sog xistî çoyî zoxal
Avêfî nav qirş û qal
Gayî reş hilla hatî mal*

*Guri guriye hunegê
Bazdayî ser stunekê
Stun lerzî leqîya
Guri ser ra pekiya*

*Guri sivik be barê
Jinê hutik guh garê
Lo hilato zû ware
Finc fîrotî du sere*

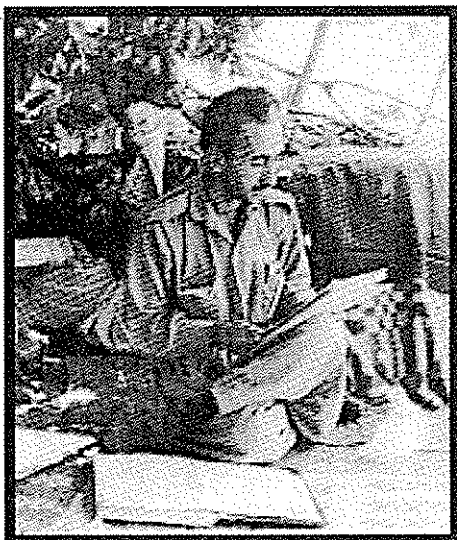
*Lo huto tu suhatî
Ew derewa kê gotî
Ta girtî zik da pêfî
Tirsê gurî dil ketî*

*Jinik hilgirt hut revî
Ci hiştî mal û zewî
Ning dawistî ser kevî
Şunê lêda nehewî*

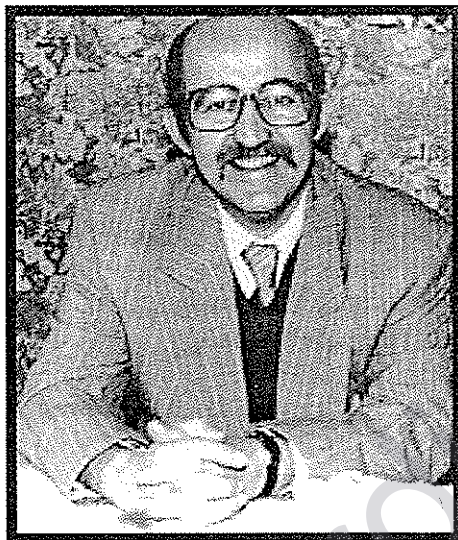
*Xîzan revî rast û çep
Eşîyan didan perçî gep
Ningê westî rep û tep
Guri sîngê xistî lep*

*Va camêra guriye
Welat welat gerîye
Pir diye têr dirîye
Kulê dinyê ra nêrîye*

Curukî

Seabri BOTANÎ (1927 - 1998.10.25)

Orhan KOTAN (1944 - 1998.07.09)

Em dê çawan sorgulên peyvê hînî oxira helbestvanan bikin û şevistana qonaxan li ser rûpelên hawar û qîrînên xwe hînî bendemana pîroz bikin?

Ho helbestvano!

Axa sar zimanê xwe ji bîr dike.

Kêlên sirgomgeha giyanên westiyayî alên berbeyaniyê himbêz dikin.

Peyvên we, pêlên bêzarî û axînkêşana we, êvarên şkestî yên ferhenga bêrîkirinê û çiçekên gîryana bajarên bêhogirî, di çavên heyva mişextan de dest bi xwekuştinê dikin û li ser termê helbestê nehvirandîna balendeyan dest pê dike.

Lê dîsa jî mirin ne bes e...

Lê dîsa jî xatirxwestin ne bes e...

Lê dîsa jî sorgula peyvê ne bes e...!!

Wek sirûdê diherike

Leyla Silê

Wek sirûdê, bê leylan e
Por berdide ser wan çeman
Tê û diçe, bê hedan e
Dibişkuve
wek çiçeka li ber talanê
qet namire ji gumanê.

Min digote siya demê
Baran girî
Tu kevir î
Tu serdan û gula mirî.

Sirûda min!
Li ser denggê kelogirî
Wek hawara dayika min
Ber bi me ve nazîvirî.

Te pirtûka wê sibehê
bi xunavê vedikirî,
babelîska destê gulê
bi ser te de digindirî.
Lê sirûda laşê demê
Bi fixanê ditewirî
Mest û şeyda wek evdalan
Bi dilanan dixemilî.

Min digote dayika xwe
ka lîlava mişextiyê?
Şevçiraxên peyva ciwan
Li ber berfê dirikrikîn
Agir dihat wek bêkesan
Xwe dadida biskên daran
Tu jî yaran ji bîr dikî
Mîna avê
tu lertzîne li me tevan par vediki.

Wek sirûdê diherikî
Bi ser me de
Bi ser xwe de
Bi ser we de
Ne min didî
Ne we didî
Ne xwe didî
Sor û zerê wan zemanan
Keskê çola biyanîyê
Ji me gişan dixeyidî
Wek sirûdê diherikî
Bi pêlan re
dengbêjê xwe diafirand
Bi maçan re
Deştê dilê wê xweşbînê diherifand
Lê min nedît
Lê we nedît
Bê çawan bagera bendemanê dikeritand.
98.10.11

12-13 december 1998

پیشانیگای کتیبی کوردی

PÊŞENGEHA KITÊBÊN KURDÎ (Utställning av kurdiska böcker)

Nivîskarê kitêba RINDO, Ulf Löfgren

roja şemîyê saet ji 14⁰⁰ - 15⁰⁰ an beşdarî pêşengehê dibe û kitêbên xwe imze dike!

Semîner:

- 12 December: Li ser "Hozanvanê Kurd" S. Bahaddin Z. A. Kaya
- 12 December: Li ser kovara Hawarê Fîrat Cewerî
- 12 December: Li ser Şerefnameyê Abdollah Mardux
- 13 December: Li ser modernîte, etnîsîte û neteweyetî Ebbas Welî

Cara pêşîn li Swêdê

Selîm Berekat

Dem/ Datum:

Şemî/Lördag 11.00 - 17.00

Yekşem/ Söndag 11.00 - 17.00

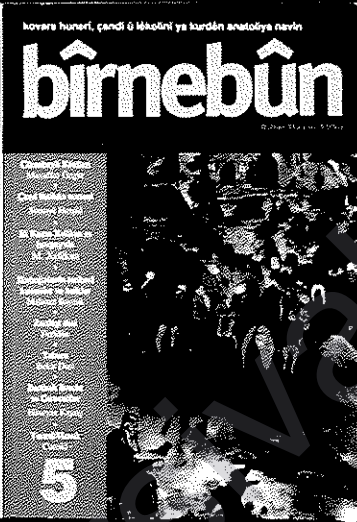
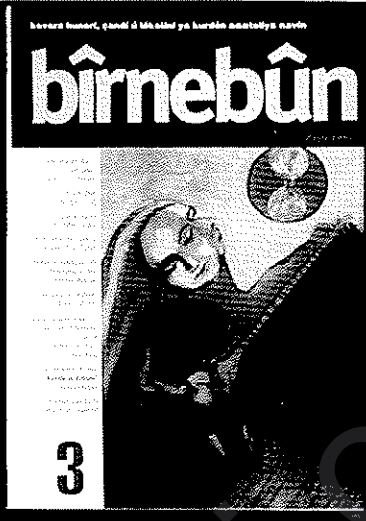
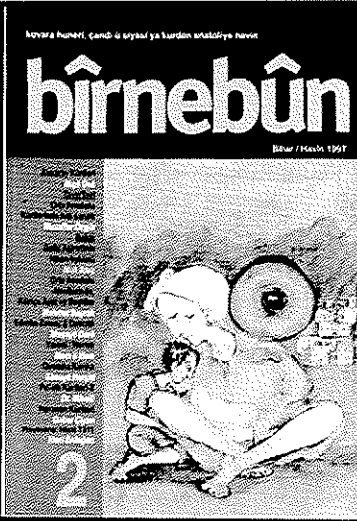
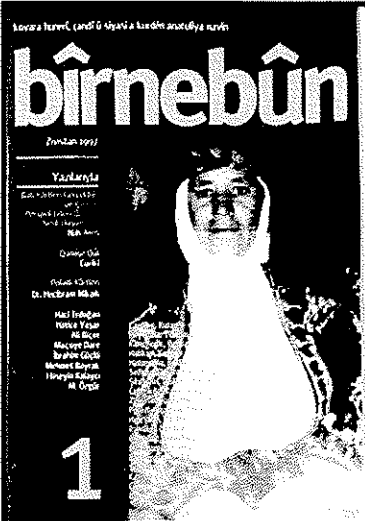
Cih/ Plats: ABF-Huset, Sveavägen 41, Stockholm

ji telefon û faksên jêrîn hûn dikarin agahdarî werbigirin:

Tel: 08-26 23 75, 761 81 18 * Faks: 08-25 38 57, 761 24 90

Amadekar/Arrangörer:

Apec, Helwest, Deng, Diljen, Jîna Nû, Kitab-i Erzan, Kawa, Medya, Nûdem, Vate, Jîndan, Bîrnebûn, Roja Nû, Rewşen, Peyam, Pencînar, Dugir, Rabûn, Rehend, Gizing

Xwandevanên birêz û delal,
redaksiyona Birnebûnê careke dîn gazî hemû
xwandevanên xwe dike, ku beşdarî berhevkirina
folklora kurdî bibin. Daxwaza me ew e ku her
xwandevanek bikaribe Birnebûnê; bi çîrok, metelok,
gotinên pêşîyan, mamik û bîranînan xwe hem
Birnebûnê dewlement bike û hem jî bîra gelê me ji
wendabûne biparêze.

Gundê Sêreke-1998

KOŞKARO

*Koşkaro ha koşkaro
Digere ar bi aro
Were mala xwe rune
Çuka gundê bêyarô*

*Bazdin ba sol bidirin
Koşkar li gundan pir in
Çavê xortan birijin
Keçikan ra nakirin*

ZERIYÊ

*Ez bazdidim di cida
Binî ningên min xu dan
Hûn li gewra digerin
Gewrê wan in di xêni da*

*Du zeriye tene jor da
Çi pençe di nav por da
Mal û malalê xorta
Di bin bervankê sor da*

Berhevkar: Curukî